

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

23412

1996

600

Handwritten text in Cyrillic script, possibly a name or title.

398.7

G-93

4. 10/100

1872

2010

3987

G-93

ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆ

ԵՒ

ԵՐԱԶԱՀԱՆ

ԸՍՏ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ Ի ՀՍԻԱՔԱՅՈՑ
ՁԵՌԱԳՐՈՑ ՀՆՈՑ ԱՐԱԲԵՐԷՆ
ԵՒ ՀՆԱԼԷՆԱՐԷՆ ԼԵԶՈՒՍՑ

ԲԱԺԱՆԵԱԼ Ի ՉՈՐՍ ՀԱՏՈՐՍ

ՀԱՏՈՐ Ա.

Կ. ՊՈԼԻՍ

Ի ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՁԱՐԴԱՐԵԱՆ

— 1872 —

ՅՍՈՍԱԶՍԻՍՆ

Վիճակահան ու երազահան գիտութիւնը, ըրիստոսական թուականէն իբր երէք դար յառաջմանէ՝ սկսաւ տկարանալ և հետզհետէ կորնչիլ, և որովհետեւ այն ժամանակէն ՚ի վեր ընդհանուր աշխարհ հետաքրքիր կըլլար այս գիտութեան ծաւալմանը, խել մ'անձինք զանազան տեղեր գաղթեցին և Ռեծաւ մասամբ տգէտ հանրութեան իղձն յագեցնելու ծտուայեցին :

Արարից մէջ գլխաւորաբար կան այնպիսի վիճակահան և երազահան անձինք որոնք թէ և տգէտ, սակայն իրենց նախնիքներէն աւանդական կերպով սովորածնուն շնորհօքը Արաբացուցքով յարգ ու համարում ստացած են :

Տասն և եօթ դարէ ՚ի վեր այս արհեստը գրեթէ աշխարհիս ամեն կողմը մուրացկաններու ձեռքն իրրեւ դրամագլուխ մ'եղաւ, և տգէտ հասարակութիւնն իր յոյսն ու հաւատքն ասոնց ընծայելով շատ մ'ընտանեաց և անհատից կործատեան և չքաւորութեան հետեւանքներ երեւան ելաւ :

Ուստի՝ մեր նպատակն զտգէտ հասարակութիւնը հմայից և կախարդաց ձեռքէն փրկելով յիշեալ գիտութիւնն աւելի բժշկականութեան և բնութեան ճիւղերուն մէջ ըլլալն ապացուցանել և անոնց իղձն ու փափաքը մի միայն ներկայիս յագեցնելն է :

53092-ահ

40107-67

2

12002

Մենք պիտ' ապացուցանեմք թէ մարդկանց երազը սուտ է՝ եթէ 'ի հիւանդութեան յ'արբեցութեան և 'ի յեղափոխութեան արեան է: Սուտ է նաև՝ գլխային մասանց մանաւանդ աչաց փոքրիկ ցնցումներէ գուշակելի նախողացումը եթէ ջղային տկարութենէ յառաջ գայ:

Արյունամբ որ կախարդասէր հասարակութիւնը ներկայիս պարունակութենէն ծանօթանալէ դիմի պիտի խորչի բնականաբար այնպիսի վիճակահան և երազահան անձերէն որոնց պատգամը մի միայն բոտ պատշաճի անձին, հասակին և աւուր յարմարութեալ խարէութիւն մ'է:

Բնօրինակը մեզի կը սորվեցնէ թէ Համայն արարածք մարդկան աշխարհիս, աճողական և յեղափոխական ըլլալով՝ երկրագլխտիս տիպարն են:

Հին Հելլեն փիլիսոփաները մարդկային արարածոց հոգիս այսինքն փոքր-աշխարհ կ'անուանէին, և բնութիւնն ալ նոյնը մեզի կը ցցնէ թէ ինչ որ կայ աճողական և յեղափոխական մեծ աշխարհին մէջ նոյնը կայ նաև՝ մարդկային արարածոց մարմնոյն մէջ: Եթէ աշխարհս ու իր որ և է տեսակ արարածներն ըստ բնութեան իրարու համաձայն չըլլան տարակոյս չը կայ թէ՛ աշխարհիս ներկայ կարգաւորութիւնը չը կրնար տեղի ունենալ: Բնութեան օրինաց մէջ՝ ամեն արարած կը կազմակերպի կը ծնի կ'աճի կը ծերանայ և ապա կը մեռնի, ըստ իր կազմութեան: Երկրագլխտիս վրայ բոյսեր կան որոնց կազմակերպութիւնը ծնունդը ապրիլն ու մեռնիլը տասնորեայ միջոցի մէջ կը լրանայ, կան նաև բուսոյ տեսակէն այնպիսի ծառեր որոնց բազմազան ու վերջը 1000 տարուան միջոցի մէջ կըլլայ: Նոյնպէս է այս օրէնքը կենդանեաց

համար ալ որոնց մէջ կան շարաթականէն սկսեալ մինչեւ 600 տարի կեանք վարողներ իրենց կազմութեանը կամ մեծութեանն ու փոքրութեանն համեմատ . իսկ մարդկային արարածը կենդանեաց կարգէն ըլլալով իր կազմութեանը կամ մեծութեանը համեմատ կեանք ունի : Եւ որովհետեւ աշխարհս կամ երկրագունտս ալ կազմակերպեալ ծնած ու աճողական վիճակի մէջ կը գտնուի , անոր ալ կեանքն արարածոց կենաց յար և նմանն է , քանզի շատ տեղեր նոր նոր երկիրներ կը կազմակերպին կը ծնին , կ'աճին , միւս կողմէն շատ տեղեր ալ կը ծերանան և մաս առ մասն անհետանալով կը մեռնին և կը վերանորոգին : Հրաբուդիները և երկրաշարժները երկրագնախս մեռեալ զանազան մասերը կը վերակենդանացնեն : Եւ ահա երկրագնախս այս կեանքն ալ իրեն տիպարն ունեցող արարածոց կենաց շրջանին հետ բաղդատմամբ իր կազմութեանն ու մեծութեանը համեմատ եղած կ'ըլլայ :

Ինչպէս որ բոյս մը կամ կենդանի մը որ իր կազմակերպութեան տեղն ու հունտը տրկար ըլլալով տկար ծնունդ կունենայ . նոյնպէս է երկրագնախս տկար այսինքն՝ անբերրի մասանց ծնունդը որուն ծերութիւնը շուտ կը հասնի : Արաբացի հին փիլիսոփաները

կրօնն թէ մարդիկ և բոլոր կենդանիք երկրագնախս վրայ շարժուն բոյսեր են , և այս երկու տեսակաց ներքին կազմութիւնն իրարու յար և նման ըլլալէ 'ի զատ այս աշխարհս ալ որուն մէջ կ'ապրիմք , ճիշդ իր մէջ պարունակեալ բուսոց և արարածոց կազմաւածքն ունի , քանզի բոլոր արարածք իրմէ սերացած են :

Առանց աւելի անդին անցներով մտքերը շփոթելու , կ'իմանամք թէ բոլոր Արարածք , աշխարհիս համընթաց կը գտնուին իբենց համաբնութեանը պատճառաւ , և ահա՛ ասկէ կը հետեւի բնականաբար թէ ինչպէս որ մեծ աշխարհս միօրինակութեան մէջ չէ՛ , այլ շարունակ փոփոխութիւններ կրելու ենթակայ է որով կ'աճի ու կ'ապրի ու իր շրջանը կը լրացընէ , նոյնպէս ալ մարդիկ միօրինակութեան մէջ չեն կրնար ըլլալ . այլ շարունակ փոփոխութիւններ կը կրեն իրենց մարմնոյն մէջի յեղափոխութեամբ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ .

Ինչպէս որ երկիրս աճողական և պարարիչ վիճակի մէջ գնողն իրարու հետ հաղորդակցութիւն ունեցող մեծ և փոքր գեանք

բու ջրերն են , նոյնպէս ալ մարդս աճողա-
կան և կենսական վիճապի ենթարկողն իր
մեծ ու փոքր երակաց արիւնն է : Ուստի՝
մարդկային կենաց ամեն հրաշարիք մի միայն
իր արեան մէջ պէտք է բնտուենք : Արիւնն
արարածոց հոգին ու կեանքն է , երբ արիւնը
նուազ է մարդս տկար է , երբ ջրոտ է հի-
ւանդութեան ենթակայ է , երբ խառնուած
ու չափազանց շոքեւորած է հետեւանքը
պաղիլ է . և 'ի ցամաքիլ կամ 'ի սառիլ արե-
ան մարդս ալ իր կեանքը կը վերջայնէ :

Պէտք է նախ գիտնանք թէ արիւնն ի՞նչ
յատկութիւն ու հանգամանք ունի , որ ա-
րարածոց մարմնոյն վրայ ունեցած մեծ ազ-
դեցութենէն 'ի զատ՝ արտաքին ազդեցու-
թեանց սքանչելիքն ալ կը դործէ :

Արիւնն ելեքդրական զօրութիւն ունի և
երկրիս տարերց զօրութեան բովանդակու-
թիւնն իր մէջը կը պարունակէ :

Կենդանական արարածոց կամ մարդկանց
նախզգացումը կամ նախզգացողական զօրու-
թիւնն իր արեան շնորհիւն է : Մէկ խօսքով
առանց արեան լոկ մարմինը ոչնչական է :

Արեան պարունակած մարմնոյն վրայ ըլ-
լայու բոլոր փոփոխութիւններն արիւնն իր
ելեքդրական զօրութեամբը կը նախադդէ .
հանէի՞նչ ըսուածն ելեքդրականութեան մէկ

ծիւղն է . և մարդկային երեւակայութիւն
կոչուածն ալ գարձեալ ելեքդրականութեան
շրջանին մէջ կ'ամփոփի :

Արիւնը կենդանեաց կամ մարդկանց փոքր
ու մեծ երակաց մէջ տարածուելով իր կեդ-
րոնն ունի ստամուքսը , և դարձեալ այս կեդ-
րոնէն երկրորդ անգամ կամ երկրորդ ճամ-
բով յարաբերութիւն ունի մարդուս գլխուն
վրայ պարունակեալ բոլոր անդամոց հետ ,
և ասոնցմէ ուրիշ ճամբով մը դարձեալ նուրբ
թելերով յարաբերութիւն ունի մարդուս ա-
չաց հետ : Ուստի՝ մարդուս մարմնոյն վրայ
ըլլալիք փոքր ու մեծ փոփոխութիւններն
արիւնն իր երակաց և անոնց օգնական ու ի-
րարու հետ յարաբերութիւն ունեցող ամե-
նանուրբ թելերու միջոցաւ մարդուս աչացը
կը նախադդէ , քանզի արեան ելեքդրակա-
նութիւնը ժամանակին հետ գլխաւորաբար
առնչութիւն ունի : Արիւնը որչափ մաքուր
և ուժով ըլլայ , իր ելեքդրական զօրութիւնն
ալ նոյնչափ զօրաւոր և ազդու կըլլայ :

Ինչպէս լուսինն օդոյն նոյնպէս ալ արիւնը
ժամանակին կանխաչափն է բայց ասով բսել
չենք ուզեր , որ արիւնն իր ելեքտրականու-
թեամբը ժամանակին ապագան կը նախա-
տեսէ կամ կ'ազդարարէ , զի ասի բնութենէ
դուրս ըլլալով այսպիսի նախազգացում մը

բարորոշին սուտ է, այլ մարդուս նախադրած
ցումն այն է միայն որ իրեն ապագայ ճան-
չաց բայց ժամանակին մէջ նոր սկզբնաւորու-
թիւն առած իրողութիւն կամ փոփոխութիւն
մը որ մարդուս վրայ պիտի գայ, արիւնն
անպատճառ իր ելէքդրական զօրութեամբը
մարդուս մարմնոյն վրայ գալու փոփոխու-
թիւնը ժամանակէն անմիջապէս առնելով
կը հազորդէ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

Եւ որովհետեւ մարդուս արեան յատկու-
թենէն ու զօրութենէն ծանօթացանք, կ'սկը-
սինք հիմայ մարդուս վիճակահան գիտու-
թեանը վրայ խօսելու :

Տարակոյս չը՛ կայ որ երկրիս վրայ եղած
մեկ սեռ բուսոց կամ մեկ սեռ ծառոց մէջ
գտնուածներուն նման մարդկային սեռն ալ
միօրինակ կամ իրարու համաչափ զօրու-
թեամբ ծնած ու սեռացած չէ, այլ թէ և
մէկ սեռ, բայց հունտի և կազմակերպու-
թեան եղանակէն մարդուս ծնունդը ուժով
կամ տկար կըլլայ իր սեռին մէջ :

Ուստի՛ մարդակազմութիւնը կը սոյրեցնէ
մարդոյս մարմնոյն կազմաւածոց որ աստիճանի

ուժով կամ տկար ըլլալը: Մարդկային ծննդ-
ոց մէջ կան այնպիսիներ, որք զանազան
գիւղերու մէջ տկար և զանազան գիւղերու
մէջ զօրաւոր են :

Բացատրենք .

Մարդ մը տկար կ'սուի երբ իր ծննդեան
կազմակերպութեան ատեն բնութեան պա-
հանջայ օրէնքէն խոտորած է: Սակայն 'ի
ծնէ կոյր մը համր մը կամ կաղ մը կամ
խուլ մը տկար չը՛ կրնար ըսուիլ քանզի ի՛նչ
զօրութիւն որ կայ կատարեալ մարդու մը
վրայ նոյնը կայ նաեւ կուրիւն, կաղին, համ-
րին խուլին վրայ :

Էնթադրենք թէ մարդոյս բոլոր զգայա-
րանաց և անդամաց զօրութիւնը 1000 տրամ
է, որմէ հաւասարապէս բաժնուած է բոլոր
զգայարանաց և անդամաց: Կոյր մը որուն
աչաց զօրութիւնը պակսած է բայց այս պակ-
սած զօրութիւնը կամ ականչին կամ մտքին
և կամ ուրիշ տեղ մը գացած կամ մէկ քանի
տեղեր բաժանուած է, նոյնպէս է խլի մը
և համրի մը պակսած զօրութեանց եղանակը:
Սովորաբար տեսնուած է թէ կուրի մը համրի
մը մտաւորական զօրութիւնը կատարեալ
մարդու մը մտաւորական զօրութենէ առա-
ւելագոյն է. դարձեալ, միտքը մշակեալ
անձի մը ձեռաց կամ ոտից կամ ականչի և

այլն զօրութիւնները թեթեւցած և այս պակասածները մտքին վրայ բեռցած և միտքը զօրացած է : Շատ քալող կամ վազելու վարժուող անձ մ' իր անդամաց և զգայարանաց մէջ տարածուած զօրութեանց մեկ մեկ մասն ոտից զօրութեանը վրայ աւելցուցած ունի , այսպէս է բեռնակիր մը իր մէջքին վրայ , լարախաղաց մը թեւերուն վրայ , դերասան մ' իր ձայնին վրայ , շատախօս մը իր ստամոքսին վրայ , գրագէտ մը բանաստեղծ մը հաշուագէտ մը քաղաքագէտ մը իր մտացը վրայ , և խորհող ու խիստ քիչ խօսող մը մտաց և աչացը վրայ :

Ուստի՝ մարդկային սեռին այս զանազան ճիւղերու մէջ ամփոփուած արեւական եւ լէքդրական զօրութեանց աստիճանը եթէ լաւ և ուղիղ չափուի կրնայ անմիջապէս հասկըցուիլ հաշուով զննուած անձին իր կենացը մէջ ի՛նչ ի՛նչ բնաւորութեանց և երեւելի փոփոխութեանց ենթակայ ըլլալը :

Հին Արապ և Հելլէն փիլիսոփաները մարդուս համար ճակատագիր ունի կըսեն և ի՛նչ որ ճակատագրին մէջ կայ նոյնին անշուշտ ենթակայ է կըսէին մարդս : Սակայն մարդուս ճակտին վրայ գիր չը՛ կայ և ի՛նչ նըշաններ որ կան մարդուս ճակտին օսկերացը վրայ անոնք գլխուն կազմուածքին և կա-

պակցութեանց պահանջումն են : Ուստի՝ ճակատագիրը ըսուածն ալ բնաւ տեղի չունի , նրա՛ւ է որ մարդուս կազմուածքէն այսինքն նարդակազմութեան եղանակէն կրնայ հասկըցուիլ միայն բնաւորութիւնն ու փոփոխութիւնը , այսինքն զօրութիւնը տկարութիւնը , երկչոտութիւնը , անվեհերութիւնը , քաջութիւնը , ապշութիւնը և անոր ի՛նչ բանի ենթակայ կարենալ ըլլալը , սակայն իր կենաց շրջանին մէջ ըլլալիքը ո՛չ ճակատագրի մը մէջ նշանակուած է և ո՛չ ալ ճակատագիր ունի :

Եթէ ճակատագրի մը գոյութեանն հաւտանք պէտք է որ հաւատանք նաեւ՝ անոր անեղծանելի ըլլալուն , որուն հետեւանքը թանձր նախապաշարմամբ մարդկային սեռին յառաջդիմութեան արգելք է : Քանզի մարդս իր կենաց շրջանին մէջ իր մտաւորական կարողութեանն համեմատ՝ մեծաւ մասամբ զանազան յեղափոխութեանց և տեսակաւոր փոփոխութեանց ենթակայ ըլլալով՝ բնութիւնն ի սկզբանէ չը՛ կրնար վճիռ մը դրօշմել անոր ճակտին վրայ , որուն ի՛նչ ըլլալիքը մարդուս միայն իր ձեռքն է իր աշխատութեամբն ու դատողութեամբը :

Քաղաքացին գիւղացիէ մ'աւելի փոփոխութիւններ ունի իր կենաց շրջանին մէջ , նոյնպէս ալ լուսաւորեալ երկրի կամ քաղքի

բնակիչ մը առաւելագոյն փոփոխութեանց ենթակայ է քան զ՛ուրիշ քաղաքացի մը : Սովորաբար քաղաքացիք գիւղացոյցմէ աւելի հարուստ և նշանաւոր կըլլան , և խիստ քիչ կըլլայ որ սոսկ գիւղացի մը կարենայ հարըստութեան և փառաց տէր ըլլալ : Միթէ պիտի կրնա՞նք ըսել թէ բնութիւնը գիւղացւոց համար զատ՝ քաղաքացւոց համար զատ՝ և լուսաւորեալ քաղաքացւոց համար ալ դարձեալ զատ ճակատագիրներ դրօշմած է ՚ի սկզբան անոնց ծննդեան կազմակերպութեան . բնա՛ւ :

Միտքն անմշակ անձի մ՞ իր մարդակազմութենէն , իր տգիտութիւնն առջու թիւնը կամ մտաց տկարութիւնը կը հասկցուի իր աչքերէն որոնք արմատ ու կեդրոն են բոլոր մարդկային կարօղութեանց արենական ելէքտրականութեան շնորհիւ , սակայն երբ մի և նոյն անձին միտքը մշակի և որ և է փոփոխութիւն կրէ . աչաց նշանակեաներու շարժումներն ալ կը փոխուին ըսել կուզեմք թէ ինչպէս որ մարդիկ իրենց կենաց շրջանին մէջ փոփոխութիւններ կը կրեն . նոյնպէս ալ մարդուս ներքին զօրութեանց և կարօղութեանց հայելի կեդրնը սեպուած աչքը նոյնպէս փոփոխութիւններ կը կրէ մէկտեղ . այսինքն մարդկային զօրութեանց վիճակն

ազդարարող : Ասով կը հաստատուի թէ մարդուս վիճակը միշտ փոփոխականէ , և աղէկ մարդ մը 10 անգամ գէշ և գէշ մարդ մը 10 անգամ աղէկ , կամ մեկը 10 անգամ աղքատ կամ հարուստ կրնալ ըլլալով՝ մարդս ճակատադրի գերութենէ բոլորովին ազատ է :

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

ՄԱՐԴԱԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆ

Որովհետեւ մարդուս աչքը իր մարմնոյն ներքին կարօղութեանց կեդրոնն ու հայելին է ըսինք . ուստի՝ կ'սկսինք նախ աչքէն և աւտոր յատկութեանցն ու հանդամանացը վրայ խիսիլ , որով պիտի հասկնամք մարդկային սեռին զանազան բնաւորութեանց ենթակայ ըլլալուն նշանները :

ԱԶԲ

Մարդուս ամեն վիճակին մէջ թէ յառողջութեան թէ ՚ի չիօթութեան և թէ ՚ի հանդարտութեանն իր աչաց շարժմամբը նախադրուած նշանները ճիշդ են և երբէք չլրացին տկարութենէ յառաջ եկած ջնցումներ չեն : Եւ մարդուս ալ կողմի ալը կամ աչք ձախողութեան նեղութեան և արտամութեան

Դակ աչքէն զատ՝ մարդուս մարմնոյն բո-
լոր զգայարանաց և անդամոց վրայ պատա-
հած բոլոր ցնցումներն ու շարժումներն ու-
րիշ բան չեն, բայց եթէ ջրային տկարութենէ
յառաջ եկած. նոյնպէս անիմատ է նաեւ
ընչաց շարժումը, և ականջաց ձայնիլը : Աչքը
դարձեալ հայելի ըլլալով մարդուս մարմնոյն
բոլոր ներքին գործարանաց, ինչպէս լեզուն
ստամոքսի, կարող է յայտնել մարդուս ա-
ռողջութիւնն ու ամենափոքր տկարութիւնն
անդամ : Եւ որովհետեւ աչքը՝ մարդուս բը-
նաւորութիւնը կամ բնական և ստացական
բոլոր յատկութիւններն ու հանդամանքը կը
յայտնէ, ուստի՝ կարեւոր կը նկատեմք այս
ճիւղին վրայ ալ խօսիլ և ապա անցնիլ վի-
ճակահանութեան խնդրոյն :

Սեւ ու դուրս ինկած մեծ և յտակ ա-
չաց տէր եղող մը, ադահ և անհաւատ կըլ-
լայ, և որ և է խօսքի մը դժուարաւ հա-
ւատք կընծայէ : Դարձեալ գոռող հպարտ
և ձեռքը ծանր ինքնահաւան ինքնասէր իր
փառացն ու շահուն համար ուրիշին տունն
աւրող և այսպիսի անձի մ' իր ընտանեաց
վրայ ունեցած սէրն ալ կասկածելի կըլլայ :

Աչքերը չափաւոր, բայց իրարմէ շատ հե-
ռու եղած ատեն, այն անձն ապուշ և տխմար
և գիւրահաւատ կըլլայ, աչքերը մանր ու

դէպ 'ի ներս, վախկոտ գող և քուս կըլլայ :
Ճերմակներուն վրայ միշտ կարմրութիւն ու-
նեցող չափաւոր մեծ և խիստ սեւ աչք ու-
նեցողներն աւարառու յափշտակիչ, գիւնեմոլ,
բարկասիրտ, կռուասէր, վայրահաչ, որո-
վայնամոլ, մատնիչ ու խարեբայ կըլլան :
Դարձեալ եոյն գիրքով առանց ճերմակներուն
վրայ կարմրութիւն ունենալու իրարու մօտ
սեւ աչք ունեցողները, խարդախ տնաւէր,
դադսնի բանսարկու, լիբը, անամօթ և ու-
րիշին իրաւունքն յափշտակող կըլլան : Թէ և
կարճ ու նեղ ճակատը տգիտութեան և վը-
թամտութեան, և լայն ու երկայնը ուշիմու-
թեան և իմաստութեան նշան է, սակայն այս
փորձն աւելի աչաց վրայ կրնայ փորձուիլ,
բանզի աչաց գոյնն ու շարժումն ըստ ստա-
ցական բնաւորութեան մարդոյն՝ կը փոխուի :
Բայց ճակտի գիրքը չը՝ փոխուի . ադէտ ու
տխմար մեկը կըթուլեամբ իմաստուն և հան-
ճարեղ կրնայ ըլլալ թէ և ո՛չ այնչափ որչափ
որ բնութիւնը կը շնորհէ . որով չեմք կրնար
անոր ճակտին գիրքին ապաւինելով ըսել թէ
այն անձը դարձեալ տգէտ ու տխմար է :
Յաւերթ խնդուն սեւ ու բոլորաձեւ չափաւոր
մեծութեամբ աչք ունեցողն անխորհրդապահ,
բամբասասէր, զրաբան և ստախօս կըլլայ. և
այսպիսոյն բարոյականն ալ յոյժ կասկածելի :

Դարձեալ այսպիսին կոյր հաւատացեալ և ազէտ կըլլայ և ուրիշին խօսքին շուտով կը հաւտայ . Ի վերայ այսր ամենայնի ազահ ըլլալով այս մասին ինքը զինքը կընայ պաշտպանել և իր շահուն համար զզուելի շողորթութիւններ ալ կընէ :

Աչքերը միջակ բայց մէջը չոր եղողը քարասիրտ և մոլեռանդ կըլլայ իսկ ջրոտ բայց ո՛չ ՚ի հիւանդութենէ եղողը փափկասիրտ և մարդասէր կըլլայ . եթէ այր է՝ կնասէր . և եթէ կին է՝ առնասէր կըլլայ :

Սովորական չափէն քիչ մ'ալ մեծ աչք ունեցող մը ի՛նչ գոյնով ալ որ ունենայ խարդախ և անդուծ կըլլայ , ուստի՛ լաւ իսկ է այսպիսեաց հետ յարաբերութիւն շունենալը մանաւանդ անոնց հետ որք բարոյական կըրթութենէ ալ զուրկ մնացած են . այսպիսիք նաեւ դազանարարոյ, խիստ փառասէր և վերջին ծայր ստախօս ըլլալով՝ միշտ կը վախցուի ատնց երեսէն : Եթէ պատահի մեկն այսպիսոյն դիպուածով մը գործի մը համար, պէտք է զգուշանայ անոր աչաց մէջն ստեղծ նայելէ, քանզի այսպիսոյն բաղխիչ հանեթիւնը խիստ ուժով է, և անյարմար, որպէս զի չը վտանգի :

Շագանակագոյն բարեձեւ, և միջակ մեծութեամբ աչք ունեցողը խիստ բարեսէր բնտանեսէր, մարդասէր բայց աշխարհասէր

կըլլայ այսինքն զուարճասէր . միշտ ցնծութիւն և զրօսանք կը սիրէ . այսպիսին կըլլայ նաեւ հանճարեղ և ուշիմ : Մի և նոյն գիրքով ու կերպով աչքն եթէ ջրոտ ըլլայ հեշտասէր և փափկասէր կըլլայ, կը սիրէ իր հակասեռից խմբին մէջ զուարճանալը , այսպիսին շատակեր ալ կըլլայ բայց ո՛չ որկրամուր :

Դեղնագոյն և ջրոտ աչք ունեցողը , լիբբ որկրամուր, անբարոյական և զեղիս կըլլայ , սւր որ երթայ , այն տունը կապականէ և կ'աղքատայնէ :

Դեղնագոյն բայց չոր և քիչ մ'ալ իրարմէ հեռի աչք ունեցողը չարասիրտ , լիբբ, բարկասիրտ և չնարարոյ կըլլայ :

Աչաց մէջը վառ վռտնը , դիւրիմաց գործունեայ , աշխատասէր և արթուն կըլլայ : Եթէ մէկը խօսած ատեն աչաց բիբերն անընդհատ երկու կողմի խաղցնէ այնպիսին կասկածոտ միանգամայն փառասէր կըլլայ :

Միջակ մեծութեամբ բայց գէպ յ'երկիր նայելու տրամագիր աչք ունեցողը շատ խորհուն և հնարագէտ կըլլայ : Քիչ մը մեծ բայց ընդհանրապէս կըրածեւ ու գէպ յ'երկիր նայելու տրամագիր աչք ունեցողը խիստ կեղծաւոր բայց վախկոտ քաղաքագէտ կըլլայ . այսպիսիք սովորաբար սակաւակեր կըլլան իրենց ստամոքսին տկարութենէն : Եւ եթէ

չղբուշանան նաեւ՝ սակաւակեաց : Կապտագոյն կամ լաւ եւս է մոխրագոյն աչք ունեցողն աներկիւղ բայց չարասիրտ կըլլայ . և այսպիսիք մուրալու անպատկառ . նոյնպէս է աղտոտ գեղնագոյն և կլորածեւ աչք ունեցողը . բայց կապոյտ գոյն բայց ճերմակը մաքուր և ձեւաւոր, կամ նշածեւ աչք ունեցողները խիստ գթոտ բարեօրոտ առատածեւն հեղահամբոյր բայց կարի հեշտասէր թեթեւահաւատ և ընդ իւր հակասեռս զուարճասէր կըլլայ :

Ընդհանրապէս խնդուն աչքը ստախոսութեան խարէութեան ու անբարեօրոտութեան նշան է : Բարեօրոտ ճշմարտախօս և հանճարեղ մարդուն աչքը կըլլայ սակաւաշարժուն և պաղած ունի :

Մարդկային աչաց այս նշաններն աւելի ՚ի ծննդենէ բնականէն ըլլալով մարդս կրթութեամբ կամ սովորութեամբ իր բնաւորութիւնը չարէն ՚ի բարի կամ ՚ի բարւոյն ՚ի չարն փոփոխութիւն կրած ատեն՝ բերուն մէջի ծակտիք ու թէլանման նշաններու փոփոխութեամբն աւելի կը հասկցուի :

Եւ որովհետեւ աչքը չորս տեսակ փոփոխութիւն կը կրէ, որոց մին ներքին և բազմատեսակ է, որուն վրայ երկարօրէն պիտի խօսինք, իսկ միւս երեքէն մին պաղածու-

թիւնն ու փայլունութիւնը, և երրորդը ջրատութիւնն ու չորութիւնը, ու վերջինն աղտոտութիւնն ու մաքրութիւնը կամ պարզութիւնն է : Իսկ աչաց բնական գոյներուն դալով անոնց փոփոխութիւն անդգ ալիւ պէս է . և ամէն անձ չը կրնար նշմարել :

Աչաց ներքին ծակտիք կամ թելանման նշանները մարդուս մարմնոյն վրայէն անցածն ու մտաւոր անցնիլն երեւելի դէպքերը կրնան իմացնել . զորօրինակ :

Եթէ աչաց բերուն շուրջն եղած սպունքածեւ ծակտիք նշաններու ձեւերը քառակուսի են՝ այն անձին վրայ մտաւոր վտանգ կայ . եթէ քառակուսի նշանները դէպ յ'աղբիւրակ աչաց վար իջած են անանկութեան և վերջին աղքատութեան նշան է : Եթէ քառակուսի դիծն երկուքէն աւելի չէ՝ միայն սրտնեղութեան և կորուստի նշան է . եթէ մի միայն մէկ հատ տեսնուի, երկիւղի նշան է :

Եթէ յիշեալ նշանները նշածեւ ըլլան դարձեալ վերէն դէպ յ'աղբերակ աչաց, ասի մտաւոր ու մեծ հարտութեան նշան է, և եթէ դէպ յ'աղբերակ իջած չըլլայ այլ միայն վրայի կողմերը, սակաւ հարստութեան նշան է : Նոյն ձեւով երէք հատը միայն մտաւոր աւետեաց և խնդութեան և կենաց առողջութեան նշան է : Եթէ երկու տեսնուի :

երջանիկ ամուսնութեան, եթէ մի նշաձեւ ունենոր քով կցուած քառակուսի մը տեսնուի ապերջանիկ ամուսնութեան նշան է, (և զատնք լաւ զննելու համար մեծ խոշորացոյց ապակիի մը օգնութիւնն ամենակարեւոր է)։

Բիրբերն անընդհատ շարժման մէջ և անոր շուրջը շատ մը կլորածեւ նշաններով աչքունեցող մեկն իր կենացը մէջ գրէթէ տասն անգամ կ'աղքատանայ և տասն անգամ կը հարստանայ։ Եւ այսպիսոյն մօտաւոր աղքատութիւնն ու մօտաւոր հարստութիւնը նոյն կլորածեւ նշաններուն գիրքէն կրնայ հասկըցուիլ զորօրինակ։

Եթէ զհատ բոլորածեւ նշաններէ հինգ հատը շղթայի ձեւով իրարու մէջ անցած տեսնուին, մօտաւոր աղքատութեան բայց ո՛չ յաւերժական։ Եթէ, երէք հատ իրարու կից բորածեւ նշաններուն երկու գլուխը մեկ մեկ նշաձեւ գիծեր տեսնուին, մօտաւոր մեծ հարստութեան կամ մեծ փառաց արժանանալու նշան է։ Եթէ նոյն երէք իրարու կից կլորածեւներուն երկու ծայրերը մեկ մեկ քառակուսի գծեր տեսնուին, սոսկալի աղքատութեան և ցաւոց և անպատուութեան և նախատանաց նշան է։ Եթէ վերի մեկ ծայրը միայն նոյն քառակուսի գիծը տեսնուի, միայն անպատուութեան և նախատանաց նշան

է։ Իսկ բիրբերուն շուրջը շրջանակածեւ պատած իրարու կից, մեկը կլոր մեկը նշաձեւ խառն իրարու մէջ շղթայածեւ տեսնուի, թէպէտ սակաւ բայց շարունակ և անընդհատ շահու և անդորր բարեկեցութեան նշան է։ Իսկ եթէ ամեն մեկ կլորներուն շղթայածեւ կցուած մեկ մեկ քառակուսի գծեր տեսնուի, շարունակ ձախորդութեան և փնասու նշան է։

Հոս աչաց նշաններուն վրայ միայն այսչափ կը խօսինք, աւելի ընդարձակն երրորդ և վերջին հատորներուն մէջ խօսելու համար, և կանցնինք, մարդուս յաջողութեան և ձախորդութեան պատճառներուն և անոնց դարմանին վրայ խօսելու։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե .

Մարդուս ձախորդութիւնն ու յաջողութիւնըն իր երակաց մէջի արեան յատկութեանէն և անոր արագ կամ ծանր ընթացքէն կը գոյանայ կամ անկէ կախում կուեննայ։

Յաջողութեան մէջ եղող անձի մ'արիւնքը եթէ զննուի, բայց նախ աչաց նշաններէն անոր վիճակն հասկցուելով պիտի տեսնուի թէ նոյն անձին բոլոր երակաց մէջ ունեցած

արիւնը բարեխառն է, և մանր երակաց մէջ արագ և մեծերու մէջ չափաւոր և կանոնաւոր շրջան կընէ : Իսկ ձախորդութեան մէջ եղող անձի մ' ընդհակառակն մանր երակաց մէջ արիւնը խիստ ծանր և մեծերուն մէջ տկար շրջան կամ ընթացք ունի : Ասի արեան ելէքդրականութեան և մանրէն զօրութիւնն է որ եթէ տկարանայ, ամենայն ինչ կը տկարանայ, և այն անձը մեկու մը հետ խօսած ատեն իր արիւնը դիմացինին հետ չը հաղորդակցիր այլ կը հակառակի, և անոր դէմքին ու աչացը վրայ շփոթութիւն կը նշմարուի, և ստեպ ստեպ իր դիտաւորութիւնը կը փոխէ . իր վստահացած ու իրբեհաստատուն հիմն բռնած նպատակէն կը շեղի, կը տարակուսի և ալ հետ զհետէ ամեն բան սեւ ու անկարելի կը նկատուին իր աչացը մինչեւ իսկ կը յուսահատի : Իսկ եթէ արեան մաքնիսականութեան ու ելէքդրականութեան այս զօրութիւնն եթէ աւելնայ, մարդս 'ի տկարութենէ յաշխուժութիւն կը փոխուի, և ամեն անկարելիութիւնք դիւրին և հնարաւոր կըլլան, և ինչ որ դորձ է կը յաջողի, և իրեն այնպէս կը թուի թէ ինքը դործոց բաւք տնօրէնութեան և կարգադրութեան մեկ հեղինակն է : Զի՛ այսպիսի անձին արիւնը կը մաքնիսէ որ և է 'ի գործս

յաջող անձի հետ և յարաբերութիւնները զօրաւոր կըլլան :

Յաջողութեանց մէջ եղող անձ մը, առանց պատճառի անկարելի բան է որ 'ի ձախորդութեան դատնայ, մինչեւ որ արիւնը չապականի կամ իր յատկութիւնը չը կորսնցնէ, և ասի ալ ուրիշ բանով չըլլար բայց եթէ հիւանդութեամբ կամ այնպիսի մեծ երկիւղի պատահարով, որով արիւնը կը յեղափոխի :

Յաջողութեան մէջ եղող անձ մը պէտք է զգուշանայ զխաւորաբար 'ի ցրտոյ և 'ի տօթոյ կամ օդին խոնաւութենէն ու տաքութենէն, ստամոքսը զանազան խառն ուտելիքով բեռնաւորելէն : Քանզի եթէ պատճառով մը վրան հիւանդութիւն գայ կամ արիւնը յեղափոխի յաջողութիւնը կը դադրինաւ ակռայի աստիկ ցաւէ որ ջղերն ուժով կը ցնցէ և արիւնը կը տկարայնէ . ուստի՛ պէտք է ակռայի ցաւն սկսածին պէս՝ անմիջապէս ակռան հանել տալ, առանց սպասելու, ապա թէ ո՛չ յաջողութիւնը կը դադրի : Ասոր նմանն է նաեւ՝ 'ի ձախորդութեան եղող անձ մը, երբ պատճառաւ մը բաւական ուժով կամ ծանրապէս հիւանդանայ և ապա առողջանայ, ձախորդութիւնն անմիջապէս յաջողութեան կը փոխուի : Եւ առանց

պատճառի ձախորդ մեկը չը՝ կրնար յաջողու-
թիւն գտնել թէ և քսան տարի միօրինա-
կութեան մէջ մնայ առանց գլխաւոր փոփո-
խութիւն մը կրելու իր արեան յեղափոխու-
թեան մասին :

Ինչպէս որ երկրիս զանազան մասերն երկ-
րաշարժի և ջուրց յեղեղման և այլն յեղափո-
խութեամբ կաւերի վասն վերանորոգման
կամ վերակենդանութեան, նոյնպէս ալ թըմ-
րած կամ արիւնն անշարժ, այսինքն ձախոր-
դութեան մէջ մնայած անձ մը չը՝ կրնար
վերանորոգուիլ կամ վերակենդանանալ մին-
չեւ որ իր բոլոր երակաց մէջ գանուած ա-
րիւնը գլխաւոր յեղափոխութիւն մը կամ մեծ
փոփոխութիւն մը չը՝ կրնէ :

Ինական փորձերով կը հաստատուի թէ
ձախորդութեան մէջ եղող անձի մը ձեռքը
կամ ոտքը կամ որ և է մեկ տեղը դիպուած
ծով մը հարուածի և 200 տրամի չափ արիւն
հոսի և վերքը բժշկուի, ձախորդութիւնն ան-
միջապէս յաջողութեան կը դառնայ, քանզի
արեան չրջանը կը յեղափոխի, թանձր ու
ծանրաշարժ արիւնը կերթայ և անոր տեղ
կը յաջորդէ նոր բարեխառն և ընթացիկ ա-
րիւն, եթէ նորէն անձը պաղեցնելու կամ
մնեցնելու և կամ ստամոքսը բեռնաւորելով
արիւնը չը խանգարելու պատճառ մը չը՝ տայ :

Եւ որովհետեւ այսպիսի եղելութիւն մը
պատահական կամ դիպուածական է, ուստի՝
ձախորդութեան մէջ ընկճուած մեկն առանց
այսպիսի վտանգաւոր դիպուածի մը ժաման-
ման տարիներով սպասելու, պէտք է նախ
բաղնիք երթայ և չորս ժամ շարունակ քըր-
տընցնէ իր մարմինը, այնպէս որ մարմնոյն
մերթը լաւ մը կակղանայ, և 24 ժամ ինքը
զինքը պաղէն կատարելապէս զգուշացնելով
հետեւեալ օրը նորէն երթայ ՚ի բաղանիս և
դարձեալ երկու ժամու չափ միայն քրտնի,
և այնուհետեւ բոլոր մեծ երակները կազուղ
ձեթով ամբողջ երկու ժամու չափ շփել տայ,
և այս շփման կանոնաւոր գործողութենէն ան-
միջապէս ետքը, իր աջ կամ ձախ թեւէն
արիւն հանել տայ իր մարմնոյն բնական կաղ-
մուածքի ներածին համեմատ՝ այսինքն, եթէ
անձը բնականէն տկար է 80 տրամ, եթէ քիչ
մ'ուժով 120. իսկ եթէ աւելի ուժով, 200
տրամի չափ : Եւ երէք օր հանգիստ ընէ
պատասպարեալ սենեկի մը մէջ մտի ջրով և հա-
ցով միայն սնանելով, և միշտ պաղէն ու
ստամոքսը բեռնաւորելէ զգուշանալով : Հարկ
չէ ըսել որ չորս օր յառաջ ՚ի ձախորդութեան
ընկճեալ անձն անմիջապէս ՚ի յաջողութեան
կը դառնայ, և ինչ որ ալ գործէ միշտ կը
յաջողի առանց տարակուսելու :

Սակայն պէտք է գգուշանալ նաև երա-
կաց շիման եղանակէն և մեծ ուշադրու-
թիւն ընել հարկ է որ սոյն գործողութիւնը
ո՛չ այնչափ ուժով ըլլայ ո՛չ ալ այնչափ թոյլ,
այլ բաւական զգալի :

Յաջողութեան մէջ եղող անձի մ'ալ պէտք
է որ ստէպ 'ի բաղանիս երթալէ խորշի, կամ
լաւ եւս է առանց երկար կենալու միայն մար-
մինը կատարելապէս ու անմիջապէս մաքրէ ու
բաշխիքէն դուրս ելլայ, իրա՛ւ, մաքրութեան
համար բաղնիքը կարեւորագոյն է, իսկ թէ
որ քիչ մը երկար կենայ, և նեղանայ կամ ա-
ւելի քրտնուի, արեան ընթացքն 'ի խան-
գարունն և 'ի փոփոխութիւն կը դիմէ, և
անոր դարմանն ալ անմիջապէս չը՛ կրնար ըլ-
լալ մինչեւ որ լաւ մը չը՛ փոխուի և արիւնը
չ'ը թանձրանայ կամ չը՛ շրջանը չը՛ ծանրանայ :

Դարձեալ ձախորդութեան մէջ եղող ան-
ձին արիւնը թէեւ ծանրաշարժ բայց շատ
ջրոտ կըլլայ, և այս առաւել ջրոտութիւնն
արեան մաքնիսականութեան և ելէքդրակա-
նութեան անդորութենէն յառաջ կուգայ
ուստի՝ արիւնը յեղափոխութեան և վերա-
նորոգման միշտ կը կարօտի : Մարդուս ա-
րիւնը երբ յեղափոխութիւն կրելու սկսի կամ
որ և է մեծ փոփոխութիւն մը կրէ, նախ՝
մարդուս սիրտը կ'սկսի բաբախիլ, թէ ջրո-

տելու կամ թանձրանալու այսինքն ծանրո-
նալու, և կամ բարւոքելու կամ բարեխառ-
նուելու միտում յայտնէ :

Եթէ մեկը նոր գործի մը միջամտիլ ուզէ
լաւ կընէ եթէ նախ՝ իր անձին վիճակը քննէ,
ո՛վ որ առողջ աշխոյժ և գլուխը թեթեւ վի-
ճակի մէջ գործի մը կը միջամտէ, (սակայն
մեծ ուշադրութիւն ընելով աջ և ասեակ ա-
չաց ստորին կողերուն կանխազգական ցըն-
ցումներուն) այնպիսին երբէք չը՛ սխալիլ իբ
բոլոր գործառնութեանց մէջ թէ փոքր ըլ-
լայ գործողութիւնը թէ մեծ :

Իսկ առանց ասոնց ուշադրութիւն ընող
անձ մը եթէ յաջողի իր գործառնութեանց
մէջ՝ նա արդէն 'ի յաջողութեան ըլլալով՝ ըստ
դիպաց կրնայ համարուիլ իր գործողութեանց
յաջողուածը, և ո՛չ գիտութեամբ :

Աշխարհիս վրայ շահն ու զէնը, յաջողու-
թիւնն ու ձախորդութիւնը, երջանկութիւնն
ու ապերջանկութիւնը մարդուս համար մուժ
և դիպուածական կամ պատահական չը՛ կըր-
նար ըլլալ, եթէ արեան կանխազգական օ-
րինաց մեծ ուշադրութիւն ընելով ըստ այնմ
վարուի աշխարհիս բոլոր պագագաներուն մէջ :

Եւ որովհետեւ մարդս ազատ աշխարհիէ
մ'է և ինքն է միայն անոր կառավարիչն ու
զեկավարը, կրնայ ըստ բնութեան շնորհած

օրինաց զինքը կառավարել իր բոլոր կենաց շրջանին մէջ առանց երբէք թշուառանալու և ուրիշին օգնու թեանք կարօտելու : Արիւնն իր սքանչելի զօրութեամբն անընդհատ կը վարդապետէ և կը նախագդէ մարդուս բուրբ այն պատահարներուն և իր օրինաւոր կամ ապօրինաւոր ընթացքին :

Ուստի՛ մենք բնութեան այս գերազանց շնորհը ճանչելով պէտք է իբրեւ ազատ մարդու երջանիկ ապրիմք , և ո՛չ թէ այս մեր ճակատագիրն է ըսելով իբրեւ հերի կեանք վարեմք :

Մեր մարմնոյն կենսատուն և երջանկաբարն արիւնն է միայն, ուստի զանի չը՛ վրդովելու և չը՛ խանդարելու համար իր բարեխառն և կանոնաւոր շրջանին մէջ պէտք է ամենամեծ զգուշութիւնն անոր համար ընենք որպէս զի՛ անոր շնորհքը միօրինակ վայելեմք :

Եթէ մէկը կ'ուզէ ամեն ատեն իր բարուց ու վարուց փոփոխութիւն կրած ըլլալը նշմարել , կրնայ պարզ ու մաքուր հայելիէ մը մէջէն իր աչքերը քննել կամ լաւ եւս ընտիր խոշորացոյցի միջոցաւ ուրիշին գիտել տալ եթէ ինքը չը՛ կրնար հայելոյն մէջ Ղերը լաւ նշմարել :

Արիւնը մազերուն մէջն ալ իր շրջանը կա-

ապրելով ի՛նչ որ կընէ նուրբ երակաց մէջ նոյն փոփոխութիւնները կընէ նաեւ հերաց մէջ . և որովհետեւ մարդուս մազերը մեկ մեկ նուրբ խողովակներ են լի արեամբ , եթէ գլխու տկարութեամբ կամ հիւանդութեամբ արիւնը ցամքի կամ պակսի , մազերը կը ճերմկին և երբ գլուխն ուժոյնայ ալ գծուար կըլլայ վերասին արիւն լենալը : Մարդուս միտքը երբ ծանրագրազ ըլլայ առանց գլխու հիւանդութիւն ունենալու , ըզեզաց կողման ջղերը կը տկարանան որոնք յարաբերութիւն ունին արեան մեծ երակաց թելերուն հետ . ուստի՛ նախ ըզեզաց վրայի մազերը կ'սկսի ճերմկնալ , նոյնպէս կըլլայ գլխու ծանր հիւանդութիւն կրող անձի մը :

Մեկէն ՚ի մեկ ձախորդութեան տազնապի մէջ պաշարւող անձի մը ըզեզաց վրայի մազերը կրնայ ըլլալ որ Ձև ժամուն մէջ ամբողջապէս ճերմկի , նոյնպէս գլխուն վրայի զանազան տեղերու մազերը : Որովհետեւ արիւնը մեկէն իր շրջանէն կը խանդարի , չափազանց կը ջրօտի կամ ցամքելու միտում կուենայ , բայց մինչեւ մեկ ամիս նորէն կ'սկսի իր առջի գոյնն ստանալ նորէն արիւն լեցուելով , եթէ գործն ՚ի յաջողութիւն դառնայ : Մարդուս մազերուն բնական գոյնը մարդուս աչքերուն գոյնին համեմատ կըլ-

լայ քանդի արեանն ունեցած յատկութեանը պիտի համաձայնի , իսկ կապոյտ աչք ունեցողինը խիստ գեղին կըլլայ . որովհետեւ կապոյտ աչքը շատ սեւին և շատ գեղնին միջանկեալ գոյնը համարուելով արիւնն իր բնական յատկութեան պատկերն աչացը կուտայ և մեկ տեսակը միայն մաղերուն :

Աչքը , ֆոսֆորական զօրութիւն ալ ունի իր ելէքթրականութեամբը , և այս զօրութիւնն աւելի կենդանեաց վրայ կը տեսնուի գիշեր ատեն . դարձեալ արեան ելէքթրական ֆոսֆորականութիւնը սահուն ստեւաւոր կենդանեաց մարմնոյն վրայ կը տեսնուի , երբ գիշեր ատեն անոնց ստեւը շիւերու ըլլաս . Ուստի՝ ֆոսֆորական զօրութիւնն ուժով եզող աչքը միշտ յաղթող է ամենայն մասամբ տկարագոյնին , և ՚ի յաջողութեան եզող անձի մը համար շատ վտանգաւոր է ֆոսֆորական զօրութիւն առաւել ունեցող անձի մը կամ կենդանիի մը շատ նայելը , քանզի երէք վայրկեան միօրինակ ակն ընդ տկան հայեցուածով արիւնը կրնայ անմիջապէս յեղափոխութիւն կրել իր ելէքթրականութեամբը :

կըսուի թէ՛ աչքը կամ հայեցուածքը այսինքն շաղբ կրնայ զանազան գէշութիւններ գործել : Իրա՛ւ է որ աչաց մեկ հայեցուածքով մարմարինն քար մ՝ առանց ակներեւ

պատճառի կը բեկանի , բայց ասոր պէս ալ աչքը կամ աչաց հայեցուածը զանազան բարիք ալ կը գործէ որ անտեսանելի ըլլալով այս եաքինին վրայ բնաւ չը՝ խօսուիր : Հայեցուածք կամ շաղբը ուրիշ բան չէ եթէ ո՛չ աչաց ելէքթրականութեան զօրաւորագոյն հանէնիւ՛նը , որով մեկ քանի վայրկեան շարունակ մեկ անձի մը , իրի մը կամ նիւթի մը վրայ սոյն հայեցուածքը միօրինակ ուղղելով յարաբերութիւն կը հաստատէ , և անմիջապէս կը ներգործէ , այս գործողութիւնը կատարողն աչքը չէ այլ արիւնն է , քանզի աչքը գործիք պատկերն է արեան , և երբ արիւնն իր շրջանին մէջ մեկ ամենակարճ միջոց ժամանակի մը կանկ առնու՛ մի և նոյն վայրկեանին ալ կը ներգործէ իր ազդեցութիւնը :

Չորօրինակ : Աչաց ելէքթրականութիւնն ուժով եզող մեկը երբ նիւթի մը , իրի մը կամ անձի մը վրայ հիացմամբ միօրինակ դիտէ և անոր գեղեցկութեանը կամ վայելչութեանը վրայ յո՛չ կամաց այսինքն չը քաշելով զարմանայ , երբ իր աչքին զարնուածն առաջին և նմանները դեռ տեսնուած չէ , անոր այս հիացումն առանց հայեցուածքն անոր վրայէն հեռացնելու , արիւնը իր շրջանէն վայրիկ մը կը դադրեցնէ , որուն կտուի աչքը պաղիլ , այսինքն աչաց բիւն ալ չը՝

խաղար , առի նշան է , որ արեան շրջանին վայրկենական դադարման տխր կը զարնէ աչաց . և աչքէն ալ այն իրին , անձին կամ նիւթին վրայ անմիջապէս կը ներդործէ :

Շատ անգամ ելէքդրականութեան մէջ երկու զօրաւոր աչք ունեցող անձինք կամ մին անասուն միւսը մարդ , եթէ մէկ քանի վայրկեան միօրինակ ակն ընդ ական իրարու աչաց մէջ հային , ասոնցմէ տկարն անմիջապէս յ'երկիր կը տապալի :

Եթէ երկու անձինք որոց միայն կամեցողութիւնը բարի , միւսինը չար ըլլայ , կամ միօրն սիրտը չը՛ քաշող կամ չը՛ տանող , իսկ միւսինը քաշող կամ տանող ըլլայ և այս երկու անձինք ալ իրենց աչքը ուղղեն միօրինակ մէկ իրի մը , նիւթի մը կամ անձի մը վրայ մէկ քանի վայրկեան և այս երկուքին աչաց ելէքդրականութեան զօրութիւնը հաւասար ըլլայ՝ այն անձը , իրը , կամ նիւթը ամենեւին փոփոխութիւն մը չը՛ կրէր , քանզի անոր ազդեցութիւնը միւսը կը դիմաւորէ , և աններդործելի կը համարուի : Այսպէս է նաեւ շատ մը մարդ կանց նաւը կամ աչաց նայեցուածքը , եթէ զօրութեամբ հաւասար ըլլայ ազդեցութեան մէջ :

Ահա՛ այս է որ հասարակաց կարծիք բուսածը խիստ մեծ ազդեցութիւն ունի աչ-

մեն բանի մէջ , քանզի հասարակաց կարծիք բուսածն հասարակաց կամքն է և այս կամքն ալ նոյն իսկ մարդուս սրտին արեան ներդործութիւնն է որ ելէքդրականութեան ուժով , իր զօրաւոր ազդեցութեանը կ'ենթարկէ անձ մը , իր մը նիւթ մը և չն : Ասկէ է նաեւ՝ որ 'ի խորոց սրտէ անեծքն ու բանադրանքն անմիջապէս կազդէ անձի մը վերայ , երբ այն անձն 'ի խորոց սրտէ օրհնող մը չունի : Մէկ անձ մը տասը զօրաւոր օրհնող և հինգ ալ զօրաւոր անիծող կամ բանադրող ունենայ իր վրայ , օրհնութիւնները միշտ կը ներդործեն և անեծքն ամենեւին ազդեցութիւն չունենար :

Հասարակաց կարծիքով պաշտօնի մը վերայ բարձրացող մէկն հասարակաց կարծիքով դարձեալ կրնայ անմիջապէս ընկնիլ , այսպէս ամեն բան միշտ մանեթիքովի զօրութեամբ : Քաղքի մը մէջ անպէտ մէկը որ սխալմամբ պիտանի կարծուելով խել մը մարդոց սիրտը գրուած և պաշտօնի մը բարձրացած է , այս անձը թշնամիներ , կամ մաս մը չուղղիւներ ունենայ , ասոնք՝ չեն կրնար իրենց մանեթիքի ազդեցութիւնը անոր վրայ բանեցնելով զանի պաշտօնէ ձգել , երբ խել մը մարդիք ալ անոր վրայ բարի կամք ունին : Ուստի՛ այս անձն ընդհակառակն ա-

ւելի եւս կը բարձրանայ : Ազդեցութիւնն , հասարակաց կարծեաց ընդհանրանալուն կամ հանրական զօրանալուն վրայ կը կայանայ :

Այսպէս է նաեւ՝ երբ մեկն անկիրթ քաղքի մը մէջ , ընտիր գեղեցիկ բայց նշանաւոր բան մը կը գործէ , գործօրինակ գեղեցիկ և պիտանի շէնք մը կը կառուցանէ , կամ հասարակաց բարւոքման կամ կրթութեանն համար ձեռնարկութիւններ կընէ : Սակայն նոյն քաղքին ու գիւղին բնակչաց մեծագոյն մասը զանի չը՛ տանելուն համար այն անձին վրայ ընդ ակամբ կը նային որով իրենց սրտի և աչաց հանրական ազդեցութիւնը բանեցնելով անոր վրայ , կը տապալեն և անոր գործը կը խանդարեն , կամ նոյն անձին տունը կը մարեն : — Իսկ եթէ ընդհակառակն անոր վրայ լաւ աչք ունեցողները շատ ըլլան՝ նոյն անձին գործերն աւելի եւս կը բարւոքի և լաւ ազդեցութիւն կը կրէ :

Ասոր համար ամենայն ոք պէտք է գգնանայ չըտես ու անկիրթ քաղքի մը կամ գիւղի մը մէջ նշանաւոր բան մ'ընելէ , ապա թէ ոչ անմիջապէս կը կործանի կամ կը վտանգի : Իսկ ընդհակառակն կիրթ քաղքի մը կամ գիւղի մը՝ ուր բնակչաց մեծագոյն մասն ազնիւ և բարի սիրտ կը կրէ , հոն եթէ մէկը նշանաւոր գործի մը ձեռնարկէ շուտով

և անմիջապէս կը բարւոքի և կ'երջանկանայ : Ասոնց բողորն ալ սրտէ յաչս եղած հանրական զօրութեան արդիւնքն են :

Եթէ մէկը խիստ գեղեցիկ կամ ճարտարախօս է և հարկն այնպէս կը պահանջէ որ չը՛տես տեղ մ'երթայ , լաւ կընէ եթէ իր գեմքին մէկ քովը քիչ մը մեղան կամ մուրքսէ , որպէս զի չը՛տես աչաց ուշադրութիւնն այդ մեղանին կամ մուրին վրայ դառնայ և այն անձը չար ազդեցութենէ փրկուի :

Արտաւոց բան չէ՛ կապոյտ որուն հետ որ կը գործածեն նորաշէն բայց գեղեցիկ տան մը վրայ , կամ գեղեցկադէմ մանկան մը գլխուն վրայ , թէպէտ և խնդիրը որուն հետ վրայ չէ՛ , բայց կապոյտ գոյնն աչաց հանրական մասամբ իւրիք արդիւրդ է : Նոյնպէս է խիստ կապոյտ գոյն ունեցող աչաց հանրական որ շատ զօրաւոր է և խիստ քիչ միջոցի մէջ անմիջական ազդեցութիւն կընէ :

Աշխարհիս այս կիսակրթեալ վիճակին մէջ , մարդիկ չար ազդեցութենէ փրկուելու համար , զանազան անձանց հետ յարաբերութիւննին ընդարձակելու կը պարտաւորին . և ասկէ զատ ուրիշ զօրաւոր միջոց չը կրնար ըլլալ : Կըրայր որուն հետ ուսմիկորէն կարծիքը բողորովին թիւր և սխալ է :

Դարձեալ արեան յատկութեանց և հան-

գամանացը վրայ դառնալով կարևոր կը համարիմք ուրիշ մէկ քանի դիտողութիւններ ընել արեան զօրանալու կամ տկարանալուն մասին :

Ի բնութենէ զօրաւոր արիւն մ' առանց պատճառի չ'ը կրնար տկարանալ և այս պատճառն անոր տուողը նոյն իսկ արեան տէրն է կամ արիւնը կրող անձն է : Ամենայն ոք կամ անասուն իր անձը զանազան եղանակաւ վարժեցուցած է, և եթէ միջոց մ'էր այս միօրինակ սովորութենէն շեղի, զրօրինակ եթէ մէկն իր սնունդը կամ զինքը պատող հագուստը փոխէ, և կամ իրեն անյարմար կլիմայի մը ներքեւ փոխադրուի, իր արիւնն անմիջապէս փոփոխութիւն կը կրէ և կ'սկսի ջրոտիլ եթէ տակաւ առ տակաւ ազդէ, և բորբոքիլ եթէ խտիւ ազդէ, և ահա այսպիսի տկարութենէ յառաջ կուգան պլշկող հիւանդութիւնները : Պլշկող տեսակ հիւանդութիւններէն ոչ ոք կը պլշկի, մինչև որ արիւնը տկար, ջրոտ կամ բորբոքեալ չըլլայ, որով հիւանդին արեանը կը հակամիտի : Կսուի թէ առողջ մէկն անմիջապէս հիւանդութիւն կրնայ առնուլ խտացեալ կամ հիւանդացեալ մեկուն մերձենալովը, ասի ծուռ և սխալ է, քանզի անկարելի է որ արեան շրջանը կանոնաւորութեան մէջ ունեցող անձ

մ' այս տեսակ հիւանդաց մատչելով պլշկի : Առողջ մեկ մը մինչև որ չը վախնայ կամ չ'ը քանի, որով արիւնը չ'ը յեղափոխի բնաւ չ'ը պլշկիր : Իսկ երբ մեկուն երկիւղէն կամ քանելէն կամ սաստիկ գինովութենէն և կամ աւելի մտելէն արեան շրջանը խանգարի՝ տաւրակոյս չ'ը կայ որ պիտի պլշկի : Ծանր ու գէշ հոտ ունեցող հիւանդի կամ հիւանդաց քով առողջ մեկն երթայ ու չ'ը քանի կամ չ'ը վախնայ, բնաւ բան մը չ'ըլլար քանզի արիւնն իր շրջանին մէջ չ'ը խանգարիր : Երբեմն երկիւղալի լուրերն ալ մարդու արիւնը կը յեղափոխեն որով մարդս զանազան տեսակ հիւանդութեանց ենթակայ ըլլալէն զատ մինչև իսկ գերեզման ալ կը մտնայ : Ուստի՝ վախնայր, գարշիլը, մարդկային աղատութեան և անվնհերութեան դէմ տկարութիւն ըլլալով՝ այսպիսի պարտի իրենց աղատութիւնն ու անվնհերութիւնը ճանչել և փրկուիլ տկարութեան գերութենէն և անոր վնասակար հետեւան ընելն :

Մանկամարդոյ մը կամ երիտասարդի մը ծերացեալ անձի մը հետ բովէրով պատկելը կամ մեկ քանի ժամեր ննջելը, նոյն մանկամարդոյն կամ երիտասարդին արիւնը կը տկարացնէ և ընդհակառակն ծերացեալը կը զօրացնէ, քանզի երկու մարմնոց շրջանութիւն

նը կը չափաւորի և երկուքին արեանց զօրութիւնը կը հաւասարի: Ջերմութենէ կը պատճառուի ելէքդրականութիւնը և այսպիսով երիտասարդին արեան զօրութիւնը մաքնիսական օրինօք ծերացելոյն կ'անցնի, մինչև որ երկուքին ալ արեանց զօրութիւնն հաւասարաչափի:

Այսպէս է նաև առանց պիտի նոր վախճանեալ ծեր մը վայրկենական միջոցի համար վերականգնանացնելու եղանակը:

Երբ մեռեալ ծերն 'ի հիւանդութենէ կամ յ'ախտէ մը մեռած չէ՝ այլ բնութեան վերջ տալովն՝ այսինքն արեան պակսելէն կեանքը դադրած է, տակաւին երակները բոլորովին չը՝ սառած, 18—20 տարեկան ըստ սեռին երիտասարդի մ'արիւնն յ'աջ կամ յ'ահեակ թեւերէն յ'երակէ յ'երակ առանց դրսէն օգ տալու արեան, երիտասարդէն 100 տրամի չափ արիւն՝ մեռելոյն երակաց մէջ անցնել տալով մեռեալը կիսակենդան կըլլայ, և կսկսի խօսել ինչ որ պիտի խօսեր կամ կուզեր խօսիլ մեռած ատենը և մտքին եկածն հաղորդել և իրեն եղած հարցմանց գոհացուցիչ պատասխաններ տալ:

Թէպէտեւ այս կիսակենդանութիւնը վայրկենական է քանզի նոր զգեցած արիւնը քիչ ըլլալէն զատ բնականէն ունեցած արեան

պէս չը՝ կրնար շրջաններ ընել կիսակենդանոյն երակացը մէջ:

Վերն ըսինք թէ երիտասարդ մը կամ մանկամարդ մը ծերացեալ անձի մը հետ նրնջելով կը տկարանայ և անոր պատճառն ալ ցցուցինք, Ասիոյ մէջ մեծ հայրերն այսինքն հաւերը կամ մեծ մայրերն այսինքն մամիկներն որք ծերացեալ են և իրենց թոռները շատ կը սիրեն, սովորութիւն ըրած են մեծամասամբ իրենց փոքրիկ թոռներնին իրենց անկողինն բնդունելու 'ի նշան սիրոյ, Եւ ստով որք աւելի արեան ջերմութեան կամ ելէքդրականութեան զօրութեան կը կարօտին կը շահին, քանզի այս եղանակաւ թէպէտ և կեանքերնին քիչ մ'ալ կերկարի, բայց տղեկը տկար՝ բնականաբար ալ վատաւողջ կը սնանի: Ուստի՝ տղոց հայրերն ու մայրերը պէտք է զգուշանան, որպէս զի տղայք և երիտասարդք զատ զատ անկողնոց մէջ ննջեն, և փրատակար հետեւանքներ յառաջ չը գայ:

Շատ տեղեր դայեակ կամ Գոթո ըսուածներն ալ այս յուր սովորութիւնն ունին որով սնուցած տղաքնին տկար և վատաւողջ կընեն պատճառն իրենք ալ չը՝ գիտնալով:

Այս ճիւղէն կը համարուի նաև ստրնաուաց համար եղած անուշադրութեան հե-

տեւանքը , երբ աղջիկ զաւակ ծնող ստնտու
մը մանչ զաւկի մը կաթ կը չամբէ և իր աղ-
ջըկային կաթովը կը մնուցանէ , նոյնպէս ալ
մանչ զաւակ ծնող ստնտու մը , աղջիկ զաւկի
մը կաթ կը չամբէ և իր մանչային կաթովը
զանի կը դիւայնէ :

Ասոնք բնութեան մէջ հակասութիւններ
են որ պէտք է ուշադրութիւն բնել , և ման-
չային կաթը մանչուն և աղջկային կաթն աղ-
ջըկան տալ :

Ապա թէ ո՛չ անուածոց բնութիւնն ու ա-
րիւնը կը պատուաստի , և երբ պատուաստի ,
ի բնութենէ ստանալի ուժն այլայլած կըլլայ
և այնպիսի տղայ մը եթէ մեծնայ երկշոտ և
թանճրամիտ կըլլայ , որովհետեւ երկսեռ
բնութենէ պատուաստեալ է . ինչպէս են հա-
կասնու պատուաստեալ բուսոց կամ ծառոց
զօրութիւնն ու տկարութիւնը :

Գ Լ Ո Ի Խ Զ .

Արեան ելէք դրականութեան կամ մաքնի-
սականութեան դործող առարկան կամ կան-
խազդեցեալ դործիքը թէպէտ մարդուս աչ-
քն է միայն , սակայն բնութիւնը՝ մարդուս
կազմակերպութեանն այնպիսի դիրք մը չը-

նորհած է որ մարդս իր կրած անչիութ արեան
չնորհիւր թէ յարթնութեան և թէ ի քնոյ
կրնայ իր ներկայ և մտաւոր ապագայ վիճակն
իմանալ , յարթնութեանն իր աչաց կանխադ-
գած ցնցումներովը կամ նշաններովն ինչպէս
որ վերը բացատրած եմք , և ի քնոյ իր մտաց
մաքնիսականութեան կամ երեւակայական
պատկերին չնորհիւ : Քանզի մարդուս միտքն
ալ ելէք դրական կամ մաքնիսական կարո-
ղութիւն ունի առեալ յարենէ , բայց երբ
աչքը պաշտօն կը վարէ , իր այս պաշտօնը
կը պահի , և միմիայն յիշողականութեան
պաշտօնը կրնայ վարել , այսինքն մարդուս
լաճը կամ տեսածը միայն կրնայ յիշեցնել
և անկէ անդ ին չը կրնար անցնիլ , և այն ալ
երբեմն տկար եղանակաւ , ահա՛ ասոր համար
է որ մարդիկ իր մը կամ եղբւրքիւն մը , կամ
պատմութիւն մը իրենց յիշողութեան հրա-
ւիրելու համար կամ աչքերնին անուշադիր
տեղի մը վրայ կուզեն և կամ բոլորովին կը
դոցեն որպէս զի աչքն իր ելէք դրականու-
թեան զօրութեամբը կարենայ նոյն միջոցին
մտաց օգնել , և մարդկային յիշողութիւնն
ուժովցնել : — Իսկ ի դիշերի այսինքն ի
քնոյ մարդուս , որովհետեւ աչքն ալ պաշտօն
մը չունենար , ուստի միտքն այն աստն մար-
դուս արեան ելէք դրականութեան և մաքն

նիսականութեան բոլոր զօրութիւնն իրեն կը դրաւէ և երեւակայական պատկերաց միջոցաւ, մարդուսկ'երեւցնէ կամ'կը ներկայացնէ, ինչ որ մտաւոր միջոցի մէջ պիտի գայ կամ' պիտի պատահի, և ահա' ասոր համար, մեր այս գիրքը երկու ճիւղի բաժնած եմք, այսինքն աչաց միջոցաւ կանխազգածոց համար վիճակահանի, և մտաց երեւակայական միջոցաւ կանխազգածոց համար երազահանի: Ուստի՝ կ'սկսիմք նախ վիճակահանութեան վրայ, որուն պատճառն արդէն բացադրած եմք:

ՎԻՃԱԿԱԶՆՈՒԹԻՒՆ

Մարդս իր վիճակին կամ ըստ հին փիլիսոփայից բաղդին ներկան և ապագան կառնու յար'ենէն յա'չս, և աչքէն ալ իր յայտնած նըշաններէն, ինչպէս որ խօսուած է, ուստի՝ քանի՛ որ մարդուս աչքը մաքնիսական զօրութիւն ունի, կրնայ նոյն մաքնիսական զօրութիւնն աչքէն դէպ'ի ուրիշ նիւթի մը վրայ երկնցնել և աչաց կամ' մտաց կանխազգելիք զօրութեան մասն այն նիւթին, իրին, կամ' մէկ նշանագրին տալ, որոց աչքը կամ' մարդուս նայեցուածքը միօրինակ ուղղեալ է, և այս կերպով նոյն մաքնիսացեալ իրը, կամ' նիւթը, և կամ' նշանագիրը, ո'չ թէ աչաց

և մտաց պէս կատարեալ, այլ անոնց հարիւրին վաթսուերի չափ զօրութիւն կրնայ յայտնել:

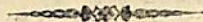
Աշխարհիս բոլոր պարագաներուն մէջ մարդկային կենաց պատկանելի վիճակները կը ցնեննք մենք 'ի դիւրութիւն վիճակահանից և կը դնեմք 196 վիճակախօս հատուածներ որուն 98ը արու սեռի և 98ն ալ էգ սեռի կը պատկանի, և պէտք է որ մին միսին հետ չը շիտթի:

Եւ որովհետեւ ոսկորն աչքին զօրութիւնը և մարդուս շիղերը չը տկարացնելով մաքնիսական զօրութիւն ընդունող նիւթ մ'է, ուստի կառնումք լաւ յարդուած և ողորկած ըլլայ, փութը ոսկորի կտոր մը, ինչ ձեւով որ ըլլայ, և վայրկեան մ'աչքերնիս շարունակ անոր վրայ ուղղած, աջ ցուցամասնիս անոր վրայ ուժով մը կը քսեմք, և ապա աչքերնիս գոցելով նոյն մատերնիս անմիջապէս հետեւեալ պատկերին վրայ կը ստտցնեմք դարձեալ \ վայրկեան և ապա պտտոյնելը կը դադրեցնեմք. կը բանամք յայնժամ աչքերնիս, և կը կարդամք այն թուանշանին համար յատկացեալ հատուածը որուն այսինքն նոյն թուանշանին վրայ ցուցամատերնիս կեցած է, այն է ահա' նոյն անձին վիճակը:

Ներկայ վիճակացոյց աղիւսակն ամենայն ոք մի միայն ենք, և իրեն համար կրնայ

գործածել իր ցուցամատին միջոցաւ , և ուրիշի համար , կամ ներկայ չեղող մեկուն նպատակին համար գործածելէն՝ շիօթութենէն ուրիշ արդիւնք մը յառաջ չը՛ գար : Եւ ո՛վ որ վերոնշանակեալ եղանակաւ իր վիճակն իմանալ կուզէ , պէտք է ՚ի սկզբան գործողութեան իր բոլոր ուշադրութիւնն ու նպատակն իր վիճակին վրայ դարձնէ :

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	32	33	34	35
36	37	38	39	40	41	42
43	44	45	46	47	48	49
50	51	52	53	54	55	56
57	58	59	60	61	62	63
64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77
78	79	80	81	82	83	84
85	86	87	88	89	90	91
92	93	94	95	96	97	98

Ճամանակէ մ'ի վէր քու սրտիդ մէջ ներդուծիւն և անհանգստութիւն կայ, և ինչ բան որ ընես քեզի ձանձրոյթ կը պատճառէ, սիրտդ կը նեղանայ, բան մը կընես և ետքը կը գղջաս անսխալաբէս, քուն քնանալ կը սիրես բայց կանոնաւոր քուն չունիս, քու արիւնդ քիչ մը շրտած է, զանի նորոգելու կարօտութիւն ունիս, այնպէս կը կարծես որ շատերը քու վրայ ընդ անկամբ կը նային բայց այդ շատ կարծածդ խիստ քիչ է, դու զինքդ աներկիւղ կը ցցնես բայց բաւական երկոտ ես, և ձայն մը լսածիդ պէս սիրտդ թուեղ կեցնէ, մէկ քանի անձանց քու շարիքդ հասած է, թէ և քիչ տրի ալ բարիքդ, առեն առեն կուրծքիդ քով փոքրիկ ցաւ մը կ'ողբաս, քու կենացդ մէջ 6 երջանկութիւն և 5 ապերջանկութիւն ունիս, այսինքն յաջողութիւն և անյաջողութիւն, 4 երջանկութիւն վրայէդ անցեր է առանց անոնց յարգը ճանչելու, և 3 ալ ապերջանկութիւն այսինքն ձախողութիւն անցուցած ունիս քու կենացդ մէջ, երկու անձերէ վիշտ և երկիւղ կրեր ես, հեռացիր ոսկորներն հաստ և սեւաչեայ

անձանց հետ ստեպ յարարերութիւն ունե-
նայէ, քանզի քու արիւնդ այնպիսեաց հետ
չը՛. յարմարիր :

2

Քու ծնունդդ լաւ է, և 12 բաղդ կամ
յաջողութիւն և 1 ալ վտանգ կամ ձախորդու-
թիւն ունիս քու կենացդ մէջ, սակայն ցա-
ւալի է որ քու կենացդ յարդը չես զխոնար,
բաղդիդ կամ յաջողութեանդ ութը զլրեք
անցեր են, որոնց երկուքը խիստ մեծ և եր-
ջանկաւէտ, բայց դուն զանոնք մերժեր ես,
չորս ալ ձախորդութիւն կամ վտանգ անցու-
ցեր ես որոնց սկզբնասպառնառն արդէն դուն
եղած ես : Ի մօտակայս ունիս մէկ յաջողու-
թիւն մը և այնու հետեւ յաջորդող երեքն առ-
ջինէն աւելի մեծ են, այս առաջին յաջողու-
թիւնը սեւաչեայ և սեւ մազերով անձի մը մի-
ջոցաւ պիտի մօտենայ քեզ, ճանչցիր անոր
յարդը, քու ապագայ 2 վտանգներդ թե-
թեւ են, և երկու թշնամիներդ աւելի
բան մը չեն կրնար ընել քեզ, խոհեմութիւն
ըրէ քու բոլոր գործոցդ մէջ և քիչ մը հե-
ռացիր ունայնասիրութենէ, քանզի քու ու-

նայնասիրութեամբդ, քեզի ներկայացած
բաղդերդ ոտնակոխ ըրիր, քանզի դուն նչա-
նաւոր պիտ' ըլլայիր, մէկ մ'ունիս որուն
հետ յաճախ կը սեսնուիս, այս անձէն քեզի
օգուտ մը չը կայ, և դուն՝ պէտք է անոր գոր-
ծերէն նշմարես քու բարիքդ կամ չարիքդ :

3

Դու բաւական դժուարութեամբ մեծ-
ցած ես և ՚ի ժամանակիդ մանկութեան չորս
մեծամեծ վտանգներ անցուցած ունիս, դուն
ամեն ատեն անուշաղիլի ես քու բոլոր գոր-
ծոցդ և ընթացքիդ մէջ, և ներկայէն զատ
բան մը չես խորհիր, սակայն ան ալ լաւ չես
խորհիր : Մոլորութիւն ըրէ նախ լաւ խորհե-
լու, և այնպէս խորհածդ ներկային վրայ մի
կեղբորնացեալ այլ դէպ յապագան գնայ :
Քու ընթացքդ և քու գործդ շուտութիւն
չը վերցնէր, այլ պէտք է քիչ մը ծանր ըն-
թանաս գործոց մէջ, և ամեն որոշմունք մե-
կէն ՚ի մէկ չընես, քանզի՛ քու բնութեանդ
լաւ չը գար : Դուն ասկէց 3 ամիս առաջ
բաղդ մը փախուցիր, որ քեզի խիստ մօտե-
ցեր էր, թէ և ուրիշ մ'ալ պատճառ եղաւ

այն փախուստին, սակայն գլխաւոր պատճառը դուն կը համարուիս որ չը՝ կրցար լախորհիլ անոր վրայ : Երկու բաղդ կամ յաջողուած ալ ունիս գալու բայց նայէ՛ որ անոր առջեւէն գալու թշնամի առաջնորդները խոհեմաբար վանես և այն բաղդերը ձեռք ձրքես : քու բնութեանդ մէջ ^{Գրեցողութեան} կայ և ահա՛ այս պատճառաւն է որ ուրիշի հետ լաւ յարաբերութիւն չես ունենար, դուն խիստ քիչ բարեկամ ունիս, և չատերը քու վրադ համարում չունին, ատոր ճարն ալ քու ձեռքդ է : բնութիւնդ փոխէ կեանքդ ու վարքդ ընկերական ըրէ՛ որ բաղտաւորուիս ապա թէ ո՛չ աշխարհին զեղեցիկութիւնը տակաւին չես կրնար հասկնալ և վայելել ինչպէս որ ց՛արդ չես հասկցած :

+ 4

Շատ ինքնահաւան և հպարտ մեկն ես, և ինքը զինքդ խելացիի տեղ դրած ես, ընդհակառակն անպիտան մ՛ես խելացի անձանց քով, ըրածիդ դուն կը հաւնիս սակայն ուրիշները չեն հաւնիր, քու այդ ինքնահաւանութեանդ պատճառաւ շատերուն ատեի

երեցած ես, քեզի համար մօտաւոր ձախորդութիւն մը կը տեսնուի, որուն պատճառը քու ինքնահաւանութիւնդ է : Ասեն ատեն Արիստոտել կը ձեւանաս բայց շիտակն ըսելու համար կատարեալ իմաստակ մ՛ես և այն աստիճան ամբարտաւան որ իմաստուն անձանց խօսքերուն կամաւ խոնարհիլ չես ուղեր : Դուն երկու շողքորթ ունիս որոնց մէկը միւսէն աւելի յաջողակ և ճարտար է, դուն միայն անոնց հետ կախորժիս առաւել բարեկամութիւն ընելու, քանզի անոնց շողքորթութիւնը թէ և կլլուելու բան չէ՛ սակայն քու երակներդ կը զովայնէ և դուն կը փառաւորուիս : Անմիտ, չես գիտէր որ անոնք դուրս ելածնուն պէս դքեղ չարաչար կը ծաղրեն և գքեղ իշու տեղ կը դնեն : փոխէ՛ այդ բարքդ ու վարքդ որ ուրիշին առջեւ նախատելի չըլլաս, քանզի քու վերջութշուառ կը տեսնուի : մեկուն փոքր բարիք մ՛ընես քու փառքիդ համար կընես և կը փառաբիս որ բարերար ճանչցուիս և աղեկ զուրցուիս, և ընդհակառակն մատի ծայր կը բաթաուիս :

Քու բնաւորութիւնդ շատ լաւ ու գովելի է , դիտեմ որ բաւական վիշտ կրած և քու բարի բնաւորութեամբդ համբերած ես , խիստ մօտ է քու բաղդդ և 'ի մօտ ժամանակի շատ ուրախ և երջանիկ պիտ' ըլլաս , սակայն՝ բնաւորութեանդ համեղութեանը և կակղութեանը պատճառաւ մեկ քանի չարաբարոյ անձինք զքեզ կամին որսալ , և վերջապէս դուն չը' պիտի որսացուիս : Քու բաղդդ այնչափ մեծ է որ եթէ բնաւորութիւնդ քիչ մը խիստ ըլլար , նշանաւոր հարուստ մը պիտ' ըլլայիր , բայց փոյթ չէ' , խիստ շատ հարուստ մի' ըլլար , այլ բաւական հարստութեամբ երջանիկ անձ մը պիտ' ըլլաս , և շատերն ալ քեզի հետ ուրախ և խնդակից պիտ' ըլլան , դուն շատ գթոտ և աղքատասէր ես , սակայն կը սիրես նաեւ քու հակասեռիդ ընկերութիւնը , և անոնց հետ զուարճանալ կը փախաքիս , առ ալ յոռի չէ' , քաղաքակրթութեան մէկ մեծ աղագոյցն է , և այսպիսի անձինք քեզի պէս ընտանեւսէր կըլլան , մի' փոխէր ուրեմն բնաւորութիւնդ քանզի բարութիւնը քեզի հետ է , բայց չափդ մի' կորսնցներ և ըստ չափուդ ձեռնառու եղիր ուրիշն , որ քեզմէ կ'ակնկալէ : Քու ընտանիքդ մեծ երջանկու-

թիւն պիտի վայելէ , և ալ բնաւ վիշտ և նեղութիւն չը պիտի ունենաս :

Ատեն ատեն սրտոյսներ և կարճ միջոցով օգտախոսութիւնները քեզի համար օգտակար են , քանզի կուրծքիդ մէկ քովը փոքրիկ ցամ' ունիս որ բաղմազբաղ ժամանակիդ քեզ կ'զգայնէ , առի անզբաղութեամբ և օգտախոսութեամբ միայն կը փարատի :

Երկու ծածուկ թշնամի ունիս որ քեզի ընդ ախամբ կը հային և որք քու բարութիւնդ ալ վայելած են , լաւ կրնես եթէ շոգոքորդաց ընթացիցն ուշագրութիւն ընես , քանզի դուն արդէն շոգոքորդներէ բնաւ չ'ես ախորժիր : Բարի է և շատ լաւ քու ճամբադ , ամենեւին մի' վհատիր :

Շատ յամառ և պինդ դուխ մեկն ես , և ահա՛ քու այս յամառ բնաւորութեամբդ բաւական կորուստներ ըրիր , հիմայ ալ նորէն ուրիշ բան մը ձեռնարկել կը խորհիս թէ և ուրիշին բան չես ըսեր , սակայն այդ ձեռնարկութիւնդ ալ չար է և անօգուտ , փորձառու և խելացի անձանց խորհուրդին բնաւ

չես անսար, այլ ի՛նչ որ միտքդ դրած ես նոյնն
 ընել կուզես, եկո՛ւ տես որ բաւական բաղ-
 դաւոր ես, եթէ չըլլայիր՝ կամ խիստ քիչ
 բաղդ ունենայիր, շիտակն ըսեմ՝ աւուր հացի
 կարօտ մէկը պիտո՛ւ ըլլայիր: Քու ընտանիքդ
 քու այդ բնաւորութեանդ համար քեզմէ
 գոհ չէ՛, ինչպէս որ շատերն ալ: Տանդ մէջ
 տաղտկայի կեանք մ՛ունիս, և եթէ կուզես
 որ շիտակն ըսեմ՝ քու ընտանիքդ իբրեւ քու
 գերիդ կը նկատես: Քու վերջը շատ լաւ չէ՛,
 մինչեւ որ քու այդ բնաւորութեանդ լաւա-
 գոյն դարման մը չը՛ մատուցանես: Ասկէց
 զա՛տ դուն աղտոտ և գարշելի ձեռնարկու-
 թեան մէջ ալ կը դտնուիս, կարծելով թէ ու-
 րիշներուն անծանօթ կը մնայ, սակայն մարդ-
 կային ընկերութեան մէջ քու զղուելի վար-
 մունքդ նկարագրուած է, այսպէս գիացիք
 և ասոր ճարը նայէ:

7 +

Քեզի պէս չարասիրտ մարդ շատ քիչ կը
 գտնուի, քու նախանձութիւնդ այն աստի-
 ճան մեծ է, որ ուրիշին վրայ տեսնուած փոք-
 րիկ բարիք մ՛աղեկութիւն մը բնաւ չես տա-
 նիր, կուզես որ ամեն ոք կործանի և թըլ-

նաւանայ ու դուն միայն աղէկ ըլլաս:
 Փառք տո՛ւր որ բաղդը քեզի օգներ է, բայց
 մի՛ յուսար որ հանդիստ պիտո՛ ընես, այլ
 շատ թշուառ և ողորմելի պիտո՛ ըլլաս: Դուն
 արդէն կիսով չափ հեշտութեանդ զոհ դա-
 ցած ես, և եթէ չես նեղանար, քու բնա-
 ւորութեանդ մէջ սրիկայութիւն ալ կայ,
 այքափի վրայ գութ և ինսամբ չունիս, եր-
 բեմն ՚ի փառս մարդկան ցոյցեր կընես, բայց
 հանրութեան մեծագոյն մասին քու վրադ
 ունեցած գէշ գաղափարը քեզի շուտով պիտի
 հալեցնէ, ինչպէս որ դուն քու ինչքդ ՚ի
 սրիկայութեան կը հալեցնես, և կը կարծես
 որ անհատնում է: Դուն լքեալ ես մարդ-
 կային ընկերութենէ, և մէկ քանի գաղափա-
 րակիցներէդ ՚ի զատ՝ բնաւ բարեկամ և վրադ
 լաւ խօսող չունիս: Քու վարքդ և ընթացքդ
 ուրիշներու չար օրինակ չըլլալու համար լաւ
 իսկ կընես եթէ յաշխարհէս փոխիս. եթէ չե՛ս
 ուզեր կամ չը՛ պիտի կրնաս վարքդ ՚ի բա-
 րին ուղղել:

8

Մօտակայ բարութեան նշան մը կը տես-
 նեմ՝ քու վրադ և դու ամենեւին վիշտ տա-

ապանք և նեղութիւն չունիս, մի միայն քու
զոչումներդ հաստատուն չեն, այլ շատ ան-
գամ կը տարահուսիս, իրաւ է որ փոփոխա-
միտ չես, սակայն պէտք եղածին չափ ալ հաս-
տատամիտ չես :

Ընտանիքդ և բարեկամներդ քու երեսէդ
պիտի ինդան, փորձութիւն և ձախորդու-
թիւն քեզմէ հեռացած է : Քու կենացդ մէջ
վեց անգամ նեղութիւն և վտանգ հասած
է վրադ, ա՛լ մի երկնչիր . վտանգից և նեղու-
թեանց վերաբերեալ բան մը չունիս : Հի-
մակու հիմայ փոքրիկ արամութիւն մ' ունիս
ան ալ յ'ուրախութիւն պիտի փոխուի քիչ
ժամանակի մէջ . և այսուհետեւ քու գործերդ
միօրինակ յաջող պիտ' ընթանան :

Ընտանեացդ վրայէն կարեւոր եղած խը-
նամբդ մի պակասեցնէր . բարութիւնը միշտ
քեզի հետ է, մարդկութիւնն առաջնորդ
ունեցի՛ր և մարդկային ընկերական պարտա-
ւորութիւններդ կատարէ՛ . քու վրադ փա-
ռասիրութիւն մը պիտի գայ, նայէ՛ որ զանի
վճնտես և անոր գերի չըլլաս, որպէս զի ա-
պագայ յաջողուածոյդ արգելք մը չ'ըլլայ և
չը՛ մնասուիս :

4

Շատ ծանծաղամիտ և ապուշ մէկն ես,
անիմաստ և անպէտ խօսքեր կ'ընես, շատ
խօսիլը կը սիրես, քանզի՛ դատարկասոս ես :
Շատերը վրադ կը խնդան և դուն քու ծան-
ծաղամտութեանդ և դատարկաստութեանդ
ճարը չես նայիր . քեզի վերաբերեալ չեղած
բաներուն միջամտութիւն կ'ընես, և պզտիկ
կիյնաս : Դուն գործի մարդ չես, եթէ չի-
տակը կ'ուզես իմանալ դուն աշխարհիս վրայ
բեռ մը կ'ընաս սեպուիլ : Բազդին շնորհօքն
ապրող մեկն ես : Հանճար չունիս որ անով
յառաջանաս . ուստի՛ լաւ կ'ընես եթէ ըսած-
ներէս կարմրելով կատարելութեանդ դար-
մանը մատուցանելու ջանաս : Հինգ վտանգ
և կորուստ ունեցեր ես մինչեւ ցարդ և եօթն
ալ բազդ, որոնց մեծագոյն մասը քեզմէ հե-
ռացեր է քու դատարկաստութեամբդ և
ծանծաղամտութեամբդ : Երէք բազդ կամ
յաջողուած ալ ունիս յ'ապագայս, բայց շատ
կը վախնամ որ այս գայիք բազդ երն ալ պիտի
մերժես : Կը սիրես նաեւ բամբասանքը, թէ-
պէտ դուն չես զգար, քանզի վարժուած
ես . բայց գիտցի՛ր որ բամբաստողն ինք ալ
կը բամբասուի և աւելի չարաչար : Կոյր ջեր-

մեռանդութիւն կամ մոլեռանդութիւն ալ
ունիս և աս ալ քու ծանծաղամտութեանդ
մէկ մեծ ապացոյցն է :

Շատ բաղդաւոր անձ մ'ես և քու առյա-
գայդ շատ գեղեցիկ և երջանիկ է , սակայն
բնաւորութիւնդ քիչ մը շտապողական է , ո-
րով և համբերութիւնդ ալ քիչ . կուզես որ
ամեն բան շուտով գործարի , բայց այդ
շուտ գործադրութիւնն ամեն բանի համար
չէ' , և առանց լաւ մը խորհելու բան մը չո-
րոշուիր , ապա թէ ո՛չ ըստ ինքեան եղած
կրկայ , եթէ դուն քու մեծ բաղդաւորու-
թեանդ հետ համբերութիւն ալ ունենայիր
խիստ նշանաւոր մեկը կրնայիր ց'արդ ըլլալ ,
բայց և այնպէս փառք տո՛ւր որ բնութիւնը
զքեզ շատ բաղդաւոր ըրած է : Քիչ ժամա-
նակի մէջ երկու անձերէ մեծ բարիք պիտի
ստանաս , որոնք զքեզ շատ կը սիրեն , սա
օրերս ամենափոքր նեղութիւն մ' ունիս որ
չուտ պիտ' անցնի , և ալ բողբոլին փտանդէ
և 'ի նեղութեանց ազատ ես : Դուն բնտա-
նեաց արժանաւոր հայր պիտ' ըլլաս , և քու

բնտանիքդ ալ քու բաղդիդ բաղդակից պիտի
ըլլան . մի' վախնար , յաջողութիւնը քեզի
համար է , ամեն արդեւքներու շուտով պիտի
յաղթես . բաւական է որ քիչ մ'ալ ժիր ըլ-
լաս ու չը' ձանձրանաս որ և է գործէ ,

Շատ կասկածոտ բնաւորութեան տէր
մէկն ես , ամեն բանի վրայ կը կասկածիս
նաեւ անձիդ վրայ ալ , սրտիդ մէջ երկիւզ
ալ կայ և այսպիսով չես կրնար յառաջ եր-
թալ , քու բնաւորութենէդ բնտանիքդ բնաւ
քեզմէ դո՛հ չէ , շատ անգամ գործի մը ձեռք
զարնել ուզած ատենդ կը շուարիս կը մնաս ,
եթէ չես նեղանար թուլամորթութիւն ալ
ունիս , կասկածանացդ հետ կը անտնաս ալ
ատիկայ ընկերական կեանք չէ' , շատերը
ձանձրացած են քու բնաւորութենէդ . դուն
կուզես որ ամենուէ ըրածն ու խօսացն իմա-
նաս և ուրիշը քու ըրածդ բնաւ չ'իմանայ ,
ատեն պտեն բնտանեացդ նեղութիւն կու-
տաս և կը վշտացնես , ատի' մարդկութեան
դէմ մեծ յանցանք մ'է , և այդ յոռի բնա-
ւորութիւնդ պէտք է որ 'ի բարին փոխես
անմիջապէս : Յառաջակայս երկու վտանգ ու-

նիս անցունելու և այնուհետեւ 3 յաջողութիւն և բազմ պիտի գայ քեզի, բայց քու կասկածոս բնաւորութեամբդ անոնց երկուքին յարգը չը պիտի կրնաս գիտնալ, և պիտի հեռայնես քեզմէ: Մէկը կայ որ քեզի լաւ բան մը կառաջարկէ և դուն կասկածներ ընելով այդ առաջարկութիւնը թէ և չես մերժեր բայց կ'երկարաձգես: Գիշերները շատ հանգիստ նինջ չունիս կասկածը քեզի միշտ կը նեղէ: Ասոր համար քու ծերութիւնդ շատ երջանիկ չը պիտի ըլլայ, մինչեւ որ այդ փուճ կասկածները չը վանեա քեզմէ:

Շատ կեղծաւոր ու շողոքորթ մէկն ես, շահուդ համար անարժան անձանց քով զանազան շողոքորթութեամբ կը խոնարհիս և այնպէս կը կարծես որ աշխարհի մէջ ապրելու կամ ստակ շահելու միակ միջոցը շողոքորթութիւնն է. բայց այդ գրութիւնը սրխալ է, կեղծաւորութիւնը թէ և տեսակ մը քաղաքակրթութիւն կամ քաղաքավարութեան է սակայն ան ալ չափ ունի, չափն անցուցածիդ պէս դէմինդ կը կտակածի և

կը զարհուրի, դուն ահա՛ մարդիկ զարհուրեցնելու կամ կասկածեցնելու չափ շողոքորթութիւն կրնես, ժամանակ մը սեւին ճերմակ և ետքը ճերմակին ալ սեւ կրես: Ան նշան բնաւորութիւն մ'ալ ունիս որ մարդու բնաւ չես հաւնիր: Մարդու սլատիւ արատաւորելն ալ կը սիրես, քանզի շողոքորթութեան մէկ ճիւղն ալ աս է: Միշտ փառասէք և բարձրահայեաց անձանց հետ յարաբերութիւն ընել կ'ուզես, և անոնք ալ քու շողոքորթութիւններդ իբրեւ ձեփողոզականութիւն միայն մտիկ կընեն, այս պատճառաւ բարեկամ՝ չունենալէդ 'ի դատ' բաւական թշնամի ալ ունիս: Գիտեմ ապագայ պատրաստել կուզես բայց այս եղանակաւ չը պիտի կարենաս ընել, քանզի ժամանակը փոխուած է և մարդիկ շողոքորթներէ հեռի կը փախչին, դիտցի՛ր և բնաւորութիւնդ փոխէ՛ որ կարենաս ապագայդ սպասրաստել:

Դուն աշխարհի օրինաց հետեւող մէկն ես, այսինքն ո՛չ մէկուն գէշութիւն կրնես ո՛չ ալ աղեկութիւն, ուստի՛ մարդկութեան

օրինաց պարտազանց կը գտնուին , ագահու-
 թիւնդ ալ բաւական ճանբայ առած է , և
 օր ըստ օրէ աւելնարու վրայ , սակայն մօ-
 տերս կորուստ ընկեց կը նշմարեմ քեզի հա-
 մար , զգոյշ եղի՛ր երկու շատախօս անձինք-
 ներէ որոնց հետ կը տեսնուիս և որոնց մի-
 շոցաւ գուրք պիտ' ընկնիս : Ընտանեացդ
 զրկողութիւն կընես որուն հետեւանքը գէշ
 է , դուն յոռի և զզուելի գործ մ'ալ ունիս
 հեռի 'ի մարդկային ընկերութենէ , առի քե-
 զի ախտ մ'եղած է , որմէ սրբուիլդ քու
 փրկութեանդ մեծ օգուտ ունի , ընտանեա-
 ցըդ վրայ ունեցած սէրդ նուազ է : Քու
 վախճանդ ընտանեաց ցաւ չը պատճառեղէն
 'ի զատ' անոնց պապողայն պիտ' անդորրէ :
 Իւ այսուհետեւ քու կենացդ մէջ դուն գրէ-
 թէ բաղդ չունիս , քանի որ այդ բնութիւնը
 քու վրադ է , քանզի բաղդը պիտի գայ ու
 քեզմէ փախչի : Դուն աւելի կը սիրես միայ-
 նութեանց լուռ ժամանակ անցնելը քան թէ
 ընտանեաց մէջ զուարճանալ և ընկերութեան
 մէջ մտնելը որովհետեւ քու բնութիւնդ մե-
 լամաղցոտ է , ուսմունք և կրթութիւն քեզի
 համար չեն , քու կեցութիւնդ կը նմանի ա-
 նոր որ առանց բան մը գործելու շարունակ
 իր մահուանը կ'պարտէ : Դուն աշխարհը ա-
 պակամողներուն և չորցնողներուն կարգէն

ըլլալովդ , լաւ կընես եթէ յաշխարհէս վա-
 խիս , որպէս զի՛ քու սեղոյ պիտանինքը
 գան և աշխարհն յառաջ երթայ :

Բարի և բարեսեր մարդ մ'ես , բայց քիչ
 մը մոլեռանդ , եթէ այդ մոլեռանդութիւնը
 մեկդի թողուս խիստ շատով և շատ յառաջ
 կ'երթաս , քանզի դուխոյ հատտ չէ՛ և կրթ-
 թութեան միտում ունեցողներէն ես . զի-
 տեմ՝ կը սիրես քու ընտանիքդ բայց լաւ չես
 խնամեր ինչպէս որ անկ է՝ . քիչ մ'ալ նա-
 խապաշարում ունիս , որն որ քու յառաջա-
 դիմութեանդ մեծ արդելը եղած է : Ծածուկ
 խօսքերէ շատ կ'ախորժիս , բայց զիտցի՛ր որ
 աշխարհիս վրայ ամեն բան յայտնի գործելը
 գովելի է . քու բնտ որութիւնդ որովհետեւ
 բարի է , մի՛ վճատիր . միայն վանէ վրայէդ
 նախապաշարումը և յայտնապէս գործէ այն
 բարենպատակ գործերը , որ գաղտնի կու-
 զես գործել : Ուրախ եղի՛ր բայց շարունակ
 աշխատէ՛ քու ապագայդ խիստ բարի է , և
 քիչ ժամանակի մէջ զանազան բարիքներ պի-

տի վայելես : Յ'արդ Եօթը վտանգ անցուցած ես , և ալ չունիս , քու առջեւդ հետընկեալ 6 յաջողութիւն կամ բազդ կայ , որոնց մեծագոյն մասին պիտ' արժանանաս : նայէ՛ որ ընտանիքդ լաւ խնամես , և բնաւ չը՛ վշտացնես , քանզի քու և ընտանեացդ բազդը միացած է : մօտ օրերս աղեկ լուր մը պիտ' ընդունիս : Առողջական վիճակիդ մէջ պահասութիւն կայ բայց հոգ ընելու բան մը չէ՛ կրնաս կատարելագոյն բժշկուել մի միայն օգտախոտութեամբ և ո՛չ ուրիշ բանով :

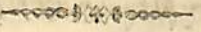

15

Գազանային բնաւորութեան տէր մեկն ես , նախ թէ անբարոյական ես ՚ի ծածուկ և ինքըզինքդ բարոյականի տէր անձ մը ծախել կուզես . երկրորդ՝ թէ որկրամուլ ես : կարճ խօսքով հեշտասիրութեանդ զոճ եղող մէկը . դուն մարդկային բոլոր ընկերութեանց վտանգաւոր մէկը կը համարուիս , անոր համար ընտանեկան և մանկական ընկերութեանց ցանկին մեջէն քու անունդ սրբուած պէտք է ըլլայ : Գու անգթութիւնդ և անձ-

նասիրութիւնդ վերջին ծայրն հասած կրնայ ըսուիլ : Բնտանիքդ քեզի խիստ պաղ աչօք կը նային , քանզի քու գաղանային բնաւորութիւնդ լաւ նշմարած են : Բնտանեացդ պիտոյիցն համար կարի ազահ և մարմնոյդ հեշտութիւնն յադեցնելու համար շատ շուայլ ես , քու կեանքդ թէ և երկարատեւ չը՛ պիտի ըլլայ , ինչպէս որ այդպիսի բնաւորութեանց տէր եղողներունը , սակայն լաւագոյն չը՛ կրնար ըլլալ որ շուտով բնաւորութիւնդ վախես և ազատիս այդ գազանային ընթացքէն որպէս զի՛ կեանքդ երկարի և ընտանիքդ ալ երջանկանայ , ի մօտակայս վտանգ մը կամ փորձանք մ' ունիս անցնելիք , այն է ընչից կորստեան հետ խայտառակութեան փորձանք մը , և այդ փորձանքը քեզի հիւանդութիւն պատճառելով՝ մեծամեծ ծախուց և քիստուց դուներ պիտի բանայ , շուտ ըրէ՛ այս և ասոր նման վտանգաւոր արկածից առաջին առնելու համար , բնաւորեալ ակտիւց բժշկութեան ճարր մտածէ՛ և աղառէ՛ յամենայն տառապանայ :

Մեղք որ բաւական բազդեր ալ անցեր են քու վրայէդ , և տակաւին դալիք մէկ բազդ մ' ալ ունիս բայց այդ բնաւորութեամբդ տարակուսելի է անոր արժանանալը :

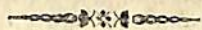

Եթէ քիչ մ'ալ աւելի ուսում է քողա-
 քակութիւն ունենայիր մարդկային ընկե-
 րութեան մէջ նշանաւ որ մէկը պիտ' ըլլայիր,
 բայց դարձեալ ուրախ եղի՛ր որ քու քաղցր
 քնաւորութեամբդ պիտի յառաջանաս, քան-
 զի բնութիւնը քեզի հանճարաւոր ըրած է
 աշխատէ՛ որչափ որ կրնաս, շուտ և դիւրաւ
 օգուտներ կը քաղես. ընտանիքդ քու երեսէդ
 պիտի խնդայ և երջանկանայ : Գու վրայէդ
 երէք բազդ անցած է բայց հինգ ալ ուրիշ
 բազդեր կամ յաջողութիւններ ունիս ապա-
 գային մէջ, և անոնց և ո՛չ մեկէն պիտի զըր-
 կուիս : Գու բարեկամներդ խիստ շատ են,
 քու անունդ միայն ըսող և քեզի հետ յարա-
 բերութիւն չունեցողներն անգամ քեզի բա-
 րի կը կամենան : Ախոյն երէք թշնամի ու-
 նիս որ զքեզ չեն տանիր, բայց դուն համ-
 բերելով զգոյշ կեցիր միայն անոնց կողմէն
 փշուած հովերուն և երբէք մի՛ վախնար :
 Ընտանիք մը կայ որ անընդհատ քու վրադ
 կը խօսի, բարի նպատակի մը համար, այս
 ընտանիքին հետ յարաբերութիւն ընելը քու
 պատուոյդ ու ապագայիդ մեծ օգուտներ կը
 բերէ :

Գու ընաւորութեանդ մէջ քիչ մ' առանձ-

նակեցութիւն կայ, որ մարդկային ընկերա-
 կան օրէնքէն կը հեռանայ, իրա՛ւ է, որ ա-
 ուանձնակեցութիւնն ալ իր օգտակարութիւնն
 ունի, քանզի մարդս իր հանդարտ ու միայնիկ
 ատենին մէջ լաւ կրնայ մտածել, սակայն
 խիստ քիչ միջոց մը միայն բաւական է, իսկ
 անկէ աւելին մարդս տակաւ առ տակաւ ի
 մեքամաղձատութիւն կը տանի : սա օրերս ու-
 րախառիթ լուր մը պիտի հաղորդուի քեզ,
 և առ ժամեայ ունեցած փոքրիկ արամաւ
 թիւնդ շուտով պիտի վարաաի :

Բնութեանդ մէջ արդեցութեան մեծ յե-
 ժարութիւն և սէր կայ, այն աստիճան, որ
 կարծես թէ Բաղոսի սերունդէն սերացած
 մէկն ես, ընաւորութիւնդ շատ խիստ է,
 քանզի՛ դառն ես և ընտանեացդ համար
 անտանելի : Ըստ իս մարդ ըսուելու արարած
 մը չե՛ս, քունդի Նախ թէ՛ զգացում չունիս,
 երկրորդ, թէ՛ կրթութեան հոսն անգամ
 չես առած. երրորդ, թէ՛ ընտանիք մ' ինչ
 ըսել էն տակաւին չես գիտեր. քանզի ընտա-
 նեկան կենաց վրայ դաղամիտը մ' անգամ

չունին : Ի վերայ այսր ամենայնի ցաւալին սա է որ կրթութեամբ և ըստկարելոյն մարդկութեան ըյս ընդունելու դիտաւորութիւն և կամք ալ չունին , և մի միայն քու ընթացքիդ հաւանք ես . կը փափաքիմ որ քեզիպէսները շուտով հեռանան յ'աշխարհէս , որովհետեւ քեզի պէս զգացում չունեցող մէկը կրթեմն անտանելի ծառայութիւն մ'է . կը ցաւիմ որ աչք ունիս , ու չես տեսներ , ահանջ ունիս ու չե'ս ըեր , բերան ունիս , բայց բերնէդ ելածը մարդու մը բերնէ ելած չ'են սեպուիր . կուզես ասոր ճարը դանել , եթէ երկար ու մարդու պէս անըրի կուզես , նախ՝ հերքէ՛ թագոսին նախահայրութիւնը , և ցած ու քիչ խօսելու վարժեցուր ինքզինքրդ , և այնուհետեւ կ'սկսին միաքղ և աչքերդ բացուիլ , և կի՛մանաս ու կը տեսնես թէ մարդ ըսուելու արժանի մարդիկ ի՛նչ կրննն ի՛նչպէս կը վարուին աշխարհիս մէջ , դուն ալ անոնց կը հետեւիս , և այս եղանակաւ կրնաս ըլլալ միայն աշխարհիս վրայ երկարակեաց ու մարդկանց կարգէն մարդ մը : Ապա թէ ս'չ քու վախճանդ մօտ և թշուառ կըլայ :

Սիրտդ շատ փափուկ և զգայուն է , բայց երկչոտութիւնդ ալ գրէ թէ վերջին աստիճան քու մարդասիրութեանդ նմանող քիչեր կը գտնուին , քու բնաւորութիւնդ տկար է , քունդ թեթեւ է և քիչ , օդափոխութիւնը քեզի մեծապէս պիտի նպաստէ , և երկչոտութիւնդ ալ պիտի չափաւորէ , քու ապագայիդ մէջ շատ բաղդեր կամ յաջողութեանք ունիս , որոնց մեծագոյն մասը պիտի վայելես . սրտիդ մէջ թեթեւ բարակում մը կայ որ ատեն ատեն քեզի կ'զգացնէ , և ասոր ալ բուն խկ պատճառը քու երկչոտութիւնդ է , այս ալ մի միայն օդափոխութեամբ՝ միանդամայն և չը վախնալու վարժութեամբ կը փարատի . քու ընտանիքդ քեզմէ շատ գոհ է , և դուն ալ մեծ սէր ունիս անոր վրայ . դուն պատճառ պիտ' ըլլաս քու ընտանեացդ երջանկութեանը : Բու այդ փափուկ և զգայուն բնաւորութիւնդ պէտք է չափաւորել քանզի առեւտրական աշխարհին մէջ , (զլխաւորաբար ՚ի տաճկաստան) այդչափ շատ փափուկ և զգայուն բնաւորութիւնը օգտակար չ'ը կրնար ըլլալ : Կը վախցուի թէ՛ չարասիրտ և վարպետորդի ան-

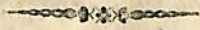

ձինք իրենց վիճակը ցաւայի . և ձեռնտուութեան արժանի ներկայացնելով զքեզ վնասուց հանդիպցնեն , ուստի՛ պէտք է միշտ զգուշութիւն ընել այսպիսեաց չ'ը զհուսելու համար . քննել նախ՝ անոնց ճշգրիտ վիճակը , և ապա արժանաւորաց ձեռնառ ըլլալ ըստ կարողութեան :

Հպարտութիւն մը կը նշմարեմքու վրագ . թէեւ դուն այնպէս կարծեցնել կուզես թէ քնսու հպարտութիւն չունիս . կուզես որ ամեն բանի մէջ քու կամքդ և քու կարծիքդ յարդուի . ասկէց զատ՝ ինքզինքդ խելացի կարծելով բանի մը սեղ դրեր ես , և ծեփողական շողքորթութենէն ալ բուռական կ'ախորժիս . կ'ախորժիս նաեւ՝ ուրիշի մը պակասութիւնը ճակտին առ և խնդ ալ անոր վրայ որպէս թէ դուն պակասութիւն մը չե'ս գործեր , և անսխալ ես . երբեմն ասոր անոր ըրած բարերարութիւնդ և ձեռնառութիւնդ ամենեւին արժէք մը չունի . քանզի նպատակդ մարդասիրական չէ՛ այլ խօսուելու և փառաւորուելու համար : իրա՛ւ է որ

ուրիշին զէն մը չունիս , սակայն ջանա՛ որ արժանաւորաց ընելու ձեռնառութիւնդ և բարերարութիւնդ ի վերայ ասնեաց չը՛ քարոզուի , որպէս զի քեզմէ բարութիւն ընդունողն ալ չը՛ վշտանայ , և քու գործդ մարդկութեան առջեւ ընդունելի ըլլայ՝ երկու վտանգ ալ ունիս դայու առանց յիշելու անցեալ վէցն՝ որոնք բաւական զգացուցին քեզ , սակայն այս ապագաները թեթեւ են մի՛ վախնար : հպարտութիւնդ չափաւորէ՛ ապա թէ ո՛չ քու վրագ դաշու չորս մտակայ բողբերը կամ՝ յաջողութենէն շուտով կը հեռանան քեզմէ : Մէկ մ'ունիս շողքորթ ըրյաճախ անոր հետ կը տեսնուիս , ասի քու հպարտութիւնդ առաւել եւս կը զօրայնել իր անձնական շահուն համար : այս անձէն քեզի զէն կայ և ո՛չ օգուտ , ու շարժութիւն ըրէ՛ և հեռացո՛ւր զանի քովէդ . և բոլոր ուշադրութիւնդ ընտանեացդ վրայ դարձո՛ւր , քանզի պարկեշտութեան ճանրէն խտորեցնող առաջնորդ սը կը մտանայ , ըզգոյշ կեցի՛ր և ասոր դարմանը շուտով մատո՛ւ :

Արտաքին երեւոյթդ սրտիդ չը՛ համար . քառասխաներ , քանզի շատ խարերայ և

խարդախ մէկն եւ , ինքը զինքդ բարեգործ
 և ճշմարտախօս կլլեցնել կուզես , բայց 'ի
 մտակայս մեծաւ խայտառակութեամբ պիտի
 խայտառակուիս , եթէ այդ ընթացքդ շա-
 բունակես : Վարպետորդի մը կայ , որ քու
 խաբէութիւններդ և խարդախութիւններդ
 լաւ գիտնալով՝ քու այդ տեսակ մէկ դոր-
 ծիդ կ'սպասէ մէկ ամէն մ' 'ի վէր և զքեզ
 հռչակաւորապէս խայտառակելու պատրաս-
 տութիւններն ալ արդէն հոգացած է , քու
 բարիքդ ու չարիքդ քու ձեռքդ է , կուզես
 նէ խայտառակուէ՛ . քու վրայէդ տասն ան-
 գամ վտանգ այսինքն ձախորդութիւններ ան-
 ցան և դու չ'զգաստանալով օր ըստ օրէ կար-
 ծես աւելցուցիր քու խարդախ և խաբէական
 ընթացքդ . վեց անգամ ալ բազդ կամ յա-
 ջողութիւններ անցած են վրայէդ բայց բնաւ
 անոնց յարդը չե՛ս գիտցած . կը վախնամ
 դարձեալ որ ապագայիդ մէջ գալու չորս
 բազդերուն կամ յաջողութեամբ չը՛ պիտի կըր-
 նաս արժանանալ : Ընտանեացդ քով երբէք
 համարում չունիս , անոնք ալ քու այս բնա-
 սորութիւնդ լաւ ճանչելով քեզմէ զղուած
 են . քու կեանքդ յուսահատական է ջանա՛
 դքեզ ուղղել ժամ յառաջ :

Շատ ապուշ մարդ ես , և ամենեւին արթ-
 նութիւն ըսուած բանը չունիս , կը ցախիմ
 քու վրադ , քանզի քու այդ ապուշ և ան-
 միտ բնասորութիւնդ զքեզ ընտանեկան փա-
 վաքելի կեանքէն զրկած է , բայց լաւ դի-
 տեմ որ դուն այնչափ չես զգար , և անպիթ-
 ալ ես : Քիչ մը ականչ տո՛ւր , տե՛ս , դուրսը
 քեզի համար ինչե՛ր կըսեն , այս ի՞նչ անպի-
 տան ապուշ մարդ է որ չը՛ կրնար իր . . .
 կառավարել : Քու ապրուստդ քու հանձա-
 րովդ չէ , քանի հանձար չունիս , այլ մի մի-
 այն բազդին բերմունքն է որ շուտով կը մեր-
 կացնէ զքեզ , և կը թշուառացնէ , խելքդ
 դըւլսդ ժողվէ՛ . քու տունդ կործանման վի-
 ճակին մէջ մտնել սկսած է , արթնցիր և շու-
 տով առաջքն ա՛ւ այս կործանմանը : Ծախքդ
 չափաւորէ՛ , նաեւ հիւրընկալութիւնդ , և
 եթէ դժուար կը թուի 'ի՛ մի հարուած կա-
 տարել որ պարտ է , փոխադրէ ընտանիքդ
 ուրիշ տեղ մը , քանզի այդ անսահման ծախ-
 քը , և հիւրընկալութիւնը քու սլառույդ և
 ընչկող արատ պիտի բերէ , և քու կործա-
 նումդ ալ անկանդների պիտ' ըլլայ :

2

կը գլխամ քու վրադ : որ ժամանակէ մը
 ՚ի վէր բնտանեացդ գրէթէ գերին եղած ես,
 իր ս. է որ դուն գէշ մօտդ չե՛ս տակախ այր
 մօտդ չե՛ս . այլ շատ թ՛յլ բնտարութիւն ու-
 նիս, հետեւաբար դործելու մէջ ալ թէ շատ
 աշխատող , բայց անկարող . քանզի այնպէս
 վարժուած ես . շատ անգամ՝ կը փափաքես
 ճարպիկ անձանց պէս ըլլալ , բայց չես կա-
 րէր , և կուզես դիւրին և շուտ եղանակաւ
 շահիլ , և բնտանեացդ գերիարար ծառայել :
 նիս թախան վիճակդ ալ լաւ չէ , և գրէթէ
 միշտ մտատանջութեան և հեծեծանայ մէջ .
 մինչեւ անգամ գիշերները հանգիստ քուն
 չունիս . բայց ս՛վ ինչ ը՛նէ , յանցանքը միշտ
 քու կը քու գրէր ճոխ յցուցած ես ընտա-
 նեացդ , և ապա գերի ըլլալու պարտաւորեր :

Բազդը կամ յաջողութիւնը միշտ քեզնէ
 հետի կը պարտի , թէ և ապագայիդ մէջ մեծ
 վտանդ մը չունիս , բայց կեանքդ ցաւալի է .
 եթէ քիչ մը ինքը զինքդ չ՛սխմափես , և գե-
 րութենէն ազատելու ճարը չը՛ նայիս : Քու
 սրտիդ մէկ քոջն եղած ցաւն ալ որ երբեմն
 զքեզ կը նեղէ՝ քու այդ ողորմելի վիճակիդ
 արդիւնքն է որ պիտի զօրանայ օր ըստ օրէ
 եթէ տակաւին շարունակես :

կը տեսնեմ որ դուն վերջին աստիճանի
 ծոյլ և դանդաղ մէկն ես և դիւրին դործեր
 • կը փնտռես շահելու համար , և միօրինակ
 զէն կընես , որովհետեւ դիւրին դործերն
 անգամ դանդաղութիւն և ծուլութիւն չեն
 վերցներ . շատ անգամ հաշիւներուդ մէջ կը
 սխալիս , և այնչափ դանդաղ ես , որ հա-
 չիւդ ուղղելու աշխատութեանդ համար վրադ
 սրտնեղութիւն և թուլութիւն կուգայ , ժա-
 մանակէ մ՛ի վեր է միտքդ միայն անդա-
 դար կը հագնի , և դիւրին միջոցաւ շահե-
 լուդ եղանակին վրայ մասնաւոր օրէնքներ
 և եղանակներ կը բնտռես , բայց տակաւին
 չե՛ս գտած : Երբեմն միտքդ օգտակար և
 շահաւէտ բաներ և գործոց եղանակներ կը
 ծնանի , բայց մէկ մէկ պատճառաւ չես կըր-
 նար անոնցմէ օգուտ քաղել . և դանդաղա-
 ցեալ մէջքդ շտկել , երէք բարիք կամ բազդ
 ունիս ՚ի մտակայս , բայց այս բազդերուն
 կամ յաջողութեան արժանանալու համար
 ժրութիւն , զգուշութիւն և արթնութիւն
 կ՛ուզէ , ապա թէ ո՛չ անոնց հակառակին
 կ՛արժանանաս . և բոլորովին կը յուսահատես :

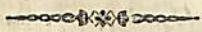

Բարդին ամենամեծ մէկ յաջողուածը մօտենալու վրայ է քեզի , չըլլայ թէ անդուշութեամբ անոր յարգը չը՛ ճանչես , սեւ մագերով մէկը պիտի ներկայանայ քեզի կարի շատախօս , ամենենին յարաբերութիւն մի՛ ընեն անոր հետ , քանզի ասի քու բաղդիդ թշնամին է . քու շահաւորուելու եղանակդ քեզի համար շատ աղէկ է , չըլլայ որ դաղափարդ փոխես , ապա թէ ո՛չ մեծ կորուստ կընես : Գու բնաւորութիւնդ աղէկ է բայց քիչ մը հեշտութիւն կը սիրես . այնչափն ալ փոյթ չէ՛ մարդս քաղաքակիրթ և ընկերական ըլլալու համար առաջին և միակ միջոցն է , սակայն մեծ զգուշութիւն և խոհեմութիւն պէտք է չափը չանցնելու . քու առադայդ շատ երջանիկ է , և ինչպէս դուն ընտանեացդ վրայ , մեծ սէր կը յայտնես , նոյնպէս ալ ընտանիքդ քու վրադ չափազանց սէր ունի : Բնութեանդ մէջ շատ մտածել չունիս , բայց գործոցդ եղանակին վրայ բռնի մտածել կուզես , և ինքը զինքդ մտածելու վարժեցրնել . սակայն քու մտածմունքդ վայրկեանական է և բնաւ տեւողական չը՛ կրնար ըլլալ , հետեւաբար շատ մտածելու ալ պէտք մը չունիս :

Ի՛նչ ամբարտաւան մարդ ես , չես գիտեր որ ամբարտաւանից կորուստը մօտ կըլլայ . քանզի մարդկութեան թշնամի կըլլաս , և մարդոց կարծիքն դքեզ կը տապալեն կը կործանեն : Երէք մեծ վտանգ անցուցի՛ր ու չը կրթուեցար , բայց չորրորդ մը կայ որ պիտի դայ , և անոր դալուստն ահեղ է քեզի համար : Եթէ՛ք բաղդ կամ յաջողութիւն ունեցար բայց անոնց կեանքը սակաւատեւ եղաւ քու այդ ամբարտաւանութեանդ համար . շատ մարդիկ քեզմէ կը խորչին , բայց ՚ի մէկ քանի լուացողներէ որոնք իրենց շահուն համար կը քծնին , բայց ծագը կընեն : Գու սիրտդ վերջին ծայր գէշ է , և արդէն երեսէդ ալ կը յայտնուի ինչ յոռի բնաւորութեան տէր ըլլալդ : Կան ամբարտաւաններ որոնք ուրիշին գէշութիւն չեն ընեն , բայց դուն մինչեւ անգամ մարդու տուն քակելը խղճիդ չը՛ դպչիր , քանզի խիղճ չունիս , շատերուն անէ՛ծքը կայ վրադ և շուտով տակնուվրայ պիտ՛ ըլլաս , և այն աստիճան խեղճ ողորմելի պիտ՛ ըլլաս որ դքեզ ճանցողներն ուշ պիտի ցաւին քու վրադ : քու բարոյականդ ալ խանդարուած է , աղէկ կընես եթէ՛ չուտով յաշխարհէ :

փոխին , քան թէ կեանք վարելով մէկ քանի
տուն աւելի քայքայես : խոնարհէ՛ և զզջա-
ցի՛ր մարդկո թեան առջեւ , որ մարդկու-
թիւնն ալ զիջանի և ներողամիտ ըլլայ քեղէ ,
ապա թէ ո՛չ շուտով կորար . նախ ՚ի թշուա-
ռութիւն և ապա ՚ի մահ :

ինքը զինքդ հանճարեղ և գործունեայ
կը ծախես , սակայն պարտապ մարդ ես .
քեզի պէս մարդիկն ստակ չեն արժէր աշ-
խարհի առջեւ , արդէն ինչ ըլլայդ գործքե-
րէդ ալ յայտնի է . եթէ քննուի , ի՛նչ փուճ
մարդ ըլլայդ . դուն ալ կը հասկնաս , Սակայն
զարմանալին սա է որ բնաւ ուրիշին իեւքին
չես հաւնիր , և զիմայինդ տղու և անխելքի
տեղ կը դնես : Անխոհեմաբար չարս գործի
ձեռնարկեցիր և չք՛ յաջողեցար , հիմայ հին-
գերրորդի մը ձեռնարկել կը խորհիս . բայց
՚ի զուր , քանզի պէտք է որ նախ խոնարհիս
միտքդ սրես , ճիշ մը լոյս ունենաս և ապա
գործոց ձեռնարկես որպէս զի կարենաս յա-
ջողիլ . դուն , գիտեմ՛ , ժամանակ մը յուսա-
հատեցար , և քու յուսահատութիւնդ ուրիշի

չք՛ յայտներու նպատակաւ , անոր անոր զա-
նաղան դանդաւաններ կրնէիր , ի՛նչ հարկ , այդ-
գանգատը քեղի քու անձիդ ըրէ՛ , որ բաղդը
կուգայ քանի՛ քանի՛ անգամ դուռդ ամի
կառնէ և դուն քու անհանճարութեամբդ
ու անգործունէութեամբդ դուռ չք՛ բանա-
լէն զատ՛ բայց դուռդ ալ բաղդին դէմ՛ կը
դոցես . ահա՛ երկու բաղդ կամ յաջողուած
ալ ունիս դարու բայց տեսնեմք որ անոնց
դէմ ալ անմտաբար չք՛ վարուիս :

Դու նշանաւոր մէկը պիտ՛ ըլլաս ընկերա-
կան աշխարհին մէջ , ջանա՛ որչափ հնար է
ուսմանց և գիտութեանց պարագելու , քան-
զի քու ապագադ ուսմամբ և գիտութեամբ
միայն պիտի բարւոքի , և ո՛չ ուրիշ կերպով .
չատերը մեծ յոյս ունին քու վրայդ և գրեզ
չատ կը սիրեն , և իրաւ ալ սիրուելու ար-
ժանի մէկն ես , կը սիրես բարութիւնը և
կ'ատես չարութիւնը , կը սիրես նաեւ հա-
կատեւ ընկերութեանց մէջ զուարճանալը ,
բայց չ'ըլլայ որ չափն անցես , այդ ընթաց-
քը չափաւոր է , կը սիրես նաեւ աշխատիլ

լաւ զգենուլ և պատուաւոր կեանք վարել :
 բայց աշխատութեանդ մէջ քիչ մը պակաս
 սութիւն կը նշմարեմ, եթէ այդ պակասու-
 թիւնն ալ լրացնես բոլոր բարիք գրէթէ քե-
 ղի համար են, քանզի բաղդդ շատ զօրա-
 ւոր է և ո՛չ այնչափ հեռի, այն ատեն քու
 ամեն ձեռնարկութիւններդ դիւրին և յա-
 ջող պիտ' ըլլան. բնտանեացդ մեծ հող և
 ինամք տար որչափ որ կրնաս, քանզի ա-
 նոնք մեծ սէր ունին քու վրայ, և քու ա-
 պագայ բարութեանդ մեծագոյն մասն ալ
 անոնցմով է : Մի' վախնար, բնաւ վտանդ
 կամ կորուստ մը չունիս ապագայիդ մէջ,
 սակայն խոհեմութիւնը միշտ քեզի առաջ-
 նորդ ունեցիր որ բնաւ չ'սխալիս :

Դուն մարդու երես ելնելու բան չես,
 նախ և առաջ մարդ չե՛ս, եթէ մէկը սիրտդ
 քննէ՝ քեզի համար մարդ է չըսէր այլ գա-
 ղան մը, դուն ինքզինքդ ջերմեռանդ ծա-
 խելով ամեն ապուրը կուտես առանց խղճի,
 քու ինչ տեսակ ըլլալդ քիչ քիչ երեւան ել-
 նել սկսած է, դուն զգուելի և գարշելի բը-

նաւորութիւն կամ ակտ մ'ալ ունիս որ 'ի
 ծածուկ կը դործես, և կը կարծես որ մարդ
 չ'ը գիտէր, ասոր համար քու գաղանային
 հեշտութիւնդ կամ ցանկութիւնդ շուտով
 ճակտիդ վրայ պիտի դբոշմուի, և պիտի
 իրայտաւակիս և մարդոց առջև երես չ'ը
 պիտ' ունենաս և քու ջերմեռանդութեանդ
 դարչելի պտուղը պիտի տեսնուի : Կորիք
 ընկերական աշխարհին առջեւէն : Մեղք որ
 լազգքը ժամանակաւ քեզի նոպասած է :
 Լաւ իսկ է որ կորնչիս շուտով քան թէ
 մարդկային ընկերութեանն ապականիչն ըլ-
 լաս : Գու կորուստդ խիստ մօտ է և դուն
 չարաչար պիտի մեռնիս 'ի մէջ թշուառու-
 թեանց, և յ'անտանելի խղճութեանց : Եթէ
 չը փութաս այդ սոսկալի ախար նախ վրայէդ
 բառնալ սիրտդ մաքրել, գաղանային բնաւո-
 րութիւնդ 'ի մարդկային բնաւորութեան
 փոխել : Քանզի լաւ գիտցիր՝ որ այսպիսի
 սոսկալի բնաւորութեան դերի եղողներն
 ընդհանրապէս ջերմեռանդ երկիւղած և մա-
 լեռանդ կըլլան :

Շատ սիրուն և ընտիր անձ մ'ես , բայց
անխոհեմ ես և շտապիչ 'ի գործս , երբեմն
առանց մտածելու և առանց գործին խորը
թախանձելու մեկէն 'ի մէկ որոշումներ և
ձեռնարկութիւններ կընես , և ասով երբեմն
կը վնասիս , քու բազդդ շատ աղէկ է , և
քանի որ բազդդ քեզի կը յաջողէ և պիտի
յաջողէ , գծուարութիւններ մի՛ յարուցա-
ներ անոր դէմ , և խոհեմաբար և քիչ մ'ալ
մտածելով գործէ ինչ որ պիտի գործես , որ-
պէս զի չը վնասիս ընտ . քանզի դուն աչ-
խարհիս վրայ խիստ կարեւոր մեկն ես , և
մարդկային ընկերութիւնը քեզի պէս ան-
ձանց մեծ պէտք ունի , դուն նաեւ ընտան-
եացդ ապաշայ երջանկութեանը պատճառ
պիտի ըլլաս , քանզի սիրուած ես յ'աշխար-
հէս , բարեկամդ և թշնամիդ իրարմէ որոշե-
լու համար մեծ գգուշութիւն ըրէ , և ասան-
կով քու առջեւդ յաջորդաբար ներկայանա-
լու բազդերդ կամ յաջողութիւններդ արժա-
նավայել տեղ կը դանէ քու քովդ : Բնաւ
մի՛ վախճար այն ամենափոքր վտանգէդ որ
պիտ' անցնի քու վրայէդ և խիստ քիչ վնաս
պիտ' ունենաս : Ժիր և արթուն կեցիր՝ աչ-

խարհիս բոյոր պարագաներուն մէջ , մար-
դասիրութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը քե-
զի միշտ առաջնորդ ունեցիր ինչպէս որ ու-
նեցած ես :

Ի մտակայս մեծ բարիք մը սլատարաստ-
եւած է իքեզի համար , քեզի ծանօթագոյն
անձի մը միջոցաւ , սակայն բնաւորութեանդ
մէջ քիչ մը նախանձութիւն կայ , որ խիստ
զէշ բան է , և զքեզ ալ կը հալեցնէ , մեկզի
զի՛ր այդ նախանձութիւնը որ գալիք բա-
րութիւնը կարենաս վայելել : Երկու անձանց
վրայ էւելոք կը նախանձիս , անոնք աւելի
աղէկ պիտ' ըլլան և յառաջանան քանզի՝ ա-
նոնց վրայ լաւ աչք կայ , որ քու չար նա-
խանձու աչացդ դէմ կուտայ և կը վանէ մի-
անդամայն , քու պակասութիւնդ միայն
այդ նախանձութիւնն է . ուրիշ չարութիւն
մը չունիս . աշխատասէր ես և բաւական յա-
ջողակ 'ի գործս , ալ ի՞նչ կը վախնաս . ըն-
տանիքդ քու բարւոյդ կ'սպասէ , նայէ՛ որ
զանոնք ժամ յառաջ երջանկացնես , քու
ձերութեանդ ժամանակներուն մտա քաղդ

մ'ալ ունիս որ քեզի մեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանէ : ապագայիդ մէջ երէք վտանգ ունիս բայց թեթեւ բաներ են, ամենեւին մի կասկածիր . այլ նայէ՛ որ նախանձու բնութիւնդ փոխես :

Մ.՛ն քեզի բարեպաշտ կարծեցնել ուզող մէկն ալ , շտապը ես քեզնէ կը վախնամ , քանզի երկիւղած կերպարանք մ'ունիս բայց սիրտդ շատ խառնաշփոթ և ազտոտ է , բերնէդ ելածը միայն կոկորդէդ է և ոչ սրտէդ , դիչերը չար հնարքներ կը մտածես , և հետեւեալ օրը բարեբաղդարար աս ու ան խաբելու և քու որողայթներուդ մէջ ձգելու կաշխատիս , ալ բաւական է , քանզի բաւական մարդ համուղելով խաբեցիր , թէեւ այս պատճառաւ դուն ալ բան մը չ'ը շահեցար : քու համուղումդ այնպէս է , որ մարդիկ իրար խաբելով միայն կրնան ապրիլ այս աշխարհիս մէջ , առի իրաւ է , քաղաքաց'նա մանաւանդ քաղաքակրթեալ քաղաքաց մէջ , սակայն այդպիսի ազտոտ և զղուելի եղանակաւ չէ՛ այլ ամեն օրինաւոր խաբէու

թեան որնոր քաղաքակրթութեան ցանկին մէջ ընդարձակ տեղ մ'ունի , ունի նաեւ իրեն համար կանոն մը : Ուստի՛ առի աւելի մուրացկանութիւն է և մուրացկանութեան դարչնելի տեսակը քան թէ՛ շահեցողութեան պատուաւոր եղանակը : Դուն երէք մեծ բաղդեր կորսնցուցեր ես , և չորս անդամ ալ վտանգներ անցուցեր ես : փոխէ՛ այդ համուղումդ և ունիս ապագայիդ մէջ երկու բաղդի յաջողութեան օրոնք բաւական պարարտ են դքեղ կշտապինդ յաղեցնելու համար , սակայն բարեպաշտական վերարկուդ ալ պէտք է որ վրայէդ նետես , քանզի քու այդ վերարկուդ զմարդիկ կը խռովեցնէ :

Դէմքդ նայողը քիչ մը շոշորթութիւն ունի կրոնէ քեզի համար . բայց այդ շոշորթութիւն կարծուածը , քու շտապդ է , քու քովդ ամենեւին խոհեմութիւն չ'ըկայ , խորհելու եղանակը բնաւ չես դիտեր , և աշխարհիս մէջ մեքենադար կընթանաս , առւանց անոր ինչ ըլլալն իմանալու : Դուն շատ հոգնած անձ մ'եմ , և քու հոգնու

Թեանդ վտանգը ետքէն պիտ' զգաս, դուն այնպէս կը կարծես, որ աշխարհս քեզի համար բան մը չէ, և անոր զուարճութիւնն ամենեւին չես գիտեր, քու շահդ ու արդիւնքդ աշխատութեանդ կիսուն անգամ չ'ը պատասխանէր, քանզի ոչինչ բաներու ալ շատ կը հոգնիս, բաւական բազդաւոր ես, և լաւ յաջողմունքներ դէմդ ելան, բայց անոնց յարգը չ'ը կրցիր ըստ արժանւոյն գիտնալ, ամեն բանի մէջ շուտով նետուիլ ուղերուդ պատճառաւ: Ընտանիքդ քեզմէ շատ գոհ է: Դուն երկու Թեթեւ վտանգներ ունիս անցներու բայց մի՛ վախնար, այլ խոհեմութիւն ըրէ՝ քու բոլոր գործոցդ մէջ, և զանազան տեսակ բաներու մեկէն 'ի մէկ մի՛ ձեռնարկեր որպէս զի՛ չ'ը չվիթիս: Ի մօտակայս մեծկակ բազդ մ'ունիս ընտանեացդ բազդին հետ միացած, Գանա՛ որ անոր յարգը գիտնաս:

Շնորհալի անձ մ'ես դու, և քու երեսէդ շատ մարդիկ պիտ' ուրախանան, բայց ընտանիքիդ քեզ մը թող ըլլալով՝ բաւական զէն ըրած ես մէկ քանի չարակամ

անձանց երեսէն, մեծ սէր ունիս ընտանեացդ վրայ, և ընտանիքդ ալ մեծապէս գոհ պիտ' ըլլայ քեզմէ, եթէ՛ առեւտրական գործոցդ մէջ քիչ մը խստութիւն ունենաս քու բազդերդ կամ յաջողմունքդ շատ են, և քեզի պէս բազդ ունեցողներ հազուադիւտ են: Ի մօտակայս երէք բազդ ունիս յաջողաբար իրարու ետեւէ գալու. սեւ մաղերով անձի մը միջոցաւ վտանդ մը պիտի գայ քեզ թէեւ, Թեթեւ բայց այդ անձէն զգոյշ պէտք է կենալ, և չ'ը խաբուիլ անոր խօսքերուն, երկու անձանց հետ ց'արդ յարաբերութիւն ունիս, որոնցմէ օգտակարութիւն մը չ'ը կայ քեզի, աւելի լաւ կընես եթէ՛ այս երկու անձանց հետ ունեցած առեւտրական յարաբերութիւնդ կերպիւ իւր գաղբեցնես: Ատեն ատեն Թեթեւ տրամութիւն մը կուդայ վրայ, բայց հոգ մի՛ ընէր, կարճ միջոցի համար օգտփոխութիւն մ'ըրէ՛ և այդ տրամութիւնը շուտով կը փարատի քեզմէ:

Շիտակը շատ աղահ մարդ ես, և գիշեր ցորեկ շահելու վրայ անդադար կը խորհիս:

կրնամ ըսել որ անձնական հանդատութիւնը բոլորովին կորանցուցեր եւ, տանդ մէջ անգամ գրեթէ վայրկեան մը հանդիսա չունիս: Ընտանիքդ քու այդ վիճակիդ պատճառաւ կը մտատանջի, երեսդ բնաւ չը խնդար, և անհընդհատա կը խորհիս: Կարծես թէ աշխարհիս բոլոր հարստութիւնը դուն պիտի կըրլես: Ընտանիքդ լաւ չես խնամեր, և դանի շատ անգամ կը գրկես 'ի զուարճութենէ աշխարհիս, և ատեն ատեն անոր ներութիւն կը պատճառես: Մեծ կորուստ մը կը նշմարեմ քեզի համար, քանզի քիչ դեզին փողերով մէկը պիտի ներկայանայ քեզի և քու ազահութիւնդ լաւ դիտարով պիտի համոզէ գրեզ, գործի մը ձեռնարկելու, մեծամեծ շահեր բնելու: ակնկալութեամբ, դուն այս մեծ շահուն յակնդատուելով պիտի կապուիս և շատ դեշ պիտի բնես, զգոյշ կեցիք, և ազահութիւնդ չափաւորելով բնտանեացդ կարելոր եղած խնամքը բնաւ մե' խնայէր, որպէս զի ապագադ չը վտանգի, և աշխարհիս մէջ կարսնաս հանդիստ կեանք վարել և բնտանիքդ երջանկացնել:

Սմեն ատեն կը տրտնջաս և բնաւ դոճ չե'ս քու վիճակիդ վրայ, քու բնաւորութիւնը մեղամաղձատ է, և եթէ փոքրիկ նեղութիւն մը տեսնես, կամ ամենափոքր արգելք մը քու գործոցդ մէջ, բոլորովին կը յուսահատիս, և աշխարհը քեզի սեռ մութ կերեւնայ: Դուն բնտանիքդ լաւ չես խնամեր, շիտակն ըսելով բնտանիքդ երջանիկ վիճակի մէջ չե' և քու այդ վիճակիդ վրայ շատ տրտում է:

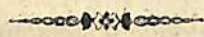
Երկչտութիւն ալ ունիս, և ամեն բանէ կը վախնաս, երկնից որոտման ձայնը որ բնութեան մէջ մարդուս զուարճալիք մ'է, դուն անոր ձայնէն ալ կը վախնաս: Կենացդ մէջ շատ բազդեր ունիս անցած և անցնելիք, բայց անցածներուն յարզը բնաւ չե'ս դիտցեր, և քու այդ տատանողական և յուսահատական բնաւորութեամբդ եկած բազդերը վաներ ես:

Չարմանալին սա է որ դուն ամենեւին վտանգ մը և ճախորդութիւն մը չունենալով քու ծննդեան չրջանիդ մէջ, չե'ս կրցեր լայնարձակ յառաջ երթալ, քանի որ ուրիշները վտանգ և ճախորդութիւնները օրոտակոխ լ-

ներով իրենց սակաւաթիւ բաղդոյն յաջողեր
են յառաջ երթալ :

Թոթափէ՛ քեզմէ այդ մելամաղձօտ և
յուսահատական վիճակդ և այն ատեն սեւ
ու մութ տեսած աշխարհդ լուսաւոր և
զուարճալի պիտի տեսնես , քանզի աշխարհ
հիս զուարճութեանց պէս քաղցր բան մը
չը՛ կրնար ըլլալ , և մարդկանց այսչափ աշ-
խատանաց գլխաւոր պատճառը չէ թէ սոսկ
ապրելու համար , այլ յաշխարհիս եղած ան-
համեմատ զուարճութիւնները կըտապինդ
վայելելու համար է : Ուժ ա՛ռ և վերանորոգ-
ուէ՛ , բաղդդ յաջողագոյն է և միօրինակ , ա-
մէն բան կրնաս գործել անկասկած բայց
լաւագոյն դատողութեամբ :

Շիտակը շատ տաղտկալի մարդ են , և
աշխարհ անգամ ձանձրացած է քեզմէ , ան-
գագար կը տուտուս և ատեն ատեն ալ կը
վայրահաչես . հետեւաբար զուարթ բնաւո-
րութիւն չունիս և կարծես երէսէդ թոյն
կը հեղու : Ըսել կուզեմ ցած կենդանի մ'ես ,
և ընտանեացդ հետ բարբարոսաբար կը վար-

ուիս , բաղդ մ'ունիս որ ընտանիքդ լաւ է ,
և քու այդ տաղտկալի բնաւորութիւնդ թէ
և չեն կըլլեր , բայց յախամոյս կը տանին :
Տանդ մէջ շատ անգամ կուիւ և սրտնեղու-
թիւն կը յարուցանես :

Չորս նեղութիւն և վտանգ անցուցած
ես և հինգ ալ բաղդ կամ յաջողուած , ունիս
դարձեալ երկու վտանգ կամ՝ ձախորդու-
թիւն , երկուքն ալ սեւ մազերով ներկայա-
նայի երկու անձանց միջոցաւ , և երեք ալ
բաղդ կամ յաջողութիւն և այս երէքն ալ
քիչ գեղին մազերով անձանց միջոցաւ :

Բայց մինչեւ որ այդ տաղտկալի վարքդ
չը վտխես , և քաղցրաբարոյ չըլլաս և ըն-
տանեացդ հետ սիրով չը վարուիս և զա-
նոնք լաւագոյն կերպով չը խնայես ընդու-
նայն է , քանզի այս ասպաղայ երեք բաղ-
դերն՝ հիրաւի կուդան , բայց հովի պէս ալ
կանցնին կերթան , առանց քովդ հանգիստ
մը դանելու : Գու վրկութիւնդ և երջան-
կութիւնդ քեզմէ միայն կախում ունի :

Վարպետորդի մարդ մը կ'երեւիս , բայց
այս աղեկութիւնն ունիս որ բաւական հան-

Տարեդ ես , լաւ փորձաւոր թիւն ունիս քան
 զի քիթդ ու ալանձդ . ջարդ մը տեսած է :
 Աշխարհիս զուարճութիւնը քեզի համար է ,
 չափ մարդիկ քու առջևդ տղա մը պէս են .
 և կը զարմանաս , թէ այնչափ անպետ և տը-
 դայամիտ անձինք ինչպէս կը գործեն և կը
 յառաջանան , և դուն որ լաւ փորձաւոր
 թիւն ունիս և անոնց մէկ քանին մէկէն գըր-
 պանէդ կը հանես , ու անոնց չափ չ'ես յա-
 ջողիդ , առի անոնց բազդին յաջողուածն է
 և դուն չ'ես կրնար բռնանալ , դուն ալ յա-
 ջողութիւններ ունիս սակայն բնաւ համբե-
 րութիւն չ'ունիս , քու վրայէդ անցած յա-
 ջողութիւնները շատ քիչ են : Քու բազդիդ
 կամ յաջողուածիդ մեծադոյնն ու զօրաւոր
 մասը քու ապագայիդ մէջն է , համբերէ
 քանզի ժամանակը մօտեցած է , ուրախ ե-
 ղի՛ր որ պիտի վայելէս առանց որ և է ար-
 դելքի : Աչքբացութիւն ալ ունիս որմէ
 չես կրնար հեռանալ : այդ ախտդ թէ եւ
 բորբոսկին չը՛ կրնար բժշկուիլ գիտեմ , բայց
 պէտք է որ չափաւորես որպէս զի յ'ապագա-
 յին անձնական առողջութիւնդ չը՛ վնասի ,
 և երկայնակեաց ըլլաս :

Բազդաւորութիւնդ շատ մեծ է , բայց
 բնաւորութիւնդ խառնակ , ժամանակէ մ'ի
 վէր տարակուսանաց և շփոթութեանց մէջ
 կը թաւալիս . լաւ յարգ և վարկ ունէիր
 բազմաց քով , սակայն հիմայ նոյն վարքդ
 նուազած է , քանզի 'ի պատուի էիր և ո՛չ
 խնայար , և չը՛ կրցիր ըստ արժանոյն վար-
 ուիլ և գործերդ լաւ անօրինել : Մեծամեծ
 բազդեր և յաջողութիւններ անցած են վրա-
 յէդ , սակայն ամեն մէկ յաջողութիւնք մէկ
 մէկ ձախտողութեան յաջորդութեամբ մա-
 րեր դացիր են : Տարակուսանացդ հետ ու-
 նիս նաեւ՝ սրտի տրամութիւն մ'ալ թէ եւ
 ո՛չ այնչափ զօրաւոր , բայց մի՛ վախնար ,
 քու ապագադ դարձեալ աղէկ է , մի միայն
 անձական վերանորոգումը կը պահանջես
 և այս ալ անհրաժեշտ է : Քու յաջողութիւնդ
 ժամ յառաջ ժամանումն համար : Փոքրիկ
 վրանդ մը կամ ձախտողութիւն մ' ունիս 'ի
 մտակայս բայց թեթեւ և շուտով պիտ'
 անցնի և ապա յաջողութիւնը պիտի յաջոր-
 դէ : Ընտանեկան գոհունակութիւնդ կա-
 տարեալ չէ՛ և ատոր դարմանն ալ քիչ մը
 դժուար : Ապագան պիտի կարենայ միայն

նպաստել քու այդ ընտանեկան խնդրոյն ընդմանն ու ըարեղաութեանը : Սիրտդ մաքուր բռնէ՛ և ամեն բանէն աւելի մարդասէր եղի՛ր , և ջանայ՛ որ դարձեալ ամենուն սիրելի երեւնաս . դէմքիդ վրայէն ատեն ատեն նշմարուած արտմութիւնը վանէ , և դուարթագէմ եղիր :

Դանդաղ , ծանրաչարժ և թուլամորթ մէկն ես , եթէ այդ դանդաղութեամբդ բազդալ չունենայիր՝ անօթութենէ պիտի կորնչէիր . եօթն անգամ բազդն իր մեծամեծ յաջողութեան կէտեր ու զքեզ փորձեր է և դու անոր յարգը չը դիտնալով անոր ներկայացուցած յաջողութեան փոքրագոյն մասին արժանացեր ես :

Երկու անգամ մեծ փորձանք կամ վտանգ անցուցած ես , և փառք որ այդ փորձանքները տեսողութիւն չեն ունեցեր : Մէկ դիզի՛ր դանդաղութիւնդ և ժիր եղի՛ր քանզի ՚ի մտակայս երկու բազդի յաջողութեանն ունիս քեզի դարու , նայէ՛ որ անսնդ լաւնդ ունեւրութիւն ընես , քու և ընտանեկեցդ

բարօրութիւնը՝ խիստ մօտ է , բայց պակասութիւն մ'ալ ունիս որ քու յառաջադիմութեանըդ և հարստութեանդ կերպիւ իւրք արդելք եղած է . այն է կրթութեան մէջ ունեցած պակասութիւնդ , ասի լրացնելու համար մեծ ջանք և ուշադրութիւն պէտք է ընես , բայց տուանց ուշանալու :

Մարդկային ընկերութենէ բնաւ չես ախորժիր , քանզի խորուրած վարժուէր ես , և ասկէց զատ՝ հպարտութիւն ալ ունիս նախանձութեամբ հանդերձ . զի մարդու աղեկութիւն մ'ըլլողը չես կամենար . խորուրած և մարդկային ընկերութենէ հեռի գտնուելուդ համար սրտիդ մէջ չարութիւն մ'երթալով արմատացեր է , ու հետզհետէ վայրահաչութեանըդ չափն ալ տուելցնելու վրայ ես :

Այս պատճառաւ ահա՛ շատ մը բազդեր հեռացեր են քեզմէ , և ապագայիդ մէջ միայն երկու բազդ մնացեր է և կը վախցուի որ զանոնք չ'ը կարենաս վայելել եթէ այդ վայրենական բնաւորութիւնդ չ'ը փոխես :

41

Ծնունդդ շատ բազդաւոր է, թէ և մինչեւ ց'արդ մէկ քանի մեծ վտանքներ անցուցիր սակայն ապագադ շատ երջանիկ պիտ' ըլլայ: Սիրող լաւ ու գթոտ է, աղքատին և գթութեան արժանիին օգնել կը կամիս: Թուխ սեւ մազերով մարդու հետ յարաբերութիւն մ'ընէր: Երեք անգամ յ'անակնկալս բարութեան լուրեր պիտ' ընդունիս:

42

Բնաւորութիւնդ ազնիւ է բայց կրթութեան մէջ պակասութիւններ ունիս ջանա՛ որ այդ պակասութիւններն ալ լեցնես, և մարդկային ընկերութեան հաճելի մէկն ըլլաս: Երանի՛ թէ կրթութեան հետ ուսմունք ալ սորվելի որ քու բարօրութեանդ մեծապէս պիտի նպաստէ: Շատախօս մարդու հետ յաճախ տեսնուիլ քեզի անպատուութիւն և վրաս կը բերէ:

43

Ժամանակ մը քու բաղդդ յաջող կ'երթար և ետքերն սկսաւ շփոթել, անցեալ օրերդ միշտ փառաւոր կ'երեւին քեզ, բայց մի՛ վախնար միայն մէկ քանի օր անդափոխութիւն և օթափոխութիւն ըրէ՛, այն ատեն բաղդին յաջողմունքը նորէն պիտի գայ, բայց մեծ զգուշութիւն ըրէ մարդու հետ վարուելու մասին և ըստ կարելոյն մեղմախօս և քաղցրախօս եղիլ զի այսպէս կը պահանջէ քաղաքական կենաց օրէնքը:

44

Շատ յամառ ու խիստ բնաւորութեան տէր մէկն ես, անկրթութիւնն իբրև կրթութիւն ընդուներ ես, մարդու հետ վարուելուն եղանակը բնաւ չես դիտէր: Ինքը զինքդ փիլիսոփայի տեղ ես դրեր, բայց ըստ իս էշ մը կամ գաղան մը կը ներկայանաս մարդկային ընկերութեան առջև, և ասոր համար բաղդը քեզ մէ հեռի կը պատի, ջանա ժամ յառաջ այդ իշային ու գաղանային բարքդ փոխելու, և մարդ ըսուելու արժանի վարք սորվելու:

45

խեղկատակութիւնը քեզի սովորական եղանակէ, և կը կարծես որ ըրածդ հանճարաւոր բան մ'է, սակայն գիտցի՛ր որ քու անպատիւ մնալուդ պատճառը խեղկատակ բնաւորութիւնդ է. եթէ դուն կրթութեան և ուսման պարասպէիր իրա՛ւ կըսեմ որ նշանաւոր մէկը պիտ' ըլլայիր: Բայց տակաւին ժամանակ ունիս կրնաս դարձեալ ուսմունք և կրթութիւն ունիլ և խեղկատակութենէն ազատուելով՝ տաղանդաւոր մէկն երեւնալ ընկերութեան առջեւ:

46

Որչափ որ դուն չես այնչափ զգար, սակայն ես լաւ գիտեմ որ քու վիճակդ ցաւալի է, և առ ալ մի միայն յուի բնաւորութենէդ յառաջ եկած. քու անհոգութիւնդ, թուութիւնդ և ծուլութիւնդ զքեզ թշուառացուցեր է, և եթէ այդ ընթացքդ շարունակես հետզհետէ մեղամաղձոտ պիտ' ըլլաս: Ուստի՛ խորհուրդ կուտամ քեզի որ ժամ յառաջ տեղը փոխես և բաղմամարդ տեղ մը քու բնա-

կութիւնդ հաստատես որպէս զի՛ պարկեշտ ընկերութեանց յետ յարաբերութիւն ունենալով՝ այդ ցաւալի և յուսահատական կեանքէդ ազատիս. զի այս է ատոր միակ դարմանը:

47

Ձուարճութեանցդ և դրօսանաց չափն անցուցեր ես, և քու այս ընթացքիդ համար ճշմարիտ բարեկամներդ ու ընտանիքդ դըժգոհ են, և եթէ դուն զուարճութեանց համար ինքը զինքդ այս աստիճան չը զոհէիր, նշանաւոր մէկը պիտ' ըլլայիր. զի մեծ բաղդաւորութիւն ունիս քու կենացդ մէջ:

Լաւ ու խելացիութիւն կընես եթէ հետի կենաս այդ տեսակ դրօսանքէն որ զմարդն ի կորուստ կը դատապարտէ, և գինովի պէս կընէ:

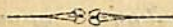
48

Ի մտակայս մեծ բարութիւն մը պիտի ժամանի քեզ, և քու վիճակդ խիստ լաւ պիտ'

ըլլայ, քաջութիւն ունեցիր որ յ'անակնկալ
 դալտեան բարոյն չ'ը շուարիս : Գու վիճա-
 կըդ քիչ ժամանակի մէջ պիտ' այլափոխի և
 դուն ընտանեօք հանդերձ խիստ երջանիկ
 պիտ' ըլլաս :

Իրա՛ւ, եօթն անգամ բաղդը մտեցաւ քե-
 ղի և շուտով հեռացաւ, բայց այս անգամուն
 դալտեստը փառաւոր պիտ' ըլլայ և անոր ըն-
 կերութիւնը տեւողական :

49

Ինն անգամ մեծ վտանգէ ու փորձանքէ
 ազատեր ես, զի անխոհեմութեան մէջ վերջին
 ծայրն հասած ես, ծնունդդ և սիրտդ բարի է,
 բայց ի՛նչ օգուտ որ կրթութիւնն ու ուսմուն-
 քը կը պակսին քեզնէ : Եթէ տակաւին այդ
 պակասութիւններով մնաս, զանազան վտանգ-
 ներ ու փորձանքներ անպակաս պիտ' ըլլան
 քու անխոհեմ վարմունքիդ պատճառաւ : Ի՛նչ
 բռեմ չարն ու բարին քու ձեռքդ է : Կուզես
 կուզես փրկուէ կուզես կորսուէ :

50 ✕

Ս. յնպիսի բնաւորութիւն մ'ունիս որ ի՛նչ
 ըլլալը չես գիտեր ու չես զգար : Դուն լաւ
 կարծեր ես, բայց շատ մարդու ալ հաճելի
 չ'ը թուիր : Իրաւ ոմանց աղէկութիւն կընես
 և ըրած բարութիւնդ ալ մարդ չ'իմանայ կը-
 սես, բայց նախ դու կը հասկցնես ուրիշին քու
 ըրած բարութիւնդ, և ստով քու ըրած բարու-
 թիւնդ ստակ մը չ'արժէր. քանզի դուն փա-
 ռաւորուելու համար ուրիշին պատիւն արա-
 տաւորած կը սեպուիս, զի հրապարակաւ բա-
 րութիւն մ'ընելը չարութիւն գործել է :

51 ✕

Մէկ քանի լուացողներու յարաբերութիւն
 ունենալուդ համար սիրտդ և բնաւորութիւնդ
 զգուելի եղած է, դուն այս ընթացքով պիտի
 թշուառանաս և ցաւալի վիճակի մէջ պիտի
 մեռնիս եթէ շուտով լուացողներու հետ յա-
 րաբերութիւնդ չ'ը գողրեցնես և ընթացքդ
 ՚ի բարին և ՚ի հաճոյն չ'ը փոխես : Եթէ ծանր
 կը թուի, տեղդ փոխէ և շուտով կընաս ընել :

Վարքդ փափուկ և քաղաքավար չէ՛, և ցաւալին սա է որ բարի և հաճելի վարք մ'ու- նենալուդ պէտքը չէ՛ս զգար և ինքը զինքդ կրթեալ անձի մը տեղ դրած ես . և եթէ տես- նես փափուկ վարքով և քաղաքավար մէկը , չէ՛ւրիշ է կրես : Ասի քու անկրթութեանդ մէկ մեծ ապացոյցն է :

Դուն քու այդ կոշտ ու ցուրտ վարքովդ քեզի ժամանած մէկ բանի բաղդի յաջող- ուածները ոտնակոխ ըրիր , և ինչ նեղութիւն որ կը կրես հիմայ , անի քու անքաղաքավար ու կոշտ վարուցդ պատուէն է : Մի՛ տանաբ նայէ՛ որ շուտով աճուուիս ու ըստ արժանոյն կրթուիս : Զե՛ւրիշէ՛ր հող չէ՛ բաւական է որ անգամ մը կոշտութիւնը վրայէդ երթայ , և այնուհետեւ զէ՛վզէ՛կութիւնն ալ կուղղուի :

Ըստ արժանոյն ընտանեւէր ըլլալուդ հա- մար կը գովեմ՝ գրեզ , բայց կը խրատեմ՝ մի- անգամայն որ քիչ մը ծանրաբարոյ ըլլաս և հաստատամիտ քու առեւտրական և ընտանե- կան գործոցդ որոշմանցը մէջ : Թէեւ ամէն

բանի մէջ հաստատամտութիւնը մարդկային յառաջադիմութեան արդեւք է , սակայն որ և է որոշում մը հաստատամտութեամբ գործադ- րութիւն կը պահանջէ նիւթական վիճակդ դո- հացուցիչ չէ՛ և ատոր պատճառն ալ քու այդ փոփոխամիտ բնաւորութիւնդ է : Լաւ կընես եթէ ինքը զինքդ ուղղես :

Ընտանիքդ քեզնէ բնաւ գոհ չէ՛ զի ցուրտ կերպով կը վարուիս կամ լաւ եւս իբրեւ բըռ- նաւոր մը կը ներկայանաս տանդ մէջ . այս ալ կրթութեան և սւսման պակասութենէն յա- ռաջ կուգայ : Տանդ մէջ գրեթէ ամեն օր գանգատ և խռովութիւն կը տեսնուի , և դուն բնաւ հանգիստ չունիս . անվայել միջոցներ կը խորհիս երբեմն որոնք գազանային և անասնա- յին կենաց աւելի կը պատկանին : Քու ընտա- նիքդ հետզհետէ քեզնէ պիտի պապի և քու կորուստդ անոնց հաճելի պիտ' ըլլայ , եթէ չ'ը փութաս անոնց սէրը դրաւելու :

Քու այդ անհաճոյ վարմունքդ և անասնա- յին ընթացքդ և անբարոյական դաղտնի գործ- քերդ գրեզ շուտով պիտի թշուառացնէ և մերամաղձոտ մէկը պիտ' ըլլաս և ահա՛ յայն- ժամ պիտի կորսուիս :

55

Սիրտդ մաքուր է բայց շատ փոփոխամիտ ես, և այդ փոփոխամտութեանդ պատճառաւ վեց անգամ բազդի յաջողութեան եկեր է քեզի և շուտով հեռացեր է : Տակաւին չորս բազդունիս ապագայիդ մէջ որոնք հետզհետէ մեծ են, պէտք է ուրեմն հաստատամտութիւն ունենաս կարեւոր դործոյ մէջ որպէս զի կարենաս զանոնք վայելել : Գիտեմ, սիրտդ նեղ է և համբերութիւնդ սակաւ, բայց քիչ մը լայն սիրտ ունենալու վարժութիւնն ընելու ես քու ապագայիդ երջանկութեանն համար : Երեք անձանց հասուցած բարիքդ քու ապագայ բարորութեանդ պատճառ պիտ' ըլլայ :

56

Բնութիւնդ լաւ ու ընտիր է բայց քիչ մը ծուլութիւն ունենալուդ համար շատ բարիքներէ ետ կը մնաս : Վասն զի եթէ այդ բարի բնաւորութեամբդ աշխոյժ և ճարպիկ ըլլայիր, իրաւ կըսեմ որ նշանաւոր մէկը պիտ' ըլլայիր : Շատ պարագաներու մէջ անհոգութիւն կընես և թոյլ կը կենաս : Շուտ ըրէ՛ առանց տընտընալու ինքը զինքդ թոթուէ և աշխոյժութիւն զգեցիր ամեն պարագայի մէջ զի մեծ

բազդ մը քեզի պիտի մօտենայ 'ի սակաւ աւուրց և շատ երջանիկ պիտ' ըլլաս :

57

Նեղ սիրտ ես և միանգամայն շատ վախկոտ, և այն բնաւորութիւնդ քու յառաջագիմութեանդ մեծ արդեւրք եղած է : Բազդի շատ յաջողութեան եկեր մօտեցեր են քեզի, բայց վախկոտ և նեղ սիրտ բնաւորութեամբդ յարգ մը չեն գտեր քու քովդ : Երանի թէ այդ վախկոտութիւնդ շուտով մէկդի նետէիր և քաջութիւն ձեռք առնէիր, որպէս զի ընտանեօքդ հանդերձ երջանիկ ըլլայիր քիչ ժամանակի մէջ : Բայց սա ալ գիտեմ որ եղած տեղդ դժուար պիտ' ըլլայ այդ վախկոտութենէդ ազատիլն, ասոր համար խորհուրդ կուտամ որ բնակութեանդ տեղը փոխես և գովելի ընկերութեանց հետ յարաբերութիւններ ունենաս, այն ատեն դիւրաւ կը սրտոտիս :

58

Բնաւորութիւնդ հանդարտ է և միշտ կը խորհիս, բայց ի՞նչ օգուտ սր այդ խորհրդածութենէդ արգիւնք մը : Ըր դոյնար, զի մէկ

նիւթի մը վրայ ամենայն զօրութեամբ և կանոնաւորապէս չես խորհիր, պակասութիւն մ'ալ ունիս որ աւելի անցելոյն վրայ կը խորհիս քան թէ ապագային : Եւ անցելոյն վրայ ընդարձակ հաշիւներ կ'ընես և երեւակայութեանդ մէջ գործ մը կ'երականացնես : Ըսել կուզեմ որ անդին ժամանակդ փուճ տեղը կը փստնես առանց արդիւնք մը գոյացնելու . քու խորհրդածութիւններդ գէշ չ'են , եթէ զանոնք կանոնաւոր եղանակի վերածես և ներկայիդ ու ապագիդ վրայ մտածես և որոշում մը տաս , և զինի որոշմանդ ուրիշին խորհրդովն այդ որոշումդ չ'ը փոխես , զի բաղդը քեզի պիտի յաջողէ չ'ըլլայ որ ուրիշին կարծիքովն ու խորհրդովը քու կարծիքդ փոխուի և ունեցած բաղդի յաջողուած քէդ զրկուի :

59

Գուն նշանաւոր մէկը պիտ' ըլլաս բայց կըրթութեան և ուսման մէջ պակասութիւն ունիս եթէ այդ պակասութիւնները շուտով լրացընել ջանաս , ընտանեացդ փառացն ու երջանկութեանը պատճառ պիտ' ըլլաս : Լաւ կ'ընես եթէ գործդ գիտնաս , այսինքն ծախքդ չափաւորես բայց չէ թէ տունդ և ընտանիքդ նեղես , այլ թէ չափէն և օրէնքէն աւելի ծախք

չընես : Գիտեմ շատ ընտանեակներ ևս , բայց ընտանեացդ բարօրութեանն ու կըրթութեանն համար կարեւոր եղածները պէտք է 'ի գործ դնես : Երկու մեծ բաղդեր պիտի մտտենան քեզի քիչ ժամանակի մէջ , պատրաստ կեցիք զանոնք արժանաւորապէս հիւրընկալելու :

60

Քեզի պէս բաղդաւոր մը հաղիւ թէ քսան հազարէն մէկ մը կ'ընայ ըլլալ , բայց կը զարմանամ թէ ինչո՞ւ համար գործոցդ և աշխատութեանցդ մէջ կը թանդաղիս և կը ծուլանաս : Իրա՛ւ կըսեմ որ եթէ քիչ մ'աշխոյժ և ճարպիկ ըլլայիր , և ուսման մէջ աշխատէիր խիստ հարուստ և երեւելի անձ մը պիտ' ըլլայիր : Շուտ ըրէ՛ աշխատէ՛ ամենայն արթնութեամբ և ճարպիկութեամբ և ուսմունք ա՛ռ բաղդն հեռի չէ և մեծ է կարծածէդ աւելի : Խորհուրդ կուտամ քեզի որ վարքդ աւելի եւս փափկացնես և քաղցրաբարոյ և քաղցրախօս ըլլաս ըստ կարելոյն :

61

Կըրթութենէ քիչ մը հեռի կը տեսնեմ ըզքեզ , միջոց ալ ունիս աճուուելու և փափուկ

ու հաճելի վարք մ'ունենալու, բայց անվոյթ կը կենաս. ջանա՛ օրերդ պարապը մի՛ անցուներ և մարդկային ընկերութեանց հետ յաճախ յարաբերութիւն ունեցի՛ր որպէս զի՛ կըթու-
թեան մէջ ունեցած պակասութիւններդ լրացունես, ծուրութիւն ալ ունի՛ս, այն ալ այս եղանակաւ վրայէդ թո՛թուես, զի մարդկային արարած մ'ըսելը աշխատութիւն ըսել է :

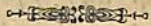
Ուսմունքը, կըթութիւնն ու աշխատութիւնը զմարդն ՚ի գերութենէ կը վերկեն և բաղդն ալ կըթեալին և աշխատողին աւելի կը մօտենայ :

62

Շատախօս ես և միանգամայն դատարկախօս, խօսածներուդ մէջ բնաւ իմաստ մը չըլլալէն զատ՝ հակախօսութեանց մէջ մտորուած ես : Մէկ խօսքդ միւսին չ'ը յարմարի :

Այդպիսիք բնականաբար զէվզէկ կըլլան. դուն թէեւ զէվզէկ չես, բայց ինքը զինքիդ շատ հաւնած մեծ անձն չարասիրտ մ'ես : Նիւթական նեղութիւնը թէեւ երբեմն զմարդը կը կըթէ և շատ անգամ ալ գթասիրտ և բարեսիրտ կընէ, սակայն քու բնաւորութիւնդ ու ընթացքդ ատոր հակառակն է : Յաւալի է որ քու այդ վիճակիդ մէջ յ'ապագայս

ունեցած երկու բաղդերդ քեզի չ'ը մօտենան, զի այդ սրտնեղուկ և ձանձրացուցիչ վարմունքովդ չ'ը պիտի կարենաս զանոնք հիւրընկալել. շուտ ըրէ փոխէ վարքդ ու ընթացքդ մեղք ես. կը ցաւիմ քու ընսանեացդ վրայ շատախօսութիւնն ու գատարկախօսութիւնը մէկդի դէ՛ր, քեզի չ'ը վերաբերած գործին մէջ մի՛ նետուիր և ուշադրութիւն ըրէ կըթեալ և ուսեալ անձանց վարուց և խօսից որպէս զի այդ ցաւալի ակտէն բժշկուիս :

63

Ծնունդդ շատ բաղդաւոր է, բայց արեան չըջանդ խիստ շատ անգամներ անկանոնութեան մէջ մտնելով՝ բաղդերուդ պտուղը գրեթէ չես կըցէր վայելել : Կարելի եղածին չափ քաղցը ու քաղաքավարօրէն խօսէ ամեն ուրեք, ու ամեն պարագայի մէջ, կուռոց և վիճաբանութեանց մէջն անգամ. զի՛ այս եղանակը քու բաղդիդ ճամբաները կը պատրաստէ կը յարգարէ և կը շքեղացնէ :

Ամենեւին չ'ըլլայ որ բարձրաձայն խօսիս մէկու մը հետ՝ ո՛վ որ ալ կամ ո՛ւր որ ալ ըլլայ. զի բարձրաձայն խօսելը քու բաղդերուդ ճանբաները կը դոցէ կամ կը վտանգէ : Այլ միշտ ցած ու մեղմաբար խօսէ :

Աչքերը մեծ ու բաց մարդոց հետ սերտ
 յարաբերութիւն մի՛ ընէր զի՛ այնպիսի աչք
 ունեցողին արիւնը՝ քու արեանդ հետ բնաւ
 չ'ը համաձայնիր : Երկու անգամ մեծ՝ և հինգ
 անգամ՝ ալ փոքր բաղդերուդ յարդն այս
 պատճառաւ չ'ես գիտցեր և անոնց ապարդիւն
 հեռանալուն պատճառ ես եղէր : Այսուհետեւ
 իրարու ետեւէ յաջորդող երեք բաղդեր ու-
 նիս ապագայիդ մէջ . որոնց երկուքը նշանա-
 ւոր են , Նայէ՛ և զգուշացի՛ր որ արիւնդ ա-
 պականեալ վիճակի մէջ չ'ը գտնուի , որպէս
 զի զանոնք կատարելապէս վայելես :

64

Վարպետորդի մարդոց խօսքերուն շատ կը
 խաբուիս , թէեւ անխելք մարդ չ'ես : Փոքր
 պակասութիւն մ'ունիս որ մէկ բանի մը վրայ
 առանձին և քիչ մ'ալ երկար չ'ես խորհիր :
 Բարեկամաբար խորհուրդ տամ քեզ , թէ որ
 և է որոշում մէկէն 'ի մէկ մ'ընէր , այլ եթէ
 բան մը կուզես ընել կամ մէկու մը առաջար-
 կութեանը պատասխանել , նախ առանձին տեղ
 մը քաշուէ և այն խնդրոյն վրայ մէկ քառորդ-
 միջոցի չափ լաւ մը խորհէ մտածէ՛ և այնուհե-
 տեւ որոշէ՛ . և զկնի որոշման ալ չ'ըլլայ թէ ո-

քոշումդ փոխես որպէս զի չ'ի փնտախ : Գու կե-
 նաց շրջանիդ մէջ առատ բաղդեր ունիս , ե-
 թէ տուած խորհուրդս որ քեզի համար լաւ է ,
 ուշադրութեամբ և կատարելապէս զործադ-
 րելու ըլլաս , դայիք բաղդերէդ շարունակ
 մեծամեծ օգուտներ պիտի քաղես : Զդոյչ կե-
 ցի՛ր ձայնը բարակ կամ սուր անձանց հետ
 ստեպ յարաբերութիւն ընելէ . զի այսպիսեաց
 արիւնը քու արեանդ հետ չ'ը համաձայնիր :

65

Թէեւ դուն չ'ես զգար , բայց ես գիտեմ
 որ՝ քու ներկայ ընթացքդ անվայել և քեզի՛
 ու քու անձիդ ալ փեսասկար է : Գու արիւնդ
 շատ ժամանակէ 'ի վեր , ապականեալ վիճակի
 մէջ ըլլալուն համար , զանի շուտով մաքրել
 պէտք է , քանզի 'ի մտակայս մեծ բաղդ մ'ու-
 նիս որ ճամբայ ելած է առ քեզ մերձենալու
 համար , չ'ըլլայ որ քու արեանդ անմաքրու-
 թեամբը զանի փախցնես :

Գիպուածն այնպէս բերած է որ ժամանա-
 կաւ մէկու մը բարութիւնդ հասած է . ահա՛
 այս պատճառաւ դուն մեծ վտանգէ մը փր-
 կուեցար . ասկէց զտա՛ մէկ բանի փոքր վը-
 տանդներ ալ անցուցած ես , քու յոռի ըն-
 թացիցդ պատճառաւ : Գու բարութիւնդ ու

Թշուառութիւնդ քու ձեռքդ է եթէ չ'ը մաքրուիս պիտի Թշուառանաս : Շուտով զանի ըրէ՛, աշխատէ՛ որ ընթացքդ հաճելի և գովելի ըլլայ :

Ինքը զինքդ բանիբուն , գործունեայ և հանճարեղ կը կարծես և ուրիշին ալ չ'ես հաւնիր , սակայն մեծապէս կը սխալիս . զի՛ դքեզ աղբիւրը տանող և ծարաւ ետ դարցնող շատ կան : Քու քովդ մասնաւոր ամբարտաւանութիւն մ'ալ կայ , որ քու կըթութեանդ ու յառաջդիմութեան մեծ արգելք եղած է . եթէ հանդարտ մտօք ինքը զինքդ լաւ մը կըշուես , լաւ պիտի համոզուիս որ պարապ մարդ ես :

Ինքը զինքդ ուղղելու և կըթելու համար , նախ որոշէ՛ ու համոզուէ՛ որ գրեթէ՛ բնաւ բան մը չ'ես գիտեր , ասանկով ահա՛ ամբարտաւանութիւնդ կը խորտակի , և այնուհետեւ ամենուն խօսածն ուշադրութեամբ մտիկ կընես , և անոնցմէ քեզի դաս մը , օգուտ մը կը քաղես :

Քու այս բնաւորութեան պատճառաւդ երեք մեծամեծ բաղդերէ զրկուեցար : Ունիս

գարձեալ երկու մեծ ու նշանաւոր բողոքեր , բայց զանոնք կատարելապէս ընդունելու համար պէտք է անձդ նախապատրաստես , ապա թէ ոչ՝ վիճակդ ցաւալի կըլլայ :

Բնաւորութիւն մ'ունիս որ ամեն բան դիտեմ կըսես , և մեծամեծ սխալանաց մէջ կ'ընկնես : Եւ ասոր համար շատ անգամ ուրիշներուն քով յարգ չ'ես ունեցած , և որ առաւելըն է ծիծաղելի ալ եղած ես : Բարկասրտութիւնդ որ ըստ օրէ աւելնալու վրայ է : Ասիքու կենացդ մեծ ֆրասս պիտի պատճառէ և քու բաղդելի դուները պիտի գոցէ . ուստի՛ առանց ժամանակ անցնելու բնաւորութիւնդ ժխտելու և չափաւորելու աշխատէ , զի քոծնունդդ շատ բաղդաւոր է : Այսինքն՝ քեզի համար մեծ բարութիւններ կան յ'ապագայդ , չ'ըլլայ որ զանոնք չ'ը կարենաս կատարելապէս հիւրընկալել :

Կեղծաւորութիւնը տեսակ մը քաղաքապարտութիւն ըլլալով՝ եթէ անոր միջակ ճամբան գործածես , այս եղանակը քեզի համար լաւ է :

Քեզի պէս բաղդաւոր անձ մը 10,000 ին մէջ հազիւ մէկ մը կը գտնուի . բայց ցաւալին սա է որ կրթութեան և ուսման մէջ ունեցած պահասութեանցդ պատճառաւ՝ այդ շատ մը բաղդերը թէև միշտ քու շուրջը կը պտտին բայց չեն կրնար մտնենալ :

ժամանակէ մ'ի վեր է որ երակներուդ մէջ արեանդ շրջանը ծանրացած է , աս ալ մեծ պատճառ մ'է քու բաղդերուդ քեզմէ հեռի պատերուն , ուստի՝ նայէ՛ որ ժամ մը յառաջ քու արեանդ շրջանը դիւրացնես և թեթեւցընես , և սրչափ ալ կարելի է հող ու փոյթ տանիս ժամ յառաջ կրթութեանդ ու ուսմանդ : Չանա՛ որ չ'ըթմրիս ու արթուն ըլլաս աշխարհիս դարձուածոց մէջ , և անոնցմէ տեղեկութիւն և հմտութիւն ունենաս , որպէս զի՛ շատ մը բաղդերդ արժանաւորապէս վայելէս :

Ճամանակէ մ'ի վեր է որ գործդ անյաջողութեան մէջ ըլլալով՝ դանազան մտածմունքներով անդադար կ'դբաղիս : Գիտեմ՝ մէկ քանի տարբեր միջոցներ խորհեցար և գործադ-

ընցի՛ր , բայց անոնք ալ յաջող ելք մը չունեցան : Ինչո՞ւ համար զուր տեղը կը մտատանջիս , և գեղեցիկ օրերն ու ժամանակը տալարգիւն կանցնես : Չ'ես գիտեր որ քու արիւնդ չափին աւելի ջրոտեր է : Իւայն աստիճանին հասեր է , որ ամէն բան քեզի ձանձրոյթ կը պատճառէ : Գրեթէ և ո՛չ բանէ մը զուարճութիւն կ'զգաս , մէկու մը ներկայանալ հարկ է , ու չ'ես ուզեր երթալ , վրագ թուլութիւն մը տիրած է , ու այս կերպով քիչ լինելուդ մէջ գրեթէ շուարած ես : Քու այս վիճակիդ բարեօգտմանը համար ամբողջ մէկ ամիս ծովային և ցամաքային ճանքորթութեամբ օգտափոխութիւն չ'պէտք է որպէս զի՛ նոր զօրաւոր և աշխոյժ մէկ մ'ըլլաս . որպէս զի՛ գալիք բաղդերդ լաւ մը գրկես , զի՛ բաւական թուով բաղդեր ունիս : Ալ մի սնտնար , փութացի՛ր :

Քու կենացդ մէջ շատ աղէկ դարձուածքի և բարիքներու հանդիպեր ես . բայց երկու չարամիտ անձանց գէշ խորհուրդներովը հիմայ գրեթէ զրկուեր ես : Քու խորհածդ ու որոշածներդ շիտակն ըսելու համար գէշ չեն եղեր , աղէկ բաներ ու լաւ կերպեր ու եղա-

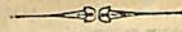

նակներ խորհեր ես : Բայց ի՞նչ օգուտ որ ուն
րիչին խորհրդոցը զոհուեր ես : Ճանաչա՞ մի
փոխեր , քու խելքդ քեզի բաւական կրնաս
դուն ինքը զինքդ կառավարել առանց ուրի-
չին խորհրդոցը կարօտելու : Միայն թէ կըր-
թական եղանակդ կատարելագործէ , և քաղ-
ցըր ու կարճ խօսելու կերպը քեզի ընտրէ՛ ,
այն ասեն բոլորախել թրչառդ բաղդերդ քե-
զի շուտով կը մօտենան : Եւ ամեն մարդ ալ
պիտի գարմանայ և ուրախանայ քու ապագայ
գեղեցիկ վիճակիդ վրայ :

Մարդկային ընկերութեան նախատինք բե-
րող բնաւորութեան տէր մէկն ես , և այս պատ-
ճառաւ շատ կը վախնամ որ քու ապագագ-
ցաւալի պիտ' ըլլայ եթէ ինձ մտիկ կ'ընես : Ա-
ռանձին տեղ մը փակուէ՛ և ուխտ ըրէ՛ որ այդ
բնաւորութիւնդ ազտօտ շապիկի մը պէս թոթ-
ուես ու վրայէդ նետես : Քու բաղդաւորու-
թիւնդ գրէթէ շատ մարդու վրայ չ'ը գտնը-
ւիր և եթէ այդ յոռի բնաւորութիւնը չունե-
նայիր , դուն նշանաւոր ու երեւելի մէկը պիտ'
ըլլայիր . զի բաւական ալ հանճարեղ ես և
խելքդ սուր :

Չոր տեղը զո՞հ եղեր ես քու կրկն հաճո-
թիցդ և ասոր համար քու երջանկութիւնդ ու
վայելչութիւնդ կամաւ խոնակոխ ես ըրեր :
Մի՛ տնտնար խորտակէ կիրքդ որպէս զի եր-
ջանկութիւն և վայելչութիւն ստանաս :

Մինչեւ ցարդ 7 փորձանք անցեր են քու
վրայէդ և ասնց ամենուն ալ համբերեր ես ,
բայց պակասութիւն մ'ունիս որ ժիր ու ճար-
պիկ չ'ես : Գիտե՞մ որ ժամանակաւ ժիր ու
ճարպիկէիր , բայց վհատելով հեռոյհեռէ թուլ-
ցար , և այս պատճառաւ չ'ը կրցիր վերականգ-
նել : Քու ապագայիդ մէջ և մեծ բաղդեր ու-
նիս , եթէ չ'ը զօրանաս ու ժրութիւնդ չ'ը վե-
րադրկես գէշ կընես , զի երբ բաղդերը քեզի
մօտենան ու դքեղ թոյլ գտնեն շուտով կը
փախչին : Լաւ կընես եթէ ալ կամ ձախ թե-
ւիդ երակէն 10 տրամի չափ արիւն հանել
տաս , երեք օր սենեակիդ մէջ փակուիս հան-
դիստ ընես , և անմիջապէս ետքն ալ փոքրիկ
ճամբորդութիւններ ընես միայն ծովային :
Հաստատ դիպցիր որ միայն 10 օր կարճ կարճ
ծովային ճանբորդութեամբ նոր զօրութիւն մը
պիտ' զգենուս , և նոր ու ճարպիկ մէկ մը պիտ'

ըլլաս , քու բաղդերդ արժանաւորացէս և
կատարելագէս դրկելու համար : Զգուշացիր
միայն խիստ գեղին մաղերով և կապուտ աշ-
քերով անձանց հետ յարաբերութիւն ընելէ •
զի՛ն այսպիսեաց արիւնդ քու արեանդ չ'ը հա-
մապատասխաներ :

73 ✕

Մարդկային սլարտաւորութիւններդ չ'ը
ճանչցող ու չ'ը յարգող մէկն ես , երկիւղածու-
թիւն ու պատկառանքն ալ որ կրթութեան
չըջանին մէջ քող մը կը սեպուին , անոք ալ հե-
տըղհեաէ վրայէդ հեռանալ սկսած են , և ա-
հա՛ այս պատճառաւ՝ երջանկութեան ճանրէն
խոտորեր ես : Շատ կը վախնամ որ այս ըն-
թացքդ եթէ մէկ տարի ալ շարունակի , տա-
րակոյս չ'կայ որ վիճակդ վատթարագոյն պիտ'
ըլլայ և անոր առաջքն առնելու դարմանն ալ
դժուարագոյն : Մէկ քանի պակասութիւններ
ալ ունիս որ հոս կ'ամչնամ . քեզի ըսելու , դուն
լաւ դիտես , մտածէ՛ ու այդ պակասութիւննե-
րէն զգոյշ կեցիր , փութա՛ կրթական եղա-
նակդ 'ի բարին վերածելու , զի՛ անբաղդ մէ-
կը չ'ես , և կրնաս քու բաղդիդ արդիւնքն ամ-
բողջագէս վայելել :

74

Կարծես թէ՛ վրադ խիստ ծանր բեռ մը
կայ , և այդ բեռան ծանրութիւնն հետզհետէ
աւելի եւս պիտ' զգաս : Յ'արդ երեք անգամ
բաղդի դռներ բացուեցան ու շուտով դոցուե-
ցան • զի՛ արիւնդ վերջին ծայր թանձրացեր
է : Մէկու մը բան մը պատմած կամ յայտնած
ժամանակդ զիմացինիդ անախորժ կամ անըմ-
բըռնելի կը թուի զի՛ արեանդ յարաբերական
ուժը խիստ տկարացած է : Շատ գէշ կ'ընես
եթէ տակաւին այդ թուլացեալ ու ծանրաց-
եալ վիճակիդ մէջ սնանիս : փութացիր գնա՛
'ի տաք բաղանիս , և մարմինդ շատ մը կակըղ-
նալու աստիճան քրտնելէդ ետքը երկու օր
ինքը զինքդ պահպանէ 'ի խոնաւութենէ և 'ի
ցրտոյ և երրորդ օրը մարմնոյդ մեծ երակները
շփել տալով 50 տրամի չափ արիւն հանել տուր
և երեք օր հանդչէ՛ առանց արիւնաւեր ուտե-
լիք կամ ըմպելիք գործածելու • այս գործո-
ղութենէն ետքը 15 աւուր չափ ծովային և
շամաքային ճանքորդութիւն ըրէ՛ , պիտի տես-
նես որ շուտով վիճակդ փոխուած է 'ի յաջո-
ղութիւն և դալիք չորս բաղդերդ այն ատեն
լաւագոյն կերպով պիտի կրնաս գրկել :

75

Ատեն ունիս որ զուարդ ես, և ատեն ալ ունիս որ կը տխրիս : Փոքր բանէ մը կուրախանաս, փոքր բանէ մ'ալ կը վշտանաս և կը խորուրիս : Երբեմն աշխարհս քեզի սքանչելի կերևնայ, և երբեմն ալ կարծես կը մի՞ննայ և քեզի այնպէս կը թուի, որ մարդկային ամէն ջանք անօգուտ ու անպարզիւն են այս աշխարհիս մէջ : Ասոնք խառնուածքի և արեան ասպականութենէ յառաջ եկած շոշորդներ են : Ասի այսպէս թողուլ չ'ըլլար, զի՝ քանի՜ որ հիննայ ու քանի՜ որ հասակաւորիս, այս վիճակը կը ծանրնայ քու վրայ : Ասոր համար, խոհեմութիւն և խելացութիւն մը կընես եթէ 13 օրեսայ ծովային օդափոխութիւն մը շուտով 'ի գործ դնես, զի՝ բաղդ մ'ունիս 'ի մօտակայս և Ներկուք ալ յաջորդաբար, բայց այս վերջինները մէկ տարի ետքը պիտի մոտենանքեզ :

76

Քեզ տեսնողը, կամ քու վրայ ուշադրութիւն ընողն այնպէս կը կարծէ որ շատ կը խորհիս, և այդ կերպ խորհելովդ օգտակար ծրարիւններ կը պատրաստես, բայց այս կարծիքը

սխալ է, զի՝ խորհելու եղանակդ անպատշաճ է : Ամէն ժամանակ բանի մը խորհիմ կըսես, և խելքդ ասդին անդին կը ցրուի, և խորհուրդքդ կը խափանի, ըսել կուզեմ թէ՛ նոյն միջոցին տեսակ մը մշուշ, որ Լեւուս կուգայ վրայ և մտածմունքդ աստանդելով խորհուրդիդ ծրարդիրը տակնուվրայ կընէ : Ասոր միայն ճար մը կայ որ պէտքէ գործադրես առանց ուշացնելու : Առտու մը կանուխ դնա՛ քիչ մը հեռու, ահանջդ բոլորովին խաղաղ ու օդաւէտ տեղ մը քաշուէ՛, և 10 վարկեանի չափ երեսդ ու գլխաւորաբար ճակատդ պող ջրով լաւ մը թրջէ, ու սրբուէ՛ և նախաճաշիկ մ'ընելէդ ետքը առանց աչքդ ասդին անդին պտտցնելու, նոյն նիւթին վրայ կարճօրէն խորհէ՛ ու անմիջապէս որոշէ՛ և առանց տնտնալու զանի անմիջապէս գործադրել փութայ, ահա՛ այն ատեն բաղդդ քեզի պիտի մօտենայ :

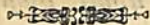
77

Ճարպիկ ու գործունեայ անձ մը կ'երեւիս, բայց փոփոխամիտ բնաւորութեան տէր մէկն ըլլալուդ համար, գործերէդ ց'արդ արժանաւոր օգուտ մը չ'ես կրցեր քաղել : Վախկոտ թոյճնոց պէս՝ ծառոց մէկ ոստէն միւսին կը

վրայէդ գրեթէ հովի սէս անցած տասնիչափ
ցատկես : Այս սլատճառաւ յաւալի է որ քու
գեղեցիկ բաղդերդ չ'ես կրցեր գրկել, և ա-
նոնց յադդը ճանչել :

Ուստի՛ լաւ կընես եթէ աջ կամ ձախ թե-
ւի երակէդ 30 տրամի չափ արիւն հանես և
է-Յօր հանդչիս , զի այնչափ մը փրատակար ար-
իւն կայ վրադ որ քու երջանկութեանդ առջև
պատնէշ մ'եղած է : Տարակոյս չ'ը կայ որ ա-
սանկով քու փոփոխամիտ բնաւորութիւնդ պի-
տի փոխուի : Եւ որոշած մէկ գործդ անմիջա-
սէս գործագրելու պիտ' ելնես , Եւ ահա այ-
նուհետեւ պիտ' սկսիս ասպագայ 6 բաղդերդ
վայելել :

Շշնջոցի մը մէջ կը տեսնեմ գրեզ , այն աս-
տիճան մեծ , որ ինչ վիճակի մէջ ըլլալդ դուռն
անգամ լաւ մը չ'ես գիտեր : Գտնուած վիճա-
կիդ միշտ ազէկ կողմը կը տեսնես , և զայն
տեսնել կուզես : Բնաւ ձախող կողմը չ'ես մը-
տածեր , քանզի՛ այնպիսի վիճակ մ'ունիս որ
այն կողմը մտածել տալու միջոց չ'ը կայ գրե-
թէ : Ամեն բան շքեղ և լուսաւոր կը տեսնես ,
և սլարագաները քեզի այնպէս կը կարծեցնեն

որ այս լուսաւոր շշնջոցը տեսողական և յա-
ւիտենական է :

Առ այժմ , երաններուդ մէջ արիւնք լաւ
շրջան կընէ , ուստի՛ պէտք է որ զգուշանաս
այս գեղեցիկ շրջանը խոնգարող ուտելիք ըմ-
պելիք եւայն բաներէ , զի՛ չ'ըլլայ որ շրջանը
ծանրանայ , և վիճակդ կերպարանափոխուի :
Լաւ կընես , եթէ երկու ժամ միայն առանձ-
նանալով քու ներկայ վիճակդ ու անոր ըն-
թացքն հաշուելչուելով ասպագայ օգտիդ ծը-
րադիրը ներկայէն հիմակուց պատրաստես :

Քու վիճակդ մինչեւ ց'արդ չորս անգամ
կերպարանափոխ եղած է պէտք եղածին չափ
խորագէտ ես և կրնաս աւելի եւս գործեր ըստ
ինքեան տնօրինել , կարդադրել և կառավա-
րել : Քու անձիդ և վիճակիդ երկիւզը միմիայն
ցրաէն և խոնաւութենէն է : Պէտք է որ միշտ
զգուշանաս զրտային և խոնաւային պատահար-
ներէ , զի մի՛ վատթար վիճակ մ'ունենաս :
Խիստ սեւ մաղերով անձանց հետ յարաբերու-
թիւն մի՛ ընէր . զի՛ այսպիսեաց արիւնք քու
արեանդ հետ բնաւ չ'ը համաձայնիր : Երեք
բաղդ ունիս ասպագայիդ մէջ , եթէ կանոնա-

ւորապէս վարուիս պիտի կրնաս զանոնք ար-
ժանաւորապէս վայելել :

80

Ղուսաւոր աստեղ տակ ծնած մէկն ես ,
բայց նախապաշարմանց մէջ սնեալ ըլլալուդ
համար , բաղդիդ մեծամեծ առիթները կոր-
սչնցուցեր ես : Քու բաղդերդ գրեթէ անթիւ
են քեզի համար , բայց մեզք որ այս նախա-
պաշարմունքներէն ազատուելու և լաւագոյն
եղանակաւ բաղդաւորուելու համար , պէտք է
որ դոնէ 3-4 ամիս բաղմամարդ ու մարդկա-
յին զանազան տեսակ դովելի ընկերութիւն-
ներ գտնուած տեղերուն մէջ կեանք վարես և
ըստ այնմ մեծ ուշադրութեամբ լաւ մը կըր-
թուիս :

81

Ներսիս սեւ ու դուրսդ ճերմակ մէկն ես ,
այսինքն քեզ տեսնողը բարեպաշտ կարծածին
պէս՝ դուն ալ դքեզ բարեպաշտ կարծել ու-
ղելով՝ այնպէս եղեր է որ անբարեպաշտութիւ-
նըդ քեզի զգալի չէ եղած :

Այսպէս են նաեւ միւրոսանդներն ու ջեր-
մեռանդները : Լաւ կընես եթէ առանց ինքը
զինքդ խաբելու , քու ընթացքիդ վրայ հան-
դարտօրէն ու երկարօրէն դիտողութիւն մ՝ը-
նելէդ վերջը՝ քու համոզմամբդ քու ներկայ
ընթացքդ դատապարտես : Զի՛ արիւնդ երթա-
լով թանձրանալու վրայ է , և շատ կը վախցը-
ւի , որ եթէ այդ ընթացքդ չ'ը փոխես , վատ-
թարութիւն մը պիտի տիրապետէ և պիտի
բռնանայ քու վրայդ , և այնուհետեւ դժուար
պիտ' ըլլայ անկէ փրկուիլը : Քու կենացդ շըր-
ջանին մէջ ունեցած 7 բաղդերէդ 4 ը անցած
են և կան 3 ալ յ'ապագայս :

82

Արտաքոյ կարգի անձ մ'ես , և այնպէս
կը կարծես որ քեզի պէս հանճարեղ , քեզի
պէս բանիբուն մարդ չ'ը կայ , բայց ասի ամ-
բարտաւանութեանդ և հպարտութեանդ մէկ
մեծ ապացոյցն է , այդ դէշ սովորութիւնդ
հեննալով քեզի բնութիւն եղած է , և եթէ եր-
կու անգամ բաղդերէդ բաղդաւորուեր ես ,
սակայն ատենէ մ'ի վեր բաղդն հեռացեր է
քեզմէ , և կը վախցուի որ հետզհետէ բաղդն
աւելի եւս հեռանայ քեզմէ : Ուստի լաւ կը-

նես որ ազատաց վիճակդ չը վատթարացնելու և բարեօքելու համար, մէկ ամիս ծովալին և ցամաքային ճանքորդութիւն ընես, բայց զգուշանաս միանդամայն ոգեղէն ըմպելիքներէ և այնուհետեւ կ'սկսի վարքդ կակսոյնալ և հպարտութիւնդ ու ամբարտաւանութիւնդ ջախջախել. այն ատեն ահա՛ Յ բաղդերը շուտով պիտի մերձենան քեզի :

83

Լաւ կընես եթէ սիրտդ և բերանդ մաքուր սրահել ու 'ի մաքրութեան վարժեցնել ջանաս, զի՛ այս ընթացքովդ շատ մը թշնամիներ յարուցած ես քեզի պէմ : Լաւ իմացիր որ բարեկամ կարծածներդ քեզի բարեկամ չ'են ու բնաւ քեզմէ չ'են ախորժիր : Արիւնդ կապուած ու բռնուած է և ասոր համար դժուար է որ քու արիւնդ ուրիշին հետ համաձայնի :

Լաւ կընես եթէ շուտով արիւնդ մաքրես և գոնէ 2 ամիս մարդկային ընկերութեանց մէջ ժամանակ անցնես, որպէս զի երեք բաղդերդ արժանաւորապէս գրկել և անոնց յարկը ճանչել :

84

'Ի բարեպաշտութենէ 'ի ջերմեռանդութիւն, և 'ի ջերմեռանդութենէ 'ի մոլեռանդութիւն դիմած ես, և այս պատճառաւ անտանելի մէկըն ես : Ինքը զինքդ ամենակրթեալ մէկը կը կարծես, բայց լաւ գիտցիր որ կրթութենէն շատ հեռի կը գտնուիս. մարդկութիւն ըսուած քանը բնաւ քու վրադ չը կայ, վերջապէս ինչ որ մարդկային ընկերութիւնը կը պահանջէ նոյնը վրադ չը կայ : կը ցաւիմ որ քու այս անտանելի վիճակդ ու ընթացքդ ապագային մէջ զքեզ պիտի վատթարացնէ և քեզի գալիք երկու բաղդերդ հովի պէս վրայէդ պիտի անցնին, եթէ չը փութաս դարման տանիլ և մարդկային ընկերութեան մէջ սնանելով չը կրթուիս ու քու պակասութիւններդ վրայէդ չը թոթուես :

85

Ինքը զինքդ խելացի և գործունեայ մէկը կը կարծես բայց շատ կը սխալիս, որովհետեւ փոփոխամիտ և շատ չարասիրտ ես. փոփոխամտութեանդ պատճառաւ թռչնոց պէս մէկ

աստէն միւս ուտը կը ցատկես գործիդ մէջ .
 յիրաւի շատ բաղդաւոր ես բայց չարասրտու-
 թեամբդ և ծակաչքութեամբդ քու բաղդե-
 ըրդ կանոնաւորապէս չ'ես կրնար վայելել : Կը
 խրատեմ գքեզ ո՛վ մարդ՝ ձգէ՛ ծակաչքութիւ-
 նը որ ազահութեան մէկ ճիւղն է . սկսէ աղ-
 գիդ և ընկերիդ աղէկ կամենալ՝ ինչպէս որ
 քեզի կ'ուզես : Լաւ գիտցիր որ՝ թէ որ մարդ-
 կային ընկերականութեան պահանջած կանո-
 նին համեմատ չ'ը վարուիս քու վերջդ շատ
 գէշ պիտ' ըլլայ , որովհետեւ մարդուս առա-
 ջին պարտքն է նախ ընկերը սիրել և ձեռքէն
 եկածին չափ անոր օգնել ըստ արժանոյն : Թէ
 որ բերանդ հայհոյանքէ մաքրելով՝ սիրտդ ու
 բերանդ չ'ը միացնես անպատճառ քու վեր-
 ջրդ գեշանալով պիտի կորնջիս :

Ինքը զինքդ այնպէս վարժեցուցած ես որ
 խօսքերուդ մէջ մինչեւ որ սուտ չ'ը գտնուին
 սիրտդ հանգիստ չ'ըլլար , և կամ ինքը զին-
 քրդ իբրեւ ճարտարօրէն խօսող մը չ'ես հա-
 մարիր : Իրաւ որ ծնունդդ բաղդաւոր է՝ սա-
 կայն ցաւալին այն է որ մարդկային ընկերու-
 թեան մէջ ստախօս մը ճանչցուած ես : Շատ

լաւ կ'ընես եթէ այս բաղմամեայ բնաւորեալ
 ախար վրայէդ սրբես , բայց աս ալ բաւական
 դժուար գործողութիւն մ'է : Ասի դիւրացնե-
 լու միակ միջոցն ուրիշ բան չ'է , եթէ ոչ ըստ
 կարելոյն քիչ խօսիլ և շատ մտիկ ընելն է :
 Քանզի բնական է որ շատախօս մը կամ անի-
 մաստ պիտի խօսի կամ իր խօսքերը սուտե-
 ըով պիտի զարդարէ : Ահա՛ այս սակաւախօ-
 սութեան եղանակաւը ստախօսութիւնդ բնա-
 կանաբար կը նուազի հետզհետէ և կ'անհետա-
 նայ , և այն ատեն դալիք և բաղդերդ կրնաս
 ըստ արժանոյն 'ի քեզ ընդունիլ :

Ճամանակաւ զուարթագէմ՝ և զուարթա-
 տիրտ մէկն էիր բայց պարագաներն այնպէս
 բերին որ քիչ միջոցի մէջ զուարթութիւննե-
 ըրդ տրտմութեանց փոխուեցան , վիշտ ու ցա-
 ւերդ շատցան գրեթէ բոլոր ձեռնարկութեան-
 ցրդ մէջ թէ ընտանեկան և թէ առեւտրա-
 կան : Սեւամազ անձէ մը խաբուած և անոր ո-
 ղոգայթին մէջ ընկած ես , թէեւ երկու ան-
 դամ փրկուեցար այդ որոգայթէն բայց բո-
 լորովին ազատած չ'ես , քու հինգ բաղդե-
 ըրդ առ ոչինչ սլացած են , Լաւ կընես եթէ
 20 օրի չափ տեղէդ հեռանալով խիստ բաղ-

մամարդ քաղքի մը մէջ ժամանակ անցնելէդ վերջը նորէն տեղդ դառնալով գործես , զի այս օդոց և կենաց եղանակի փոփոխութենէն ետքը քեզ հասնելիք երկու նշանաւոր բաղդերուդ արժէքը պիտի կրնաս գիտնալ , ապա թէ ոչ ապագայ վիճակդ ցաւալի կ'ըլլայ :

88

'ի մօտակայս մեծ բաղդ մ'ունիս որ զքեզ կատարելապէս պիտի գրկէ մի' անտնար , գընա' շուտով մաքրուէ' և երեք աւուր մէջ տասը քսան անգամ երեսդ ու ճակատդ պաղ ջրով լուա' և զգուշացի'ր ցրտէ և միանգամայն առաւել տաքէ , որպէս զի' արիւնդ չ'ապականի և միշտ արթուն և ուժով գտնուիս քո բարօրութեանդ միջոցին :

Հաւատա' , որ շատ մը բաղդեր ունիս հետորհետէ յաջորդելու , և 'ի քեզ հանդէսելու : Բայց զգոյշ կեցի'ր նաեւ մաղերը դեղինագոյն և աչաց գոյնը բաց եղող անձանց հետ որ և է յարաբերութիւն ընելէ , զի' այսպիսեաց արիւնը քու արեանդ հետ բնաւ չ'ը համաձայնի : Չանա օր միշտ արթուն ըլլաս և խոհեմութիւնն ու դարցուածոց հաշուեկիիւր ձեռքէդ բնաւ չ'ը թողու . զի' մի' գուցէ արիւնդ խանգարի և մտրոբի :

89

Աչքդ լոյս , ուրախութեան ժամերն հասած են քեզի և խիստ քիչ աւուրց մէջ ուրախաութեմ աւետիսներ պիտ' ընդունիս և ներկայ վիճակդ քու կարծածէդ ու փափաքածէդ աւելի պիտի բարւոքի : Շատ չ'եմ ըսեր , բայց բաւական նեղութիւն կրեցիր ալ նէ' նոյն տեսակաւոր նեղութիւններէն ալ բաւական օգուտ քաղեցիր . զի' փորձառութիւն ունեցար , որ քեզի մեծապէս պիտի նպաստէ ապագայ գործոցդ մէջ : Չ'եմ խաբուիր եթէ ըսեմ թէ' այսուհետեւ մէկու մը աչքերը դիտած տունեդ այն անձին ինչպէս ըլլալը , գէշութիւնը կամ աղեկութիւնը հարիւրին եթեանասնի չափ կրնաս ճանչել և հասկնալ մանաւանդ այնուհետեւ եւս առաւել : Դուն ընտանեացդ և շատ մ'անձանց ուրախութեանը բարեկեցութեանը և երջանկութեանը պատճառ պիտ' ըլլաս և զքեզ բոլոր ճանչցողներուն ալ սիրելի : Ասկէց աւելին ալ ի'նչ կուղես :

90 X

Քեզի համար , անկրթութիւնը կրթութեան տեղ անցած է , զի' դուն այնպէս կը կարծես

որ վերջին աստիճան կրթեալ ես, բայց ընդհակառակն վերջին աստիճան էջ ես : Անկըթութունն ու կոշտութիւնը լաւագոյն կերպով արմատացուցած է և շատ դժուար ու գուցէ անկարելի է քու արմատացեալ անկիրթ բնաւորութիւնդ կրթականի փոխել, ուստի՝ լաւ կընես եթէ ժամ մը յառաջ յաշխարհէս փոխիս, որպէս զի՝ ուրիշներուն կրթական ընթացքն ու եղանակը չ'ըխանդարես : Իսկ եթէ յաշխարհէս փոխիլը քեզի ծանր կ'երեւի, գոնէ այնպիսի երկիր մը փոխադրուիս որ քու անկրթութիւնդ ու իշային կոշտութիւնդ ՚ի հիմանց ջախջախուի :

91

Բարեսիրտ և քաղցրաբարոյ մէկն ես, բայց փորձառութիւնդ նուազ ըլլալուն պատճառաւ՝ շատ անգամ գործողդ մէջ կը սխալիս : Ըսել կուզեմ թէ՛ դուն չ'ես սխալիւր, բայց կը սըխալեցնեն զքեզ : Ձի կը շողոքորթեն և կը ծեփծփեն : Լաւ կընես եթէ զգուշանաս աչաց բիբերն ստեպ խաղցնող և բարձրախօս անձերէ : զի՛ ասոնց արիւնը բնաւ չ'ը յարմարիւքու արեանդ : Վեց բաղդ ունիս գալու, որոնց երկուքը գրեթէ խիստ մօտ են : Քեզի համար

ժիօրինակ կեանքը օգտակարագոյն պիտ' ըլլայ : Քնհատութիւնն ու անժամանակ քնանալը կամ նուազ կամ առաւել ննջելը կամ խանարնիթոր ճաշելը, քու կենացդ ու գործողքնիթացիցը մեծ արդելք կ'ըլլայ : Լաւ կընես նաեւ՝ եթէ ստեպ ստեպ բազմամարդ տեղեր գտնուիս և մարդկային ծանր ընկերութեանց մէջ ժամանակ անցնես :

92

Անձնական պատիւդ անձնական չահուդ զոհող մէկն ես : Զքեզ ասոր անոր ճշմարտախօս և ազատախօս կը քարոզես, սակայն զբուարձարանական եղանակաւ կեղծաւորութիւնըդ առատ է : Անկէց ՚ի զատ՝ շատ երկչոտ մէկն ես, և դրեթէ ամէն բանէ կը վախնաս, և այս երկիւղալից բնաւորութեանդ պատճառաւ շատ մը բաղդեր ոտնակոխ ըրած ես : Փա՛ռք տո՛ւր որ դէմդ չազանակագոյն մաղերով մէկն ելաւ ժամանակաւ՝ որուն արիւնը քու արեանդ հետ համաձայնելով բաւական միջոց, գործերդ յաջողութեան մէջ ընթացան : Եթէ այն անձը չ'ըլլար թշուառ և յոռի վիճակ մը պիտ' ունենայիր : Ձանա՛ փոխել այդ կեղծաւորական և երկիւղալից բնաւորութիւ-

նրդ, երակէդ 40 տրամի չափ արիւն հան-
լով՝ զի արիւնդ թանձրացած ըլլալով կը վախ-
ցուի թէ օր ըստ օրէ 'ի ձախողութիւն կը դի-
մես :

93

Բարքդ ու վարքդ կանոնաւոր է և մարդ-
կային ընկերութեան մէջ գովելի, սակայն՝
յանձանք մ'ունիս որ ստեպ ստեպ կը հեշտա-
նաս, զի՝ աւելի բնութեան օրէնքը գործադ-
րելու հակամիտ ես քան թէ անոր չափաւո-
րութեան պէտքն զգալու : Իրաւ որ ատի մեծ
յանձանք մը չ'է, բայց մարդկային ընկերու-
թեան պահանջածին ճիշդ համեմատն ալ չ'է,
և այս պատճառաւ շատ ժամանակներ եղած
են, որ անձիդ վրայ տիրապետած հեշտութե-
նէն յաջորդող թուլութիւնը քու կենսական
և առեւտրական ընթացքիդ, թէեւ թեթեւ՝
բայց վնասներ հասուցած է : Դուն շատ բաղ-
դաւոր անձ մ'ես, եթէ ընթացքդ ալ կանո-
նաւորես և չափաւորես : տարակոյս չ'ը կայ
որ հսկայաքայլ յ'առաջ պիտ' երթաս քիչ
ժամանակի մէջ : Զի՝ արեան շրջանդ խիստ
կանոնաւոր է :

94

f

Ուրիշին համար չար կամեցող մէկն ես :
Բնութիւնդ խիստ է և գոռողութիւնդ ալ ա-
ռատ : Ասոնցմէ զատ՝ բարոյականութիւնդ ալ
խանդարուած է և մեծ դարմանի կը կարօտի :
Ընտանեաց վրայ պահանջուած սէրը չ'ունիս,
և եթէ դուն այս յոռի սովորութեանց գերի
չ'ըլլայիր, տարակոյս չ'ը կար որ նշանաւոր
մէկը պիտի փայլէիր մարդկային ընկերութեան
մէջ զի՝ ծնունդիդ մէջ շատ բաղդաւոր ես :
12 Բաղդ անցեր են վրայէդ և կրնամ ըսել
որ անոնց խիստ քիչէն կրցեր ես օգուտ քա-
ղել : 7 Բաղդ ալ ունիս ապագայիդ մէջ : Սա-
կայն մինչեւ որ մարդկային գեղեցիկ ընկե-
րութեանց մէջ գոնէ վեց ամիս կեանք ու ժա-
մանակ չ'անցնես, չ'ը պիտի կարենաս զանոնք
վայելել : Ալ ինչպէս կուզես այնպէս ըրէ :

95

Ահա՛ կը տեսնեմ մէկը, որ կըթութեան
չափազանց փափաք ու միտում ունի :
Ուրախ եղի՛ր դուն շուտով յառաջ պիտի
գաս և 'ի կարգս նշանաւոր անձանց պիտի դա-
սիս, զի՝ ուշադիր և հետաքրքիր ես ամէն

1/2

բաներու : Ասոր համար ալ , խիստ քիչ ժա-
մանակի մէջ խիստ շատ բան պիտի ուսանիս :
Բաղդդ քնդի միշտ օգնական կ'երթայ զի՛ ար-
իւնդ մաքուր է և դարմանի բնաւ կարօտու-
թիւն չ'ունիս : Այլ քիչ մը ծովային օդափո-
խութեան պէտք ունիս որպէս զի՛ ժրութիւն
և քաջութիւնն աւելնայ վրադ , ասոնք ամե-
նակարեւոր կը համարուին քու բաղդերուդ
օգտին համար : Չանա՛ մի՛ տնտնար , ժամ մը
յառաջ օդափոխութեան այս խնդիրը լուծէ
որ 10 օրեայ գործադրութիւն մ'է : Խիստ
մութ սեւ մաղերով և ակռաները մեծ անձանց
հետ յարաբերութիւն մի՛ ըներ : Չըլլայ նաեւ
որ ննջման եղանակդ խանգարես : Ուշադրու-
թիւն և սովորութիւն ըրէ՛ միշտ կէս դիշերէն
մէկ ժամ՝ յառաջ յ'անկողնի կամ լաւ պա-
տսպարեալ ծածկոցով քնանալու , զի՛ մի՛ ար-
եան շրջանդ խանգարի :

Հիւրասեր մէկն ես , բայց ընկերութեանց
մէջ ատեն ատեն կը թացիկնաս , ասիկայ քու
հեշտասէր բնաւորութեանդ մէկ արդիւնքն է ,
բայց կրթական օրէնքին մէջ պակասութիւն
մը : Սակայն աս բսելով չ'եմ ուզեր բսել թէ՛

թացիկութիւնն ՚ի հիմանց թողուս և կոշտու-
թիւնն անոր տեղ յաջորդեցնես , զի՛ շուա-
գոյն է թացիկ ու զէվզէկ ըլլալ քան թէ՛ կոշտ
ու էշ : Ուստի՛ ջանա՛ որ առանց կոշտութեան
դիմելու թացիկութիւն չափաւորես կամ ա-
ռանց զայն ամբողջապէս փոխոյնելու բարե-
կրթութեան ու բարեձեւութեան փոխես ըն-
թացքդ : Մէկն համոզելու համար բաւական
վարպետ ու ճարպիկ ես : Հարկ եղածին չափ
ալ բաղդաւոր ես և պիտի կրնաս երջանկու-
թեամբ կեանք անցնել յ'այսմ աշխարհիս :

Շատ անգամ քու գործոցդ մէջ կը շփո-
թիս և կը բարկանաս ու կ'սկսիս գէշ կարդալ ,
ասոր պատճառը քու արեանդ խանգարեալ
ըլլալն է : Շուտով դարձան կուզէ , որ այս
խանգարումն այլ եւս չ'երկարի և չ'ը մանրնայ :
Մի՛ տնտնար քեզի մաքութիւն կակղութիւն
մարմնոյ , վերանորոգում արեան և օդափո-
խութիւն անձի պէտք է : Բու շփոթեալ վիճա-
կրդ քեզի ծանրացուցեր է , և խօսուած քդ ալ
անհասկնալի եղած է : Ըսել չ'եմ ուզեր որ
խօսածներդ չ'ը հասկցուիր : Այլ մէկու մը հետ
խօսած ատենդ քու ներկայ արիւնդ այն ան-

ձին արեանը 'հետ չ'ը համաձայնիր : և Բաղդ
ունիս ապագայիդ մէջ : Զանա՛ որ քու վերա-
նորոգմամբդ կարենաս անոնց պտուղը վայե-
լել :

Սքանչելի բնաւորութեան տէր մէկն ես ,
Սակայն ձեռքդ թողէ : Զեմ՛ ըսեր թէ շուայլ
ես : Այլ ափէն քոյ չ'աւելի լայնածեռն կամ
առատածեռն ըլլալդ քեզի յանձանք մը կըր-
նայ սեպուիլ : Այնչէս զատ՛ պակտութիւն մ'ալ
ունիս , , , և բաւա՛ն չ'որձառու չ'ըլլալուդ
համար , ուրիշին խօսքերուն գիւրութեամբ
կ'անսաս :

Բաղդերդ չա՛ս սնտիր և նշանաւոր են . և
Տի՛ չափ կան : Աստնք հետզհետէ սիտի յա-
ջորդին և քեզի մօտենան և դուն ալ անոնց
յարգն ու օգուտը սիտի ճանչես : Սակայն
դրոյ՛ կոյց խիստ սեւ մաղերով ու շատախօս
անձանց հետ յարաբերութիւն ունենալէ : Զի՛
մի՛ գուցէ ատնց հետ յարաբերութիւն ընե-
լովդ քու արեան շրջանդ խանդարի : Միօրի-
նակ դնա՛ և բնաւ մի՛ վախնար :

2013

234/2

hmf

« Ազգային գրադարան

NL0057617

150

150